

**YHTEISTÄ YMMÄRRYSTÄ RAKENTAMASSA –
RAUHANVÄLITTÄJIEN NÄKEMYKSIÄ
VUOROVAIKUTUSOSAAMISESTA RAUHANVÄLITYSPROSESSEISSA**

Tuulia Tynkkynen
Viestinnän maisterintutkielma
Syksy 2024
Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Tuulia Tynkkynen	
Työn nimi Yhteistä ymmärrystä rakentamassa – Rauhanvälittäjien näkemyksiä vuorovaikutusosaamisesta rauhanvälitysprosesseissa	
Oppiaine Viestintä	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Syksy 2024	Sivumäärä 88
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän maisterintutkielman tavoitteena oli selvittää, millaista vuorovaikutusosaamista rauhanvälitysprosesseissa tarvitaan rauhanvälittäjien näkemysten mukaan. Tavoitteeseen vastattiin kahden tutkimuskysymyksen avulla, joita olivat 1) millaisia ominaispiirteitä rauhanvälitysprosessilla on vuorovaikutusprosessina rauhanvälittäjien näkemysten mukaan? sekä 2) millaista vuorovaikutusosaamista rauhanvälitysprosesseissa tarvitaan rauhanvälittäjien näkemysten mukaan? Konfliktien lisäksi myös rauhanvälitysprosessit rakentuvat ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, jolloin näiden prosessien ymmärtäminen vuorovaikutuksen ja niissä tarvittavan vuorovaikutusosaamisen näkökulmasta on prosessien onnistumisen kannalta keskeistä.</p> <p>Laadullisen tutkimuksen aineisto kerättiin haastattelemalla viittä rauhanvälittäjää, jotka narratiivisissa haastatteluissa kuvasivat kokemuksiaan jostakin onnistuneesta rauhanvälitysprosessista. Analyysimenetelmänä käytettiin konstruktivistista ankkuroitua teoriaa, jonka avulla aineistosta saatiin rakennettua vuorovaikutusprosessia ja vuorovaikutusosaamista rauhanvälitysprosesseissa kuvaava jäsenitys sekä vuorovaikutusosaamista kuvaava mallinnus. Tulokset osoittavat rauhanvälitysprosessia vuorovaikutusprosessina määrittävän sen monivaiheisuus, monitasoisuus, tavoitteellisuus ja haavoittuvaisuus. Rauhanvälitysprosessissa tarvittavaa vuorovaikutusosaamista puolestaan ilmentävät luottamuksen, yhteisen ymmärryksen ja turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamisen prosessit. Tuloksista ilmenee, kuinka nämä vuorovaikutusosaamista kuvaavat prosessit ovat yhteydessä toisiinsa mahdollistaen omalta osaltaan toistensa rakentumisen.</p> <p>Johtopäätöksinä voidaan todeta rauhanvälitysprosessien olevan vuorovaikutusprosesseina moniulotteisia ja kompleksisia. Lisäksi osallistujien muodostaman ryhmän vuorovaikutusosaamisen voidaan nähdä mahdollistavan sellaisia prosessin kannalta merkityksellisiä toimintoja, joiden saavuttaminen pelkästään yksilön osaamiseen nojaamalla ei olisi mahdollista. Tutkimustulokset lisäävät rauhanvälitysprosesseissa tarvittavaa ymmärrystä vuorovaikutuksen ominaispiirteistä sekä vuorovaikutusosaamisesta, joiden avulla prosessien kehittäminen on mahdollista. Tuloksia voidaan hyödyntää myös rauhanvälitysprosesseissa työskentelevien henkilöiden kouluttamisessa sekä heidän vuorovaikutusosaamisensa kehittämisessä. Lisäksi tutkimuksen tuloksia erityisesti vuorovaikutusosaamisesta voidaan soveltaa muihin konfliktinhallintaprosesseihin tarjoamalla näkökulmia siihen, millainen vuorovaikutus ryhmässä tai tiimissä rakentaa konfliktin ratkaisemisen kannalta keskeistä vuorovaikutusosaamista.</p>	
Asiasanat Kansainvälinen konflikti, rauhanvälitys, konfliktivuorovaikutus, konfliktinhallinta, vuorovaikutusosaaminen, vuorovaikutusprosessi	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

KUVIOT

KUVIO 1	Vuorovaikutusosaaminen rauhanvälitysprosesseissa	54
---------	--	----

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Esimerkit alustavasta koodauksesta	33
TAULUKKO 2	Esimerkit ensimmäisen tutkimuskysymyksen koodeista	35
TAULUKKO 3	Esimerkit toisen tutkimuskysymyksen koodeista	36

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	KANSAINVÄLISET KONFLIKTIT JA RAUHANVÄLITYS VUOROVAIKUTUSILMIÖINÄ.....	8
	2.1 Konflikti vuorovaikutusilmiönä.....	8
	2.2 Rauhanvälitys kansainvälisten konfliktien hallinnassa.....	11
3	VUOROVAIKUTUSOSAAMINEN RAUHANVÄLITYSPROSESSEISSA	16
	3.1 Vuorovaikutusosaamisen ulottuvuudet ja yhteisyys rauhanvälityksessä.....	16
	3.2 Kulttuurienvälinen vuorovaikutusosaaminen kansainvälisten konfliktien hallinnassa.....	20
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	26
	4.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	26
	4.2 Tutkimusmetodi	27
	4.3 Aineistonkeruu ja aineiston käsittely	29
	4.4 Aineiston analyysi.....	31
5	TULOKSET	39
	5.1 Rauhanvälitysprosessi vuorovaikutusprosessina	39
	5.1.1 Rauhanvälitysprosessin monivaiheisuus	39
	5.1.2 Rauhanvälitysprosessin monitasoisuus	43
	5.1.3 Rauhanvälitysprosessin tavoitteellisuus	49
	5.1.4 Rauhanvälitysprosessin haavoittuvaisuus	51
	5.2 Vuorovaikutusosaaminen rauhanvälitysprosesseissa.....	53
	5.2.1 Malli vuorovaikutusosaamisesta rauhanvälitysprosesseissa	54
	5.2.2 Luottamuksen rakentaminen	55
	5.2.3 Yhteisen ymmärryksen rakentaminen	60
	5.2.4 Turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentaminen	65
6	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	69
	6.1 Tulosten pohdinta.....	69
	6.2 Johtopäätökset ja jatkotutkimushaasteet	73
7	ARVIOINTI	77
8	KIRJALLISUUS	82

1 JOHDANTO

Työskennellessäni opettajana peruskoulussa oppilaiden välisten konfliktien selvittely oli arkipäivää ja etenkin välituntien jälkeen tehtävänäni oli usein sovittaa oppilaiden keskinäisiä ristiriitoja. Samalla seurasin uutisista, kuinka uusia aseellisia konflikteja syttyi entistä lähempänä. Konfliktit ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa näyttävät olevan vakio, mutta syyt ja tasot vaihtelivat yhteisen pihapelin säännöistä valtioiden rajat ylittäviin aseellisiin selkkauksiin. Huonosti hallittuna konflikti voi aiheuttaa vahinkoa ja mitä isompi konflikti on mittakaavaltaan, sitä tuhoisimmat sen seuraukset voivat olla. Tästä syystä halusin tarkastella, miten vuorovaikutuksen ja vuorovaikutusosaamisen keinoin konflikteja voitaisiin hallita kestäväillä tavoilla. Yksi kansainvälisten konfliktien ratkaisemiseen tarkoitettu työmuoto on rauhanvälitys, jossa rauhanvälittäjällä on jokin samankaltainen rooli kuin opettajalla välituntiriidoissa. Vaikka kontekstit ja konfliktien tasot ovat aivan eri luokkaa, myös yhtymäkohtia löytyy: molemmissa tapauksissa vuorovaikutusosaamisella voidaan nähdä olevan vaikutusta konfliktinhallinnan onnistumiselle. Mitä paremmin ymmärrämme vuorovaikutusosaamisen merkityksen rauhanvälitysprosesseissa, sitä paremmat edellytykset meillä on kehittää konfliktinhallintaa ja pyrkiä vähentämään konfliktien väkivaltaisuutta.

Vuonna 2023 käynnissä oli yhteensä 45 rauhanprosessia ympäri maailmaa (ECP 2014). Tarve rauhantyölle, kuten rauhanvälitykselle, kertoo haastavien konfliktien esiintyvyydestä maailmanlaajuisesti. Konfliktit syntyvät ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa yleensä toisistaan riippuvaisten osapuolten keskenään ristiriitaisista tavoitteista, toiveista tai vuorovaikutuskäytännöistä johtuen (Folger ym. 2013). Se, millaisiksi tapahtumiksi konfliktit muotoutuvat tai millaisia vaikutuksia niillä on, riippuu siitä, kuinka konfliktia hallitaan. Siinä missä konfliktin tehokas ja tarkoituksenmukainen hallinta voi tarjota mahdollisuuden positiiviseen muutokseen vuorovaikutussuhteessa, voi hallitsematon konflikti näyttää hyvinkin tuhoisana tapahtumana. Kansainvälisen konfliktin – eli konfliktin, joka ylittää suvereenien valtioiden rajat tai jolla on alueellisia tai globaaleja yhteiskunnallisia vaikutuksia (Babbitt 2009) – tuhoisilla seurauksilla voidaan nähdä olevan maailmanlaajuisia vaikutuksia turvallisuuteen. Rauhanvälitys työmuotona pyrkii omalta osaltaan hallitsemaan kansainvälisiä konflikteja niin, että kestäviä rauhanomaisia sopimuksia ja ratkaisuja olisi mahdollista saavuttaa.

Konfliktien tärkeimpänä piirteenä voidaan pitää sitä, että ne syntyvät ja niitä ylläpidetään ihmisten välisessä sanallisessa ja sanattomassa vuorovaikutuksessa (Folger ym. 2013, 4). Siinä missä konflikti rakentuu vuorovaikutuksessa, pyritään konflikteja myös hallitsemaan vuorovaikutuksessa. Rauhanvälitystä voidaan jäsentää konfliktinhallintaprosessina, jossa konfliktin osapuolet hyväksyvät kolmannen osapuolen avun löytääkseen keskinäisessä vuorovaikutuksessa rauhanomaisen ratkaisun konfliktiin (Bercovitch ja Houston 1996, 13). Koska kyseessä on vuorovaikutusprosessi, ei vuorovaikutusosaamisen merkitystä rauhanvälitysprosessissa voida sivuuttaa. Etenkin interpersonaalaisia suhteita tarkasteltaessa on todettu vuorovaikutusosaamisella olevan yhteys siihen, kuinka rakentavalla tai hajottavalla tavalla konfliktiin vastataan tai millaisia vaikutuksia konfliktilla on vuorovaikutussuhteelle (Canary, Lakey & Sillars 2013, 263–264).

Viestinnän tutkimusalalla rauhanvälitystä ei ole juuri tutkittu, vaikka sillä alana ja sen tutkijoilla voisi olla paljonkin annettavaa esimerkiksi rauhanrakennuksen edistämiseen (Broome & Collier 2012). Rauhanvälitystä tarkasteltaessa vuorovaikutusprosessina on selvää, että viestinnän ja vuorovaikutuksen tutkimuksella voitaisiin edesauttaa rauhanvälitysprosessien kehittämistä. Rauhanvälitysprosessien vuorovaikutuksen erityispiirteiden ymmärtäminen ja osaava vuorovaikutuskäyttäytyminen ovat merkityksellisiä resursseja rauhan saavuttamisen kannalta. Kuten olemme saaneet jälleen kuluneen vuoden aikana huomata, on kansainvälisillä konflikteilla järjestyttäviä seurauksia sekä paikallisesti että globaalisti. Tämä huomioiden meidän tulisi ajatella rauhan edistämisen olevan kaikkien yhteinen tehtävä, johon pystymme vastaamaan eri tavoin.

Ymmärrys siitä, millaisesta vuorovaikutuksesta rauhanvälitysprosessit rakentuvat sekä millaista vuorovaikutusosaamista kyseiset prosessit edellyttävät, voi olla avuksi kansainvälisissä konfliktinhallintatehtävissä laajemminkin. Tämän tutkimuksen tavoitteena onkin selvittää, millaista vuorovaikutusosaamista rauhanvälitysprosessissa tarvitaan rauhanvälittäjien näkemysten mukaan. Tavoitteeseen pyritään vastaamaan haastatteleamalla rauhanvälittäjiä heidän käsityksistään ja kokemuksistaan liittyen rauhanvälitysprosessiin vuorovaikutusprosessina sekä kyseisessä prosessissa tarvittavaan vuorovaikutusosaamiseen. Tässä työssä rauhanvälittäjällä tarkoitetaan sellaista henkilöä, joka on toiminut kolmantena osapuolena jossakin virallisessa tai epävirallisessa rauhanvälitysprosessissa. Näin ollen rauhanvälitysprosessiksi lasketaan tässä työssä myös dialogit, joissa kolmannen osapuolen

tehtävänä voi olla toimia esimerkiksi dialogi-fasilitaattorina. Koska kiinnostuneita ollaan nimenomaan siitä, millaista vuorovaikutusta ja vuorovaikutusosaamista rauhanvälitykseen pohjaavissa konfliktinhallintaprosesseissa esiintyy ja tarvitaan, rauhanvälitysprosessien rajaaminen pelkästään virallisiin prosesseihin ei ollut työn kannalta tarpeellista.

2 KANSAINVÄLISET KONFLIKTIT JA RAUHANVÄLITYS VUOROVAIKUTUSILMIÖINÄ

2.1 Konflikti vuorovaikutusilmiönä

Konflikteja vuorovaikutusilmiönä on määritelty monilla eri tavoilla. Yhteistä suurelle osalle määritelmistä on se, että toisistaan riippuvaisten ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa syntyy jostakin ristiriidasta tai erimielisyydestä johtuvia haasteita (ks. esim. Putnam 2013.) Folgerin ym. (2013, 4) mukaan konfliktilla tarkoitetaan vuorovaikutusta, jossa toisistaan riippuvaiset osapuolet kohtaavat ristiriitaisuutta tai yhteensopimattomuutta heidän toiveissaan, tavoitteissaan tai vuorovaikutuskäytänteissään. Tällaista määritelmää voidaan pitää jonkinlaisena lähtökohtana sille, mitä konfliktilla vuorovaikutusilmiönä tarkoitetaan. Konfliktin määrittelyyn vaikuttaa kuitenkin se, millä tasolla konfliktia tarkastellaan. Tämän työn kannalta keskeistä on tarkastella, mitä konfliktilla tarkoitetaan interpersonalisella, ryhmien välisellä ja kansainvälisellä tasolla. Näiden konfliktin tasojen kautta on mahdollista ymmärtää paremmin sitä, millaisia konflikteja rauhanvälitysprosesseissa käsitellään ja pyritään ratkaisemaan.

Interpersonalisella tasolla konfliktia on määritelty kahden tai muutaman ihmisen välisenä vuorovaikutuksena, jossa osapuolet jakavat sanomia ja rakentavat merkityksiä liittyen ristiriitaisiin tavoitteisiinsa. Konfliktin osapuolet ovat toisistaan riippuvaisia saavuttaakseen tavoitteensa, jolloin heillä on luonnollisesti vaikutusta toisiinsa. Interpersonaalisen konfliktin osapuolten voidaan nähdä kokevan myös jonkinasteista emotionaalista turhautumista tilannetta kohtaan. (Ting-Toomey & Oetzel 2013, 99–100.) Interpersonaaliset konfliktit rakentuvat usein interpersonaalisisissa vuorovaikutussuhteissa, kuten ystävyysuhteissa, parisuhteissa tai kollegiaalisissa suhteissa. Näin ollen interpersonaaliseen konfliktiin, sen syntyyn ja etenemiseen, vaikuttaa konteksti ja relationaalisuus. Interpersonaalinen suhde voikin pitää sisällään tietynlaisia vuorovaikutusmalleja ja -käytäntöjä, jotka saattavat määrittää konfliktin etenemistä.

Ryhmien välisellä konfliktilla (*intergroup conflict*) puolestaan viitataan kahden tai useamman ryhmän väliseen vastakkainasetteluun, erimielisyyteen tai ryhmien tavoitteiden ristiriitaisuuteen (Ellis & Maoz 2012, 32). Ryhmien välisten konfliktien tutkimus juontuu ryhmien välisten suhteiden ja ryhmien välisen vuorovaikutuksen tutkimuksesta (*intergroup relations, intergroup communication*). Ryhmien välisiä konflikteja onkin alun perin tutkittu erityisesti sosiaalipsykologian alalla, mutta sittemmin kehitetty eteenpäin viestinnän tutkimuksessa. (Ellis 2010, Ellisin & Maozin 2012, 153 mukaan). Ryhmien välisiin konflikteihin liitetään vahvasti sosiaalinen identiteetti, joka voi syntyä kuulumisesta johonkin tiettyyn ryhmään. Tällaisella ryhmällä voidaan tarkoittaa esimerkiksi jotakin etnistä tai uskonnollista ryhmää. Näihin ryhmiin kuuluminen voi synnyttää stereotyyppisiä oletuksia muiden ryhmien jäsenissä, mikä voi omalta osaltaan vaikuttaa ryhmien välisen konfliktin syntyyn. (Ashmore ym. 2001.)

Kansainvälisistä konflikteista puhutaan silloin, kun konflikti ylittää kansalliset rajat ja sen osapuolet ovat suvereenia valtioita tai kun jonkin maan tai alueen sisäisellä konfliktilla on alueellisia tai jopa globaaleja vaikutuksia. Määritelmälle tyypillistä on myös ulkopuolisten tahojen osallistuminen konfliktiin tai sen ratkaisemiseen esimerkiksi sovittelijan roolissa. (Babbitt 2009.) Kansainvälisistä konflikteista voidaan puhua myös poliittisina konflikteina. Poliittisella konfliktilla tarkoitetaan koettua yhteensopimattomuutta yksilöiden tai sosiaalisten ryhmien välisissä aikomuksissa, kun sitä määrittää seuraavat tekijät: ongelma on yhteiskunnallisesti relevantti, konflikti toteutuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja toimissa, ja konfliktiin osallistuvat toimijat, kuten valtiot tai asiantuntijaryhmät, ovat merkittäviä (Wencker 2018, 81). Kansainvälisiin tai poliittisiin konflikteihin liittyy yleensä myös konfliktien aseellisuus, jolloin konflikteilla voi olla mittavia väkivaltaisia seurauksia.

Vaikka tässä työssä tarkastellaankin erityisesti poliittisen ja kansainvälisen tason konflikteja, on syytä ottaa huomioon, kuinka tällaisten konfliktien sisällä sijaitsee myös ryhmien välinen ja interpersonaalinen taso. Kansainvälisessä konfliktissa konfliktin osapuolet ovat usein ryhmiä, kuten tiettyjen valtioiden edustajia, jolloin vuorovaikutuksesta voidaan puhua ryhmien välisenä. Lisäksi näiden ryhmien sisällä tapahtuu interpersonaalista vuorovaikutusta. Esimerkiksi konfliktiosapuolena olevien valtioiden edustajien välille voi syntyä vuorovaikutussuhde, jota määrittävät tietyt käytänteet. On myös huomion arvoista, että kansainvälisissä konflikteissa ryhmiä edustavat ja esimerkiksi rauhasta neuvottelevat ihmiset, joiden identiteettiä ja toimintaa eivät määritä ainoastaan se valtiollinen tai poliittinen ryhmä,

jota he konfliktilanteessa edustavat. Näin ollen ryhmien välisen ja interpersonaalisen tason voidaan nähdä esiintyvän kansainvälisten konfliktien sisällä, sillä kansainvälinen konflikti vuorovaikutusilmiönä syntyy ja kehittyy ryhmien välisessä sekä interpersonaalisessa vuorovaikutuksessa.

Viestinnän tutkimuksessa kansainvälisiä konflikteja on tarkasteltu erityisesti kulttuurienvälisen viestinnän alalla. Perinteisen tutkimustradition mukaan kulttuurienvälistä konfliktia on määritelty nimenomaan ristiriitana tai haasteena eri kulttuurisia yhteisöjä edustavien henkilöiden välillä. Näiden ristiriitojen on nähty johtuvan esimerkiksi kulttuuristen ideologioiden ja arvojen tai normien yhteensopimattomuudesta. (esim. Ting-Toomey & Oetzel 2013, 635.) Tällaista määrittelyä ja lähtökohtaa voidaan kuitenkin pitää jokseenkin ongelmallisena, sillä se asettaa suoran oletuksen siitä, että konflikti johtuisi nimenomaan osapuolten kulttuurisista eroavaisuuksista. Muun muassa Breidenbach ja Nyíri (2009) ovat kritisoineet ajatusta siitä, että ihmiset voitaisiin luokitella tiettyihin ryhmiin heidän kansakuntansa tai kulttuurinsa perusteella, ja että näiden ryhmien väliset konfliktit olisivat yksinomaan syntyneet sen vuoksi, että he tulevat eri kulttuureista. Tämänkaltaisen ajattelun ongelmaksi he nostavat erityisesti sen, ettei se ota huomioon kansojen tai kulttuurien sisäistä diversiteettiä, vaan luokittelee ihmiset kuulumaan johonkin stereotyyppiseen ryhmään.

Muun muassa Triandis (2012, 34) väittää kulttuuristen eroavaisuuksien johtavan usein väärinymmärryksiin, jotka itsessään aiheuttavat konflikteja. Tällaisen asetelman luominen jättää jokseenkin huomiotta sen, kuinka kansallisesti tai vaikkapa ammatillisesti “samasta kulttuurista tulevien” ihmisten välillä esiintyy myös konflikteja. Konfliktien syntyessä ja ollessa osa ihmisten välistä vuorovaikutusta, on kapeakatseista laittaa konfliktia suoraan kulttuurin syyksi. Kulttuuria saatetaankin siis käyttää tekosyynä sille, miksi jokin konflikti on saanut alkunsa. Tätä tapahtuu niin työelämän vuorovaikutustilanteissa (ks. esim. Ly 2017, 125) kuin globaaleissa kansainvälisissä konflikteissakin. On todettu, että esimerkiksi Ruandan kansanmurhassa vuonna 1994 Hutu ja Tutsi heimojen välinen konflikti ei syntynyt ainoastaan kahden erilaisen kulttuurin luonnollisesta kohtaamisesta, vaan vaati suurta poliittista vaikuttamista johtajien puolelta, jotta tavalliset kansalaiset vakuuttuivat eri etnisyyksillä olevan niin iso merkitys, että se oli riittävä syy tappaa toinen (Breidenbach & Nyíri 2009, 129–131). Vuorovaikutuksessa voidaan siis rakentaa kansallisesta tai etnisestä

identiteetistä sellainen manipulatiivinen kuva, joka voi saada aikaan jopa hyvin tuhoisan konfliktin.

Tässä työssä konflikti nähdään vuorovaikutusilmiönä, jossa toisistaan riippuvaisten ryhmien välisessä vuorovaikutuksessa rakentuu sellaisia tavoitteisiin, toiveisiin tai toimintatapoihin liittyviä ristiriitoja ja erimielisyyksiä, joilla on yhteiskunnassa alueellisia tai globaaleja vaikutuksia. Konfliktin kansainvälisyydestä ja mahdollisesta aseellisuudesta huolimatta sen nähdään rakentuvan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä interpersonalisella että ryhmien välisellä tasolla. Tässä työssä tarkasteltujen kansainvälisten konfliktien ei nähdä syntyvän sen takia, että eri ryhmien edustamat kulttuurit kohtaisivat jollakin tavalla, vaan koska niitä edustavien ihmisten vuorovaikutuksessa ja vuorovaikutuskäyttäytymisessä esiintyy tavoitteita haittaavaa ristiriitaa.

2.2 Rauhanvälitys kansainvälisten konfliktien hallinnassa

Niin kuin konflikteja yleensäkin, kansainvälisiä konflikteja pyritään hallitsemaan monella tapaa, jotta niihin olisi mahdollista löytää kestäviä ratkaisuja ja näin välttää tai minimoida niiden tuhoiset seuraukset. Kansainvälisten konfliktien hallintaan liittyy monenlaisia työmuotoja, joista voidaan puhua rauhanprosesseina (*peace processes*) tai rauhan työnä (*peace work*). Tässä työssä keskitytään tarkastelemaan kansainvälisten konfliktien hallintaa rauhanvälityksen näkökulmasta.

Niin kuin konflikti itsessään on myös konfliktinhallinta vuorovaikutusprosessi. Yungbluth ja Johnson (2010, 213) näkevät konfliktinhallinnan olevan pelkkää konfliktin ratkaisemista laajempi prosessi, jossa konfliktiosapuolet keskinäisessä vuorovaikutuksessa hakevat yhteisymmärrystä sekä ilmaisevat tunteitaan konfliktiin liittyen. Cahn ja Abigail (2014, 23) puolestaan määrittävät konfliktinhallintaa vuorovaikutuskäyttäytymisenä, jossa konfliktiosapuolet toimivat konfliktitilanteessa siitä tekemiensä analyysiensa pohjalta. Konfliktinhallinnan nähdään myös sisältävän erilaisia tapoja ja keinoja vastata konfliktiin, kuten pyrkiä löytämään ratkaisu konfliktille tai välttää sitä (Cahn & Abigail 2014, 7). Keskeistä konfliktinhallinnalle voidaan siis nähdä olevan sen rakentuminen osapuolten välisessä vuorovaikutuksessa, jossa konfliktiosapuolet pyrkivät vastaamaan konfliktiin

valitsemallaan tavalla sekä osoittavat vuorovaikutuksessa konfliktin heissä synnyttäneitä tunteita ja reaktioita.

Kansainvälisten konfliktien hallintaan liittyy monia erilaisia prosesseja, joiden tarkoituksena on ylläpitää, edistää tai saavuttaa rauha konfliktiosapuolten välillä. Tällöin voidaan puhua rauhanrakentamisesta, jolla puolestaan on monia erilaisia työmuotoja. Rauhanrakennuksella tarkoitetaan siis sellaista toimintaa, jonka tarkoituksena on konfliktin eliminoimisen lisäksi pysäyttää kaikenlainen väkivalta ja edistää mukautuvia tapoja hallita konfliktia.

Rauhanrakennus on dynaaminen ja mukautuva, mutta samalla tarkoituksenmukainen prosessi, jolla on selkeä muoto ja suunta. (Broome & Collier 2012.) Yksi rauhanrakennuksen muodoista on rauhanvälitys, jota tässä työssä tarkastellaan nimenomaan konfliktinhallinnan muotona. Bercovitch ja Houston (1996, 13) näkevät rauhanvälityksen konfliktinhallintaprosessina, jossa konfliktin osapuolet etsivät tai hyväksyvät kolmannen osapuolen avun selvittääkseen tai ratkaistakseen konfliktin ilman väkivaltaista toimintaa. Siinä missä rauhanrakennukseen voi liittyä esimerkiksi rauhanturvaamisen tehtävät, on rauhanvälitys työmuotona hyvin vuorovaikutteinen sisältäen esimerkiksi sovittelua tai neuvottelua.

YK:n (2012, 4) Tehokkaan rauhanvälityksen ohjeistuksessa rauhanvälitys on määritelty prosessina, “jossa kolmas osapuoli avustaa kahta tai useampaa osapuolta – näiden suostumuksella – estämään, hallitsemaan ja ratkaisemaan konfliktin auttamalla näitä kehittämään molemmin puolin hyväksyttäviä sopimuksia”. Beardsleyn (2011, 18) mukaan rauhanvälitystä määrittää kolme osaa, jotka ovat: 1) konfliktiosapuolten yhteinen sopimus kolmannen osapuolen, eli rauhanvälittäjän osallistumisesta konfliktin sovitteluun, 2) kolmannen osapuolen sitoutuminen rauhanomaiseen toimintaan sekä 3) se, ettei kolmannella osapuolella saa olla sellaista auktoriteettiasemaa, joka voisi jollain tavalla vaikuttaa ratkaisujen tai sopimusten luonteeseen. Piiparinen ja Brummer (2012, 10) puolestaan ovat kuvanneet rauhanvälitystä prosessina, joka yleensä pitää sisällään ainakin seuraavat neljä vaihetta: esikeskustelut (*pre-talks*), neuvottelut (*talks*), sopimus (*agreement*) ja täytäntöönpano (*implementation*).

Rauhanvälitysprosessin ensimmäisenä vaiheena voidaan pitää esikeskusteluja (*pre-talks*), eli epäformaaleja keskusteluja rauhanvälittäjän ja konfliktin osapuolten välillä, jotka ovat yleensä tarpeen ennen varsinaisten neuvottelujen aloittamista. Tässä kohtaa on tärkeää

keskustella rauhanvälitysprosessin rakenteesta, joka voi pitää sisällään esimerkiksi keskustelua luottamusta lisäävistä toimenpiteistä tai toimintaperiaatteista, kuten viestintäkäytänteistä. (Piiparinen & Brummer 2012, 10.)

Prosessin toisena vaiheena ovat neuvottelut (talks). Tällä tarkoitetaan sarjaa neuvotteluja ja keskusteluja, joissa osapuolet tunnistavat ja käyvät läpi erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja, jotka voitaisiin sisällyttää lopulliseen sopimukseen. Neuvotteluja voidaan käydä useassa rinnakkaisessa ryhmässä, joista osa voi keskittyä tarkastelemaan jotakin tiettyä tekijää tai ongelmaa konfliktin sisällä, esimerkiksi turvallisuutta, kun taas toiset voivat pyrkiä jäsentämään tietoa konfliktista ja sen ratkaisumahdollisuuksista. (Piiparinen & Brummer 2012, 10.)

Kolmannessa, eli sopimusvaiheessa (agreement) konfliktin osapuolet tekevät lopullisen rauhansopimuksen, jossa osapuolet sopivat yhtämielisesti niistä mekanismeista ja käytänteistä, joiden avulla sopimus laitetaan täytäntöön. Neljännessä ja viimeisessä vaiheessa toteutetaan sopimuksen täytäntöönpano (implementation). Tämä vaihe pitää sisällään tarvittavia toimia, kuten sopimuksen täytäntöönpanon valvomista, rauhansopimuksen edellyttämiä institutionaalisia muutoksia sekä neuvotteluja jäljelle jääneistä ja ratkaisemattomista kysymyksistä konfliktiin liittyen. (Piiparinen & Brummer 2012, 10.)

Rauhanvälitys on kuitenkin monimutkainen ja moniulotteinen prosessi, joka ei aina etene näin suoraviivaisesti tai lineaarisesti. Esimerkiksi Doyle ja Hegele (2005) ovat tarkastelleet virallisia rauhanvälitysprosesseja eli rauhanneuvotteluita edeltäviä epäformaaleja keskusteluja, joilla on nähty olevan merkitystä virallisten prosessien onnistumisen kannalta. Näissä edeltävissä, epäformaaleissa keskusteluissa on muun muassa voitu vaikuttaa luottamuksen rakentumiseen konfliktiosapuolten välillä. Rauhanvälitystä voi siis tapahtua monella eri diplomatian raiteella, jotka määrittävät prosessin virallisuutta. Virallisella raiteella tapahtuvia prosesseja, joissa mukana on korkean tahon päättäjiä ja tavoitteena päästä konkreettisiin sopimuksiin, voidaan kuvata rauhanneuvotteluiksi (*peace negotiations*). Epävirallisella raiteella, eli alemmalla tasolla tapahtuvista prosesseista taas käytetään nimitystä dialogi (*dialogue*) eli vuoropuhelu. Näissä epävirallisissa prosesseissa tavoitteena on usein vahvistaa konfliktin osapuolten välistä vuorovaikutusta sekä luottamusta ja käsitellä konfliktiin vaikuttavia yhteiskunnallisia syitä. (Nissinen 2014, 18.)

Siinä missä rauhanvälitysprosessin muoto ja virallisuus saattavat vaihdella, ei myöskään rauhanvälitysprosessin kolmannen osapuolen rooli tai tehtävä ole aina tietynlainen.

Kolmannella osapuolella tarkoitetaan toimijaa, jonka tehtävänä on auttaa konfliktin osapuolia käsittelemään erimielisyyksiä tai väkivaltaisuuksia ja toimia sovittelijana konfliktiosapuolten välillä (Uppsala Conflict Data Program n.d.). Nissisen (2014, 17) mukaan kolmantena osapuolena rauhanvälitysprosesseissa voi toimia yksityinen henkilö, kansainvälinen järjestö, ei-valtiollinen järjestö tai valtio. Kolmannen osapuolen roolia osana rauhanvälitystä voidaan nimittää myös fasilitoinniksi, jolloin tehtävät kapeimmillaan liittyvät prosessin tukemiseen ja fyysisiin järjestelyihin ilman varsinaista vastuuta itse neuvotteluista tai niiden sisällöstä (Nissinen 2014, 16–17). Dialogi-fasilitaattoreiksi taas nimitetään sellaisia kolmannen osapuolen edustajia, joiden tehtävänä on auttaa konfliktin osapuolia viestimään omat kantansa ja intressinsä, ymmärtämään toista osapuolta, hallita hankalia käsiteltäviä aiheita sanoittamalla niitä uudelleen sekä edistää yhteistä ymmärrystä (YK 2016, 6). Vahvimmillaan kolmannella osapuolella on merkittävä rooli myös sopimusasiakirjan aikaansaamisessa, jolloin rauhanvälittäjän tehtäviin kuuluu monipolvisen prosessin johtaminen aina neuvotteluiden aikatauluttamisesta ja agendan määrittämisestä virallisen rauhansopimuksen allekirjoittamiseen asti (Nissinen 2014, 16–17).

Rauhanvälitystä itsessään on tutkittu laajasti erityisesti politiikan ja kansainvälisen politiikan tutkimusaloilla. Tässä viitekehyksessä rauhanvälitystä on tarkasteltu siitä käsin, mitä rauhanvälitys eri muodoissaan on ja miten siihen liittyvät erilaiset tekijät vaikuttavat prosessiin ja sen lopputulemaan. Vuorovaikutusprosessina rauhanvälitys on kuitenkin jäänyt vähälle huomiolle ja esimerkiksi vuorovaikutusosaamista tai vuorovaikutussuhteita ei ole juurikaan tarkasteltu prosessiin vaikuttavina tekijöinä. Sen sijaan tutkimuksen kohteena ovat olleet muun muassa konfliktin syyt, konfliktin intensiteetti, välittäjän arvoaste tai rauhanvälitysprosessin ajoitus (Lutmar & Bercovitch 2011, 15). Wallensteen ja Svensson (2014) ovat puolestaan tutkineet rauhanvälitysprosessien esiintyvyyttä sekä niissä käytettyjä strategioita, välitystoiminnan puolueettomuutta ja koordinoitua sekä sitä, millaisiin lopputulemiin prosesseissa on mahdollista päästä. Aiemmassa tutkimuksessa on myös keskitytty tarkastelemaan kolmannen osapuolen roolia rauhanvälitysprosesseissa esimerkiksi tämän luonteenpiirteiden, käyttämän strategian tai sukupuolen perusteella (ks. esim. Cho & Landau 2023, 319; Frazier 2006; Turner 2019). Koska rauhanvälitysprosessit rakentuvat ja saavat muotonsa ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa on selvää, että rauhanvälitys

työmuotona hyötyisi jäsentyneemmästä tutkimuksesta prosessin vuorovaikutukseen ja vuorovaikutusosaamiseen liittyen.

Tässä työssä rauhanvälitysprosessi nähdään sellaisena epävirallisena tai virallisena prosessina, jossa kolmas osapuoli pyrkii auttamaan konfliktiosapuolia, heidän suostumuksellaan, löytämään ratkaisuja konfliktissa esiin nousseisiin, eri tasoisin ongelmiin. Prosessilla tarkoitetaan tässä yhteydessä vuorovaikutusprosessia, jonka keskeisiä tehtäviä konfliktin ratkaisuehdotusten löytämisen lisäksi ovat muun muassa ryhmän muodostaminen, yhteisen tavoitteen määrittäminen, vuorovaikutussuhteiden ja luottamuksen rakentaminen osapuolten välillä sekä ratkaisuvaihtoehdoista neuvottelemine. Koska kyseessä on nimenomaan vuorovaikutusprosessi, voidaan sen onnistumiseen nähdä vaikuttavan konfliktin eri osapuolten, mukaan lukien kolmannen osapuolen, vuorovaikutusosaaminen. Tämän takia erityisen mielekästä on tarkastella rauhanvälitysprosesseja juuri vuorovaikutuksen ja vuorovaikutusosaamisen näkökulmasta.

3 VUOROVAIKUTUSOSAAMINEN RAUHANVÄLITYSPROSESSEISSA

3.1 Vuorovaikutusosaamisen ulottuvuudet ja yhteisyys rauhanvälityksessä

Vuorovaikutusosaamista on tutkittu laajasti viestinnän tutkimusalalla. Tästä huolimatta tai sen vuoksi vuorovaikutusosaamisesta ei voida määritellä vain yhdellä tavalla, vaan sitä on totuttu jäsentämään erilaisten mallien ja käsitteellisten työkalujen kautta. (Horila 2018, 16.) Yksi tunnetuimmista ja vakiintuneista vuorovaikutusosaamisen määritelmistä on Spitzbergin (1983) ja Spitzbergin ja Cupachin (1984) jäsenyys vuorovaikutusosaamisen kognitiivisesta, behavioraalista ja affektiivisesta ulottuvuudesta. Näiden ulottuvuuksien mukaan vuorovaikutusosaaminen rakentuu yksilön tiedoista, taidoista ja asenteista liittyen vuorovaikutukseen. Kognitiivinen ulottuvuus pitää sisällään tiedon vuorovaikutuksen erityispiirteistä ja ominaisluonteesta. Esimerkiksi käsitys siitä, millaiset tekijät vaikuttavat ryhmän koheesioon, kuuluu kognitiiviseen ulottuvuuteen. Behavioraalinen ulottuvuus puolestaan viittaa niihin kykyihin ja taitoihin, joita kussakin vuorovaikutustilanteessa tarvitaan, kuten kykyyn kuunnella aktiivisesti. Affektiivinen ulottuvuus taas merkitsee viestintään ja vuorovaikutukseen kohdistuneita asenteita, kuten rohkeutta tai motivaatiota osallistua vuorovaikutukseen. (Spitzberg & Cupach 1984.)

Vuorovaikutusosaamista rauhanvälitysprosessin kontekstissa ei ole juuri tutkittu. Sen sijaan erityisesti interpersonaalisisissa konflikteissa vuorovaikutusosaamisella on nähty olevan merkitystä konfliktinhallinnan onnistumiselle. Canaryn ja Wegerin (2015) mukaan konfliktiosapuolten tiedoista, vuorovaikutustaidoista ja vuorovaikutukseen liittyvistä asenteista, kuten motivaatiosta voi olla apua konfliktinhallinnassa. Kuvatun osaamisen voidaan ajatella edesauttavan myös rauhanvälitysprosessin onnistumista, sillä esimerkiksi ilman osapuolten riittävää motivaatiota osallistua haastavaan ja vaikeaan neuvotteluprosessiin, ei rauhanvälitysprosessin toteutuminen ole mahdollista. Toisaalta myös behavioraalinen osaaminen, kuten kyky aktiiviseen kuuntelemiseen voidaan nähdä keskeisenä tekijänä yhteisen ymmärryksen rakentamisessa konfliktiosapuolten välillä. Lisäksi osapuolten tiedot esimerkiksi siitä, millainen on ryhmän laadukas päätöksentekoprosessi voi auttaa ymmärtämään, millaista vuorovaikutusta prosessin eri vaiheissa voidaan tarvita.

Jotta osaamista voidaan arvioida, tarvitaan sille jotkin laatukriteerit. Vuorovaikutusosaamisen kriteereinä on tavallisimmin pidetty sen tehokkuutta ja tarkoituksenmukaisuutta.

Tehokkuudella tarkoitetaan sitä, millä asteella vuorovaikutuksessa tai viestinnässä saavutetaan asetetut tavoitteet. Tavoitteet voivat olla tehtäväkeskeisiä, kuten päätösten tekemistä, mutta ne voivat liittyä myös esimerkiksi vuorovaikutussuhteen ylläpitämiseen tai kehittämiseen. Tarkoituksenmukaisuus taas määrittää sitä, kuinka sopivaa tai hyväksyttävää viestintäkäyttäytyminen kussakin tilanteessa on. (Spitzberg 2003, 98; Spitzberg 2015, 241.)

Rauhanvälitysprosesseissa tehokkuutta voidaankin mitata tarkastelemalla, kuinka hyvin prosessissa pystytään asettamaan yhteisiä tavoitteita ja pystytäänkö prosessin aikana saavuttamaan kyseiset tavoitteet, kuten aseellisen konfliktin loppuminen.

Tarkoituksenmukaisuus rauhanvälitysprosesseissa voi puolestaan näyttäytyä siinä, millaisella vuorovaikutuksella tai millaisin vuorovaikutuskeinoin tavoitteeseen pyritään vastaamaan.

Tehokkuuden ja tarkoituksenmukaisuuden lisäksi vuorovaikutusosaamisena kriteerinä tulisi tarkastella myös eettisyyttä, joka onkin saanut huomiota enenevässä määrin osana vuorovaikutusosaamisen tutkimusta. Vuorovaikutusosaamisen eettisyydellä tarkoitetaan eettistä vastuuta vuorovaikutuksesta, jossa vuorovaikutusosapuolet tasapainottavat omia tavoitteitaan, intressejään ja toiveitaan suhteutettuna toisten vastaaviin saavuttaakseen parhaan mahdollisen hyödyn vuorovaikutustilanteessa kaikille osapuolille (Morreale 2009, 446). Kolme määrittävää tekijää vuorovaikutuksen eettisyydelle Morrealen (2009, 446) mukaan ovat seuraavat: 1) vuorovaikutus mahdollistaa myönteisen lopputulema kaikille vuorovaikutusosapuolille, 2) vuorovaikutuksessa jaetaan riittävästi tietoa kaikkien osapuolten kesken, jotta jokaisella vuorovaikutusosapuolella on mahdollisuus kantaa vastuuta vuorovaikutustilanteen onnistumisesta, ja 3) käynnissä olevalla vuorovaikutustilanteella on myönteinen vaikutus sille, kuinka vuorovaikutusosapuolet tulevat jatkossa olemaan vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa.

Vuorovaikutusosaamisen kriteereitä tarkasteltaessa eettisyyttä ei tulisi jättää huomiotta, sillä tehokkuus ja tarkoituksenmukaisuus on mahdollista saavuttaa myös epäeettisin keinoin. Valkosen (2003, 39) mukaan ei voida ajatella, että pelkät tiedot, taidot tai asenteet takaisivat riittävät edellytykset ja halun kantaa moraalista vastuuta omasta viestinnästään toisten ihmisten kanssa. Rauhanvälitysprosesseissa osaamisen ja toiminnan eettisyyttä tulisikin pystyä tarkastelemaan kriittisesti osana saavutettua lopputulosta. Eettistä osaamista voidaan

arvioida esimerkiksi sen kautta, onko tavoitteenasettelussa tai saavutetussa tavoitteessa pystytty huomioimaan kaikkien vuorovaikutusosapuolten intressit vai onko tehokkaan prosessin mahdollistanut esimerkiksi kolmannen osapuolen kyky ajaa läpi omia intressejään. Lisäksi monet kansainvälisten konfliktien seurauksista kärsivät sekä rauhanvälitysprosesseihin osallistuvat ihmiset ovat haavoittuvassa asemassa. Näiden ihmisten aseman ja turvallisuuden suojelemiseksi rauhanvälitysprosesseissa pelkkä tehokkuus ja tarkoituksenmukaisuus eivät riitä, vaan vuorovaikutusosaamisen tulee olla myös eettistä.

Niin vuorovaikutusosaamisen ulottuvuudet kuin sen arviointi on perinteisesti keskittynyt tarkastelemaan yksilön osaamista (ks. esim. Spitzberg 2011; Tsai 2013, 169). Yksilössä sijaitsevien kykyjen on nähty kertovan, kuinka osaava yksilö voi olla ryhmässä toimiessaan ja miten tämän kyvyt voivat vaikuttaa ryhmän prosessiin (ks. Beebe & Barge 1994, 261; Gouran 2003). Tätä näkemystä on kuitenkin pidetty ongelmallisena, sillä siinä missä vuorovaikutus itsessään rakentuu ihmisten välillä, on myös vuorovaikutusosaamisen käsitteessä otettava huomioon sen relationaalisuus (Barge 2014). Relationaalisessa viestintäteoriassa vuorovaikutusosaaminen nähdäänkin liittyvän enemmän vuorovaikutussuhteisiin ja niiden rakenteisiin kuin yksilön osaamisen, jonka tämä toisi osaksi suhdetta (Rogers 2008, 341–342). Rauhanvälitysprosessien vuorovaikutuksen tapahtuvan sekä vuorovaikutussuhteissa, ryhmissä että ryhmien välillä ei esimerkiksi pelkän kolmannen osapuolen vuorovaikutusosaamisen tarkastelulla voida taata riittävällä tavalla prosessin vuorovaikutuksen onnistumista.

Horila ja Valo (2016) ovat todenneet yksilötasoon keskittyneen vuorovaikutusosaamisen tarkastelun hidastaneen vuorovaikutusosaamisen tutkimusta. Vastauksena tähän he ovat jäsentäneet yhteisen vuorovaikutusosaamisen käsitettä, jossa tarkasteluun on nostettu erityisesti työelämän tiimien vuorovaikutusosaaminen. Tiimien yhteisellä vuorovaikutusosaamisella Horila ja Valo (2016) tarkoittavat monitasoista, prosessuaalista ja temporaalista osaamista: Monitasoisuus määrittää vuorovaikutusosaamisen muodostuvan sekä yksilön että tiimin tasolle. Prosessiaalisuus taas tarkoittaa sitä, että vuorovaikutusosaaminen rakentuu vuorovaikutusprosesseissa ja temporaalisuus ajan merkitystä vuorovaikutusosaamisen kehittymiselle ja vaihtelevuudelle.

Cahn ja Abigail (2014, 23) ovat todenneet, ettei yhden ihmisen vuorovaikutusosaaminen konfliktitilanteessa yleensä riitä takaamaan ratkaisun löytämistä konfliktiin. Siinä missä

konflikti syntyy useamman ihmisen välisessä vuorovaikutuksessa, on myös konfliktinhallinnassa kyse osapuolten vuorovaikutuskäyttäytymisestä ja näin ollen kaikkien osapuolten vuorovaikutusosaamisesta. Osapuolten yhteistä vuorovaikutusosaamista tarkasteltaessa voidaan entistä tehokkaammin löytää konfliktin ratkaisemisen kannalta keskeisiä ja osaavia tapoja toimia. Esimerkiksi ryhmien konfliktinhallintaprosesseille merkityksellisenä on koettu kaikkien konfliktiosapuolten mahdollisuus ilmaista omat huolensa tai ajatuksensa konfliktiin liittyen (Yungbluth & Johnson 2010, 225).

Tämänkaltaisen vuorovaikutuksen rakentumiseen tarvitaan vuorovaikutusosaamista prosessiin osallistuvia yksilöitä laajemmin. Vuorovaikutusosaamista rauhanvälitysprosessien kaltaisissa konfliktinhallintaprosesseissa voidaankin ajatella kuvaavan esimerkiksi ryhmän kyky ottaa toisiaan huomioon ja suhtautua arvostavasti eri vuorovaikutusosapuoliin ja heidän näkemyksiinsä.

Tässä työssä vuorovaikutusta ja vuorovaikutusosaamista onkin mielekästä tarkastella yksilötason lisäksi myös ryhmätason kautta, sillä rauhanvälitysprosessissa mukana olevat eri osapuolet muodostavat ryhmän, joka tavoitteellisesti työskentelee kohti rauhaa. Tämän vuoksi kiinnostuneita ollaankin siitä, millaista prosessuaalista vuorovaikutusosaamista tämä ryhmä tarvitsee rauhanvälitysprosessin aikana. Näin ollen tarkoituksena ei ole kohdistaa osaamisen tarkastelua ainoastaan johonkin yksilöön, kuten rauhanvälittäjään.

Rauhanvälitysprosessi on vuorovaikutusprosessi, jonka vuorovaikutus tai sen onnistuminen ei ole kenenkään yksittäisen ihmisen vastuulla, vaan onnistumiseen tarvitaan prosessia toimivan ryhmän kaikkien vuorovaikutusosapuolten panosta ja osallistumista. Toisaalta prosessiin osallistuvilla henkilöillä voi olla prosessissa erilaisia rooleja, jolloin heiltä voidaan odottaa myös roolin vaatimaa spesifiä osaamista, joka tulee näkyviin osana ryhmän toimintaa. Näin ollen mielekästä onkin tarkastella vuorovaikutusosaamista kokonaisuutena, joka kattaa sekä yksilön että ryhmän toiminnan ja näiden vuorovaikutuksessa rakentamat prosessit.

Rauhanvälitysprosessia, jossa työskennellään nimenomaan kansainvälisten konfliktien parissa, määrittää sen ryhmätason lisäksi myös kulttuurienvälinen konteksti. Näin ollen vuorovaikutusosaamista rauhanvälitysprosesseissa on mielekästä tarkastella ja jäsentää myös kulttuurienvälisen vuorovaikutusosaamisen kautta. Seuraavassa luvussa keskitytäänkin tarkastelemaan vuorovaikutusosaamista konfliktien hallinnassa kulttuurienvälisen vuorovaikutusosaamisen näkökulmasta.

3.2 Kulttuurienvälinen vuorovaikutusosaaminen kansainvälisten konfliktien hallinnassa

Tässä työssä vuorovaikutusosaamista tarkastellaan nimenomaan osana kansainvälisten konfliktien parissa tapahtuvia rauhanvälitysprosesseja, jolloin on mielekästä ottaa huomioon myös vuorovaikutusosaamisen kulttuurienvälinen näkökulma. Kulttuurienvälinen vuorovaikutus on siis toisin sanoen osa sitä kontekstia, jossa vuorovaikutusosaamista tässä työssä tarkastellaan. Kulttuurienvälisen vuorovaikutusosaamisen ollessa vuorovaikutusosaamista, jonka kontekstina ovat kulttuurit ja kulttuurienvälisyys, on tärkeää ensin tarkastella, mitä kulttuurilla tarkoitetaan ja miten sen nähdään rakentuvan.

Kulttuurin on pitkään nähty olevan vuorovaikutuksen ulkopuolella olevaa staattista todellisuutta, jota voidaan pitää jollakin tasolla itsestäänselvytenä (Olbertz-Siitonen 2021, 55). Tällaisen essentialistisen kulttuurikäsitteen voidaan nähdä jäsentävän kulttuuria jonakin pysyvänä kokonaisuutena, joka esimerkiksi määrittää tiettyä ihmisryhmää ylhäältä käsin. Vaikka voimmekin edelleen törmätä tällaiseen käsitykseen kulttuurista, jossa esimerkiksi kaikki suomalaiset niputetaan saman kulttuurin edustajina tietynlaisiksi, on kulttuuria alettu jäsentämään staattisuuden sijaan myös osana toimintaa. Stokoen ja Attenboroughin (2015, 106) mukaan kulttuuri osana toimintaa tarkoittaa ihmisten erilaisten identiteettien ja näiden identiteettien muodostamien ryhmittymien rakentuvan vuorovaikutuksessa. Myös Olbertz-Siitonen (2021, 55) toteaa näkökulman kulttuurin moninaisuudesta ja vuorovaikutteisuudesta haastavan yhä enemmän perinteistä ajatusta kulttuurin staattisesta olemuksesta. Sen sijaan, että kulttuuri olisi jotain ennalta määrättyä, pysyvää ja vuorovaikutuksesta irrallista, voidaan sen nähdä rakentuvan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa.

Vuorovaikutusosaamista kulttuurienvälisen viestinnän tutkimusalalla on tarkasteltu kulttuurienvälisen vuorovaikutusosaamisen käsitteen kautta (*intercultural communication competence*). Kulttuurienvälisestä vuorovaikutusosaamisesta on käytetty myös monia muita eri termejä, kuten kulttuurienvälinen osaaminen (*intercultural competence*), monikulttuurinen osaaminen (*cross-cultural competence*) tai kulttuurienvälinen kompetenssi (*intercultural competency*). Käsitteiden määritelmät saattavat poiketa toisistaan ja niiden keskinäiset suhteet eivät ole aina kovinkaan selviä. (Saastamoinen 2009, 50–51). Tässä työssä tarkastellaan vuorovaikutusosaamista rauhanvälitysprosesseissa, jotka usein ovat kulttuurienvälisiä

vuorovaikutusprosesseja. Näin ollen mielekästä on puhua juuri kulttuurienvälisestä vuorovaikutusosaamisesta.

Spitzberg ja Chagnon (2009, 7) ovat määrittäneet kulttuurienvälistä vuorovaikutusosaamista tehokkaana ja tarkoituksenmukaisena vuorovaikutuksen hallintana sellaisissa tilanteissa, joissa vuorovaikutusosapuolet omaavat erilaisen tai eriävän kognitiivisen, affektiivisen tai behavioraalisen suhtautumisen maailmaan. Suhtautuminen puolestaan heijastuu sellaisista normatiivisista kategorioista kuten kansallisuus, rotu, heimo, etnisyys uskonto tai maantieteellinen alue. Arasaratnam (2014) puolestaan näkee kulttuurienvälisen vuorovaikutusosaamisen perehtyneisyytenä siihen, kuinka toimia kulttuurienvälisissä tiloissa, eli tilanteissa, joissa ihmisten väliseen vuorovaikutukseen vaikuttaa kulttuuriset eroavaisuudet. Näiden määritelmien mukaan kulttuurienvälistä osaamista tarvitaan siis silloin, kun ihmisten tulisi voida olla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti merkittävistä kulttuurisista eroavaisuuksista huolimatta (Arasaratnam 2014). Sekä Spitzbergin ja Chagnonin että Arasaratnamin määritelmät edustavat jokseenkin konservatiivista kulttuurienvälistä vuorovaikutusosaamista. Ongelmana näissä määritelmissä on sisäänrakennettu oletus siitä, että eri kulttuurisista taustoista tulevat ihmiset automaattisesti näkevät tai kokevat maailman eri tavalla ja näin ollen eivät kykene tehokkaaseen vuorovaikutukseen ilman toisen osapuolen kulttuurin tuntemista. Määritelmät keskittyvät myös automaattisesti tarkastelemaan kulttuurien eroavaisuuksia unohtaen niiden mahdolliset yhteneväisyydet ja luovat käsitystä, että vuorovaikutustilanteissa kohtaisivat ihmisten sijaan kulttuurit.

Kulttuurienvälisen viestinnän tutkimuksessa on kuitenkin noussut myös ei-essentialistinen paradigma kulttuurienvälisen vuorovaikutusosaamisen tutkimukseen. Holliday ym. (2010, 3–4) esittävätkin, että kulttuurienvälisessä osaamisessa keskeistä ei ole opetella ymmärtämään yksityiskohtia tai stereotypioita vuorovaikutuskumppanin oletetusta kulttuurista. Sen sijaan tärkeää olisi ymmärtää, kuinka monimutkainen ja kompleksinen, meille entuudestaan tuntemattoman henkilön käsitys itsestä ja prosessi tämän henkilön todellisesta tuntemisesta voi olla. Tavatessamme esimerkiksi toista kansallisuutta edustavan ihmisen kulttuurienvälistä osaamista kuvaa enemmän se, että ymmärrämme, ettemme tiedä vastapuolesta tai hänen käsityksestään itsestään riittävästi, jotta voisimme toimia osaavasti vuorovaikutustilanteessa. Meidän ei siis tulisi nojautua ennalta opeteltuun tietoon tämän toisen henkilön “kotimaan

kulttuurista”, sillä emme voi tietää, vastaako se vuorovaikutuskumppanimme käsitystä itsestään.

Sen sijaan, että opiskelisimme mahdollisesti stereotyyppisiä ohjeita siitä, kuinka olla vuorovaikutuksessa eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa, tärkeämpää olisi ymmärtää niitä prosesseja, jotka ovat läsnä kulttuurienvälisissä vuorovaikutustilanteissa. Holliday ym. (2010) esittelevät kolmijakoisen mallin, jonka mukaan näitä prosesseja ovat identiteetti, toiseuttaminen ja representaatio. Identiteettiä osana vuorovaikutusta tarkasteltaessa tulisi keskittyä ymmärtämään, kuinka identiteetti rakentuu ja kuinka yksilöt määrittelevät itse oman identiteettinsä (Holliday ym. 2010, 5). Dervinin (2010) mukaan syvempää ymmärrystä yksilöiden identiteetistä voidaan rakentaa välttämällä ennakkokäsityksiä, arvostamalla monimuotoisuutta ja välttämällä liikaa yleistämistä yksittäisten tapausten pohjalta.

Toiseuttamisella tarkoitetaan väheksyvän tai jopa vihamielisen kuvan rakentamista toisesta tai “heistä”, joka vahvistaa ihanteellista kuvaa itsestä tai “meistä”. Toiseuttaminen on luonteeltaan hyvin essentialistista, jolloin väheksyvä kuva liitetään jokaiseen, tiettyyn ryhmään kuuluvaan yksilöön. (Holliday 2010, 69.) Holliday ym. (2010, 5) mukaan toiseuttamisen prosessi osana osaavaa kulttuurienvälistä vuorovaikutusta keskittyy tarkastelemaan, kuinka voimme välttää liiallista yleistämistä tai toisten vähättelemistä, kun kuvailemme toista ihmistä tai olemme vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa.

Representaatiolla viitataan siihen kuvaan, jonka suositut diskurssit ja esimerkiksi media esittävät “heistä” eli toisista ihmisistä. Esimerkiksi televisio tai lehdet voivat syöttää meille jatkuvasti tietynlaisia representaatioita jostakin ihmisryhmästä. (Holliday ym. 2010, 41.) Usein ennako-oletukset ja stereotypiat syntyvät juuri näistä representaatioista, joita yhteiskunnassa näemme, mikä osaltaan selittää myös toiseutetun kuvan rakentumista toisista ihmisistä. Kulttuurienvälisessä osaamisessa tärkeää olisikin osata tunnistaa ja Holliday ym. (2010, 5) mukaan purkaa median ja suosittujen diskurssien synnyttämiä kuvia toisista ihmisistä.

Kansainvälisissä konflikteissa toisen osapuolen edustajiin ja heidän identiteetteihinsä voidaan helposti liittää stereotyyppisiä oletuksia pohjaten esimerkiksi historian tai toisen osapuolen toiminnan vaikutuksesta syntyneisiin representaatioihin. Nämä stereotyyppiset oletukset puolestaan voivat johtaa toiseutettuun kuvaan vastapuolesta, jonka itsessään

voidaan ajatella hankaloittavan konfliktinhallintaa ja ratkaisemista. Lisäksi median on nähty kansainvälisissä konflikteissa rakentavan konfliktiosapuolista sellaista toiseutettua kuvaa, jolla on ollut merkitystä sekä konfliktiosapuolten suhtautumisessa toisiinsa että konfliktin ulkopuolella olevilla ihmisillä konfliktiosapuoliin (ks. esim. Nwachukwu ym. 2010). Näin ollen voidaan ajatella, että kansainvälisten konfliktien hallinnassa keskeistä on ymmärtää mahdollisen toiseuttamisen olemassaolo ja merkitys konfliktinhallintaprosessille. Lisäksi kyky ja motivaatio purkaa toiseutettua kuvaa toisesta konfliktiosapuolesta voidaan nähdä merkittävänä konfliktinhallinnassa tarvittavana osaamisena.

Dervin (2010) onkin syventänyt ajatusta identiteetin, toiseuttamisen ja representaation prosesseista kolmijakoiseen malliin kulttuurienvälisen osaamisen keskeisistä taidoista, joita ovat kyky tiedostaa, kyky analysoida ja kyky käyttäytyä. Näiden kykyjen voidaan nähdä kytkeytyvän keskeisesti myös osaavaan toimintaan rauhanvälitysprosessien kaltaisissa kulttuurienvälisissä konfliktinhallintaprosesseissa. Kyvyllä tiedostaa tarkoitetaan identifioitumisen ymmärtämistä ja leimaamisen välttämistä. Keskeistä on siis ymmärtää jokaisen ihmisen olevan kompleksinen ja monitahoinen yksilö. Lisäksi tulisi tiedostaa, kuinka vuorovaikutusosapuolet kykenevät mukautumaan erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin, diskursseihin tai representaatioihin esittämällä jonkin ryhmän identiteettiä esimerkiksi miellyttääkseen toista osapuolta. Miellyttämisen tarve voi näyttäytyä esimerkiksi haluna vastata vuorovaikutuskumppanin ennakkokäsityksiin jostakin maasta tai sen “kulttuurista”. (Dervin 2010; Dervin & Keihäs 2013, 124.)

Kyvyllä analysoida Dervin (2010) puolestaan tarkoittaa huomion kiinnittämistä diskursseihin, eli kykyä huomata omia ja muiden diskursseja, jotka saattavat olla esimerkiksi etnosentrisiä tai rasistisia. Myös tällaisen puheen lieventäminen ja välttäminen ovat osa huomion kiinnittämistä diskursseihin. Sen lisäksi kykyyn analysoida kuuluu myös pyrkimys välttää naiivia suhtautumista kulttuurienvälisyyteen, kuten esimerkiksi ajatusta siitä, ettei itsellä olisi minkäänlaisia stereotyyppisiä ajatuksia tai käsityksiä toisista ihmisistä. Osaamista on myös ristiriitaisen tai tekopyhän puheen välttäminen eri kulttuureihin tai ihmisiin liittyen. (Dervin 2010; Dervin & Keihäs 2013, 125.)

Kyky käyttäytyä viittaa puolestaan tunteiden ja puheiden hallintaan (Dervin 2010). Hankalissa tai vaikeissa tilanteissa, kuten väärinkäsitysten tai erimielisyyksien aikana, sen sijaan, että vetäisimme nopeita johtopäätöksiä, joissa käytetään kulttuuria selityksenä

tapahtuneelle, tulisi meidän pystyä muistuttamaan itseämme siitä, että vuorovaikutukumppanit ovat myös ihmisiä tunteineen ja heikkouksineen, joilla voi olla vaikutusta heidän reaktioihinsa. Tällainen nopea ja hätiköity johtopäätös, johon tunteemme voivat hallitsemattomina vaikuttaa liiaksi, voisi olla esimerkiksi ajatus siitä, että “espanjalaiset ovat ärsyttäviä”. (Dervin 2010; Dervin & Keihäs 2013, 126.)

Kulttuurienvälisen vuorovaikutusosaamisen tutkimuksessa on siis siirrytty ajatuksesta, että pelkkä kulttuurinen tietous takaisi osaavan vuorovaikutuksen, tarkastelemaan erilaisia kulttuurienvälisessä vuorovaikutuksessa vaikuttavia prosesseja. Sekä vanhaa konservatiivista että uudemman paradigman mukaista vuorovaikutusosaamista on kuitenkin lähestytty nimenomaan yksilön osaamisen kautta. Olbertz-Siitonen (2021, 58) tuokin esiin, kuinka tutkimus keskittyy edelleen yksilön behavioraaliseen ja kognitiiviseen osaamiseen, jolloin vastuu monikulttuuristen vuorovaikutustilanteiden onnistumisesta nähdään yksittäisen ihmisen ja tämän kompetenssin varassa. Myös Dervin ja Keihäs (2013, 122) nostavat esiin, ettei kulttuurienvälinen vuorovaikutus ole yksilön kompetenssin varassa, vaan vuorovaikutusprosessista ja sen lopputulemasta ovat vastuussa kaikki vuorovaikutusosapuolet. Voidaankin ajatella, että kulttuurienvälisen vuorovaikutusosaamisen tarkastelussa tarkoituksenmukaista olisi yhdistää Horilan ja Valon (2016) jäsenystä vuorovaikutusosaamisen yhteisyydestä sekä Hollidayn ym. (2010) uudemman paradigman mukaista ei-essentialistista lähestymistä kulttuurienväliseen vuorovaikutusosaamiseen. Tällöin huomio ei keskittyisi pelkästään yksilön suoriutumiseen ja osaamiseen kulttuurienvälisissä prosesseissa, vaan mahdollistaisi kaikkien vuorovaikutusosapuolten yhdessä rakentaman kulttuurienvälisen vuorovaikutusosaamisen tarkastelun.

Tässä työssä vuorovaikutusosaaminen nähdään sellaisena vuorovaikutusosapuolten välisessä vuorovaikutuksessa rakentuvana osaamisena, jossa yksilön kykyjen lisäksi tarkastelun kohteena ovat erilaiset ryhmän vuorovaikutuksessa rakentuvat prosessit.

Vuorovaikutusosaamisen voidaan ajatella tulevan näkyväksi siinä, miten ja millaisia prosesseja vuorovaikutusosapuolet pystyvät muodostamaan keskinäisessä vuorovaikutuksessaan. Tässä työssä rauhanvälitysprosesseissa tarvittavan kulttuurienvälisen vuorovaikutusosaamisen nähdäänkin rakentuvan identiteetin, toiseuttamisen ja representaation prosessien kautta. Sen sijaan, että rauhanvälitysprosesseissa kiinnittäisimme huomiota esimerkiksi pelkästään rauhanvälittäjän kykyyn toimia kulttuurienvälisissä vuorovaikutustilanteissa, mielekkäämpää on tarkastella, miten rauhanvälitysprosessiin

osallistuvat ihmiset voivat yhdessä toimia osaavasti edellä mainituissa kulttuurienvälisissä prosesseissa.

Yksilön tiedollisten valmiuksien lisäksi merkityksellistä rauhanvälitysprosessin kontekstissa voitaisiinkin ajatella olevan se, miten kaikkien prosessiin osallistuvien ihmisten muodostama ryhmä tunnistaa ja pyrkii yhteisten toimintatapojen kautta purkamaan essentialistisia käsityksiä identiteeteistä tai toisista ihmisistä. Tällaisella kulttuurienvälisellä vuorovaikutusosaamisella voidaan ajatella olevan merkitystä muun muassa sille, kuinka syvällisiä vuorovaikutussuhteita rauhanvälitysprosessissa pystytään rakentamaan: perustuuko toisen osapuolen tunteminen omiin stereotyyppioihimme vai toisen ihmisen itse rakentamaan identiteetin tuntemiseen? Osaavalla kulttuurienvälisellä vuorovaikutuksella voidaankin vaikuttaa siihen, millaisia jaettuja tavoitteita tai identiteettejä ryhmässä on mahdollista rakentaa. Tavoittelun arvoista olisikin päästä irti hyvin jäykistä identiteeteistä, joiden syntymiseen on voinut vaikuttaa esimerkiksi tietynlaiset representaatiot, jotta konfliktinhallinta ja rauhanvälitysprosessin onnistuminen olisivat mahdollisia.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää, millaista vuorovaikutusosaamista kansainvälisissä rauhanvälitysprosesseissa tarvitaan rauhanvälittäjien näkemysten mukaan. Tavoitteeseen pyritään vastaamaan selvittämällä ensin rauhanvälittäjien näkemyksiä siitä, millaisia ominaispiirteitä rauhanvälitysprosessilla on vuorovaikutusprosessina. Tämän jälkeen keskitytään tarkastelemaan rauhanvälittäjien käsityksiä ja kokemuksia rauhanvälitysprosesseissa tarvittavasta vuorovaikutusosaamisesta. Tarkemmat tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia ominaispiirteitä rauhanvälitysprosessilla on vuorovaikutusprosessina rauhanvälittäjien näkemysten mukaan?
2. Millaista vuorovaikutusosaamista rauhanvälitysprosesseissa tarvitaan rauhanvälittäjien näkemysten mukaan?

Koska rauhanvälitysprosesseja ei ole aiemmin juurikaan tutkittu vuorovaikutuksen ja sen erityiskysymysten näkökulmasta, on tärkeää ensin ymmärtää, millaisia ominaispiirteitä rauhanvälitysprosesseihin vuorovaikutusprosesseina liittyy. Rauhanvälitysprosessien vuorovaikutuksen ymmärtäminen puolestaan mahdollistaa vuorovaikutusosaamisen ja sen rakentumisen syvemmän tarkastelun kyseisissä prosesseissa. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena on siis ymmärtää rauhanvälitysprosessia vuorovaikutusprosessina tarkastelemalla rauhanvälittäjien näkemyksiä prosesseissa esiintyvistä vuorovaikutuksen ominaispiirteistä sekä vuorovaikutuksesta rauhanvälitysprosessien eri vaiheissa.

Toisen tutkimuskysymyksen avulla pyritään selvittämään ja kuvaamaan, millainen vuorovaikutusosaaminen on rauhanvälittäjien näkemysten mukaan erityisen keskeistä ja tarpeellista rauhanvälitysprosesseissa. Tässä työssä vuorovaikutusosaaminen nähdään osapuolten välisessä vuorovaikutuksessa syntyvänä ja rakentuvana osaamisena. Vaikka aihetta tarkastellaankin rauhanvälittäjien näkemysten kautta, tarkoituksena on selvittää,

millaisia käsityksiä rauhanvälittäjillä on ylipäätään prosessissa tarvittavasta ja rakentuvasta vuorovaikutusosaamisesta. Tavoitteena ei siis ole tarkastella rauhanvälittäjien käsityksiä ainoastaan heidän omasta vuorovaikutusosaamisestaan.

4.2 Tutkimusmetodi

Koska tässä työssä kiinnostuneita ollaan vuorovaikutusosaamisesta pelkkää yksilötason osaamista laajempaan, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa rakentuvana osaamisena, on tutkimusmetodin mahdollistettava rauhanvälitysprosessien vuorovaikutuksen ja prosesseissa tarvittavan vuorovaikutusosaamisen tarkastelemisen monipuolisesti. Paras vaihtoehto tällaisen aineiston keräämiseksi olisi erilaisten rauhanprosessien vuorovaikutustilanteiden, kuten rauhanvälitystilanteiden observointi. Rauhanprosessit ja niihin liittyvät neuvottelut ja keskustelut ovat kuitenkin lähtökohtaisesti hyvin sensitiivisiä ja haavoittuvaisia prosesseja, joihin ulkopuolisen tarkkailijan tuominen on haasteellista. Näin ollen, yrityksestä huolimatta, minulla ei ollut mahdollisuutta kerätä aineistoa havainnoimalla rauhanprosessien vuorovaikutustilanteita. Toinen, lähes yhtä hyvä tapa päästä käsiksi vuorovaikutustilanteisiin, on haastatella niitä henkilöitä, jotka ovat toimineet osana jotakin tai joitakin rauhanprosesseja. Haastatteleamalla näitä toimijoita on mahdollista kerätä heidän näkemyksiään prosessin etenemisestä, sen sisältämistä vuorovaikutustilanteista ja siitä, millaista vuorovaikutusosaamista prosesseissa syntyy ja tarvitaan. Vaikka kyseessä on nimenomaan haastateltavien omat näkemykset, voivat heidän kertomansa tarinat sisältää kuvauksia myös muiden osapuolten vuorovaikutuskäyttäytymisestä.

Tämä tutkimus toteutetaan laadullisena haastattelututkimuksena. Koska tässä työssä halutaan nimenomaan rakentaa syvällistä ymmärrystä siitä, kuinka rauhanvälittäjät näkevät vuorovaikutusosaamisen rauhanvälitysprosesseissa, on laadullinen menetelmä relevantti valinta. Laadullisen tutkimuksen avulla on mahdollista lisätä ymmärrystä tutkittavasta aiheesta ja kuvata erilaisia prosesseja nimenomaan ihmisten käsitysten ja kokemusten kautta (Tracy 2013, 5). Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 35) mukaan tutkimusmenetelmänä haastattelu on erityisen perusteltu silloin, kun tutkittava halutaan nähdä subjektina, joka aktiivisesti luo merkityksiä tutkittavasta ilmiöstä sekä silloin, kun kyseessä on vähän tutkittu aihe, jonka tuloksia tutkijan on vaikea ennustaa. Näkisin myös, että aineistonkeruumenetelmänä

haastattelu mahdollistaa yhteisten merkitysten rakentamisen vuorovaikutuksessa haastateltavien kanssa.

Haastattelumenetelmän valintaan vaikutti erityisesti se, ettei vuorovaikutusosaamisesta rauhavälitysprosessissa ole juuri tehty aiempaa tutkimusta, johon nojaten esimerkiksi tiettyjen haastatteluteemojen rakentaminen olisi ollut mahdollista. Tiettyjen teemojen rakentaminen muussa kontekstissa esiintyvän vuorovaikutusosaamisen tutkimuksen perusteella taas olisi automaattisesti ohjannut haastateltavia johonkin tiettyyn suuntaan, mikä olisi näin ollen voinut jättää paljastamatta jotakin olennaista tietoa juuri rauhavälitysprosessien vuorovaikutuksesta ja vuorovaikutusosaamisesta.

Haastattelumenetelmän tuli siis olla strukturoidun sijaan avoin ja mahdollistaa sellaisen aineiston kerääminen, joka kuvailee haastateltavien näkemyksiä rauhavälitysprosessien vuorovaikutustilanteiden etenemisestä ja kulusta. Koska narratiivinen haastattelumenetelmä on avoin tapa kerätä haastatteluaineistoa, sopi se erityisen hyvin tähän tutkimukseen. Toisekseen narratiivisessa haastattelussa haastateltavat pystyvät tarinoiden ja kertomusten kautta kuvaamaan sitä, millaisissa prosesseissa he ovat olleet mukana ja mitä niissä on tapahtunut. Näiden tarinoiden avulla on mahdollista päästä käsiksi siihen, millaista vuorovaikutus rauhavälitysprosessien vuorovaikutustilanteissa on ollut ja näin ollen selvittää, millaista vuorovaikutusosaamista tilanteissa tarvitaan.

Narratiivinen haastattelu perustuu haastateltavien jakamiin kertomuksiin. Tutkija pyytää haastateltavia kertomaan kertomuksia ja antaa kertomiselle tilaa. Haastattelukysymykset ovat sellaisia, joihin haastateltavan on mahdollista vastata kerronnallisesti ilman, että kysymys rajaa tai ohjaa haastateltavan vastausta johonkin tiettyyn suuntaan. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2009.) Pääpaino haastattelun etenemisessä Hyvärisen ja Löyttyniemen (2009) mukaan on haastateltavalla, joka itse etenee haluamassaan järjestyksessä ja jäsentää omaa kertomustaan. Haastattelijan rooli on kuunnella aktiivisesti ja tarvittaessa esittää lisäkysymyksiä. Tracyn (2013, 141) mukaan narratiiviset haastattelut ovat jokseenkin rajaamattomia ja jäsentämättömiä haastatteluja, joissa haastateltavia rohkaistaan kertomaan tarinoita sen sijaan, että he vain vastaisivat kysymyksiin. Tarinat voivat liittyä haastateltaviin, heidän kokemuksiinsa tai tapahtumiin, joita he ovat olleet todistamassa. Narratiivinen haastattelu siis mahdollistaa haastateltavien näkemysten keräämisen tutkittavasta aiheesta muun kuin jo olemassa olevan tutkimustiedon näkökulmasta.

4.3 Aineistonkeruu ja aineiston käsittely

Haastattelin tutkimukseen viittä jossakin rauhanprosessissa mukana toiminutta rauhanvälittäjää. Tässä tutkimuksessa rauhanvälittäjällä tarkoitetaan sellaista henkilöä, joka on toiminut kolmantena osapuolena osana jotakin virallista tai epävirallista rauhanprosessia. Rauhanvälittäjä on kolmas osapuoli, joka auttaa konfliktiosapuolia pääsemään yhteiseen sopimukseen konfliktin ratkaisemiseksi. Rauhanvälittäjän toimenkuvaan voi kuulua niin konfliktiosapuolten kanssa käydyt esikeskustelut kuin implementaation eli sopimuksen täytäntöönpanon allekirjoittaminen (YK 2012, 4). Tässä työssä nimikettä rauhanvälittäjä käytetään myös dialogi-fasilitaattoreista, jotka YK:n (2016, 6) mukaan voidaan monella tapaa rinnastaa fasilitoivaa rauhanvälitystä harjoittaviin rauhanvälittäjiin. Siinä missä rauhanvälittäjän tarkoituksena on päästä konkreettiseen sopimukseen, joka ratkaisee konfliktin juurisyitä, johtaa dialogi-fasilitaattori puolestaan keskusteluja, joiden tarkoituksena on auttaa osapuolia oppimaan ja ymmärtämään toistensa näkemyksiä ja tarpeita, ja näin esimerkiksi rakentaa luottamusta osapuolten välille (YK 2016, 6).

Etsin haastateltavia ensin omien verkostojeni kautta, jonka jälkeen seuraavat haastateltavat löytyivät lumipallo-otannan avulla. Lumipallo-otannassa tutkija pyrkii ensin tunnistamaan ja löytämään muutamia sopivia tutkittavia, jotka täyttävät tutkittaville asetut kriteerit. Sen jälkeen näitä haastateltavia pyydetään ehdottomaan muita, tutkimukseen sopivia haastateltavia. (Tracy 2013, 135.) Lumipallo-otannan lisäksi etsin haastateltavia pyytämällä muutamaa rauhanprosessien parissa työskentelevää organisaatiota välittämään haastattelupyynnön organisaatioidensa sisällä. Haastateltavilta edellytettiin kokemusta vähintään yhteen, jo päättyneeseen rauhanprosessiin osallistumisesta. Tämä mahdollisti sen, että haastatteluissa pystyttiin käsittelemään rauhanvälitysprosesseja kokonaisuuksina ja tarkastelemaan, mitkä asiat prosesseissa haastateltavien mukaan vaikuttivat niiden lopputuloksiin.

Kaikilla haastateltavilla oli laaja kokemus rauhanprosessien parissa työskentelystä joko yksityisenä toimijana tai erilaisten kansainvälisten organisaatioiden kautta. Haastateltavien kokemukset rauhanprosesseissa työskentelystä jakoutuivat sekä virallisiin että epävirallisiin prosesseihin. Kaikki haastateltavat puhuivat suomea, joka toimi haastattelu kielenä tutkimuksessa. Haastateltavien anonymiteetin suojaamiseksi en jaa tarkempia tietoja haastateltavien taustoista tai organisaatioista, joissa he työskentelevät.

Kaikki haastattelut toteutettiin vuoden 2022 joulukuun ja vuoden 2023 tammikuun aikana teknologiavälitteisesti Zoom-videopuhelupalvelun välityksellä. Haastattelujen kesto vaihteli 41 minuutin ja 1 tunnin ja 36 minuutin välillä. Yhteensä haastatteluaineistoa kerättiin 4 tuntia ja 59 minuuttia.

Olin toimittanut jokaiselle haastateltavalle tiedotteen tutkimuksesta sekä tietosuojailmoituksen ennen haastattelua sähköpostitse. Samassa viestissä pyysin haastateltavia etukäteen miettimään valmiiksi jonkin sellaisen, mielestään onnistuneen rauhanvälitysprosessin, jossa he olivat olleet mukana ja josta he voisivat kertoa haastattelussa. Samalla avasin myös, että tässä tutkimuksessa tarkoituksena on tarkastella vuorovaikutusosaamista osapuolten yhteisenä, jaettuna osaamisena, jolloin erityisen kiinnostunut olen siitä, millaista yhteistyötä rauhanvälitysprosessin vuorovaikutustilanteissa tarvittiin.

Ennen haastattelun aloittamista annoin haastateltaville mahdollisuuden kysyä, jos jokin tutkimuksessa tai siihen osallistumisessa mietitytti. Yksi haastateltavista halusi varmistaa, että haastatteluaineistossa esiintyvät tunnistetiedot anonymisoitaisiin ja yksi haastateltavista kysyi, kuinka rauhanvälittäjä työssäni määriteltiin sekä oliko tarkoitukseni tarkastella virallisten rauhanvälitysprosessien lisäksi myös epävirallisia prosesseja. Mahdollisiin kysymyksiin vastaamisen jälkeen pyysin suullisen suostumuksen osallistujilta.

Haastattelun alussa vielä muistutin haastateltavia siitä, millaisesta osaamisesta olen erityisen kiinnostunut. Vaikka narratiivisen haastatteluotteen tarkoitus oli nimenomaan kerätä haastateltavien näkemyksiä ja kokemuksia vuorovaikutusosaamisesta ilman liiallista ohjailua, koin tarpeelliseksi taustoittaa haastateltaville, miten vuorovaikutusosaaminen tässä työssä nähdään. Osaaminen ja niin myös vuorovaikutusosaaminen nähdään usein liitettävän nimenomaan yksilön kykyihin, jonka vuoksi halusin täsmentää yhteisen vuorovaikutusosaamisen käsitettä haastateltaville, jotta he muistaisivat kuvailla vuorovaikutusosaamista huomioiden prosessin eri osapuolet. Tästä huolimatta haastateltavat kuvailivat vuorovaikutusta ja prosessissa tarvittavaa vuorovaikutusosaamista paljon myös yksilötason kautta, mikä on hyvin luonnollista haastateltavien jäsentäessä tilanteita oman roolinsa kautta. Vaikka haastateltavat toivat kertomuksissaan esiin myös konfliktiosapuolten vuorovaikutuskäyttäytymistä, päädyin lopulta työssäni tarkastelemaan

vuorovaikutusosaamista pelkkää yhteistä osaamista laajemmin huomioiden sekä yksilötason että osaamisen yhteisyyden.

Narratiiviselle haastattelulle ominaisesti haastatteluun ei ollut valmista haastattelurunkoa, vaan jokainen haastattelu käynnistyi kysymyksellä, jossa pyysin haastateltavia kertomaan valitsemastaan rauhanvälitysprosessista ja sen vaiheista. Haastateltavan kertoman tarinan aikana kirjasin ylös lisäkysymyksiä, joita esitin haastattelun myöhemmässä vaiheessa. Lisäkysymykset liittyivät yleensä siihen, millaista yhteistyötä tai osaamista haastateltavan kuvaamassa tilanteessa tarvittiin. Kaikki lisäkysymykset liittyivät siis jollakin tavalla siihen, mitä haastateltava oli aiemmin haastattelussa nostanut esiin. Haastattelun lopuksi kysyin vielä, tuliko haastateltaville mieleen jotakin sellaista vuorovaikutusosaamista, jota kaikilta rauhanvälitysprosessin osapuolilla erityisesti tulisi olla, mikä ei aiemmin keskustelussa ollut noussut esiin.

Haastattelut sujuivat pääasiallisesti hyvin. Osassa haastatteluista haastateltavien kamerayhteys ei toiminut ja näin ollen en pystynyt näkemään haastateltavia. Tämä ei kuitenkaan haitannut haastattelun etenemistä. Haastatteluista myös tallennettiin ainoastaan ääniraita myöhempää litterointia varten, jolloin kuvayhteyden puuttuminen ei vaikuttanut aineiston käsittelyyn. Aineistonkeruun jälkeen aineisto litteroitiin, eli nauhoitettu ääniraita muutettiin kirjoitettuun muotoon. Litteroin aineiston sanatarkkuudella niin, että jätin litteroimatta täytesanat ja parakieliset ilmaukset, kuten “no” tai “hmm”. Litteroinnin yhteydessä aineisto anonymisoitiin, eli siitä poistettiin kaikki ihmisiin, paikkoihin tai rauhanprosesseihin viittaavat nimet ja nimitykset. Nimet korvattiin tarvittaessa kirjaimilla, kuten x, y tai s (esimerkiksi “henkilö S” tai “valtiossa X”). Litteroitua aineistoa tuli yhteensä 54 sivua (fontti Times New Roman, pistekoko 12, riviväli 1,5). Aineisto sisälsi haastattelumenetelmän mukaisesti paljon kertomuksia ja tarinoita, jotka tekivät aineistosta rikasta, monipuolista ja polveilevaa.

4.4 Aineiston analyysi

Analysoin aineiston käyttämällä konstruktivistista ankkuroitua teoriaa. Ankkuroitu teoria on tutkimusmenetelmä, jonka avulla tutkija luo tutkittavasta ilmiöstä sitä kuvaavan teoreettisen

jäsennyksen, johon eivät vaikuta aiempi tutkimus tai teoriat tutkittavasta ilmiöstä. Ankkuroitu teoria sopii erityisen hyvin sellaisiin tutkimuksiin, joissa tutkittava asia tai ilmiö on ennakoimaton tai aiemmin tuntematon. (Stenlund 2020, 9.) Koska vuorovaikutusosaamista rauhanvälitysprosesseissa ei ole juurikaan aiemmin tutkittu, eikä siitä ole muodostettu jäsentynyttä mallia tai teoriaa, oli ankkuroitu teoria luonteva analyysimenetelmä kyseessä olevan ilmiön tutkimiseen. Tässä tutkimuksessa ankkuroidun teorian avulla on siis mahdollista luoda malli siitä, millaista vuorovaikutusosaamista rauhanvälitysprosesseissa rauhanvälittäjien mukaan tarvitaan. Tätä mallia on mahdollista hyödyntää tulevaisuudessa niin jatkotutkimuksessa kuin osana rauhanprosessien kehittämistä.

Alkuperäisen ankkuroidun teorian loivat aikoinaan Glaser ja Strasser aikaisempien tutkimusmetodiensa pohjalta mahdollistaakseen uusien teorioiden luomisen kvalitatiivisesta tutkimusasetelmasta käsin, empiiristä dataa analysoimalla. Vaikka Glaserin ja Strasserin luoma ankkuroitu teoria on edelleen käytössä, on se vuosien aikana saanut uusia suuntauksia eri tutkijoilta. (Flick 2018, 2–3, 6.) Yksi näistä on Charmazin konstruktivistinen ankkuroitu teoria. Siinä missä Glaserin ja Strasserin ankkuroidulla teoriolla on hyvin positivistiset juuret, lähestyi Charmaz tutkimusmenetelmää konstruktivistisesta näkökulmasta. Charmaz (2006, 10) painottaa, ettei tutkittavaa dataa tai uusia teorioita voida löytää, vaan tutkija on itse aktiivinen osapuoli niiden rakentamisessa. Rakennamme teoreettista jäsenystä perustuen aiempiin ja tämän hetkisiin kokemuksiimme sekä vuorovaikutuksessa toisten ihmisten ja tutkimusten kanssa. (Charmaz 2006, 10.) Menetelmäksi ankkuroidun teorian suuntauksista valikoitui konstruktivistinen, sillä tässä työssä kiinnostuneita ollaan nimenomaan rauhanvälittäjien subjektiivisista käsityksistä ja kokemuksista, joita tarkastelemalla voidaan rakentaa jäsenyneempää käsitystä tutkittavasta ilmiöstä. Näen, ettei tutkielmaa varten keräämäni aineisto ole objektiivista, vaan se on minun ja haastateltavien välisessä yhteisessä vuorovaikutuksessa rakentuneita merkityksiä vuorovaikutuksesta ja vuorovaikutusosaamisesta.

Seuraavaksi kuvaan analyysin etenemisen vaiheittain. Ensimmäisenä koodasin kerätyn aineiston kolmivaiheisesti. Koodauksella Charmaz (2006, 43) tarkoittaa aineiston osien kategorisointia nimeämällä ne lyhyillä koodeilla, jotka samaan aikaan tiivistävät ja merkityksentävät jokaisen osan aineistosta. Erityisesti klassisessa ankkuroidussa teoriassa aineisto pyritään pilkkomaan mahdollisimman pieniin osiin. Myös konstruktivistisessa ankkuroidussa teoriassa aineistoa koodataan lähtökohtaisesti ensin sana sanalta tai rivi riviltä

(Charmaz 2006, 50). Koska aineistonkeruumenetelmänä oli narratiivinen haastattelu, sisälsi kerätty aineisto luonnollisesti paljon tarinoita. Aineistoa koodatessa tuli siis ottaa huomioon, että tarinat muodostavat aina jonkinlaisen kokonaisuuden. Näin ollen analyysiyksiköksi aineistosta muodostui merkityskokonaisuus, jolla tarkoitetaan puheenvuoroa tai puheenvuorojen kokonaisuutta, joka pituudestaan riippumatta käsittelee samaa aihetta ja näin muodostaa yhtenevän kokonaisuuden.

Ensimmäisessä eli *alustavassa koodauksessa (initial coding)* tarkastellaan millaista toimintaa jokainen merkityskokonaisuus pitää sisällään. Tarkoituksena ei ole yrittää sovittaa olemassa olevia kategorioita tai käsitteitä aineistossa esiintyvään toimintaan, vaan käyttää sanoja, jotka mahdollisimman hyvin heijastavat kyseessä olevaa toimintaa. Lisäksi tarkoituksena on tarkastella, nouseeko aineistosta esiin joitakin epäsuoria olettamuksia. Alustavan koodauksen vaiheessa tärkeää on kuitenkin pysyä avoimena ja lähellä analysoitavaa aineistoa. Tämän lisäksi koodien tulisi olla lyhyitä, tarkkoja mutta kuitenkin yksinkertaisia. (Charmaz 2006, 47–49.) Koodauksessa yksi merkityskokonaisuus saattoi saada yhden tai useamman koodin riippuen merkityskokonaisuuden sisällöstä. Esimerkkejä alustavasta koodauksesta on esitelty taulukossa 1.

TAULUKKO 1 Esimerkit alustavasta koodauksesta

Merkityskokonaisuus	Koodi
Ja se mikä on hyvin tärkeätä on puhua periaatteista, et millasilla periaatteilla siihen pöytään tullaan. Ja se on hyvin hyvin vaativa keskustelu, koska totta kai näiden tarve on määrittää itse nämä säännöt sille, että miten keskustellaan, kenen kanssa keskustellaan ja mistä keskustellaan.	Periaatteista keskusteleminen tärkeää Periaatteista keskusteleminen vaativaa Osapuolet itse määrittävät säännöt keskustelulle
Tai että meillä ei ole sellaista niinku biasia [puolueellisuutta] esimerkiksi vaikka niitä toimijoita kohtaan, jotka ei ole islamisteja, koska me ollaan länsimaisia, niin me muka tuettaisi sitten sellaisia toimijoita. Että me käydään paljon sellaisia asioita läpi.	Puolueettomuuden ilmaiseminen

Toisessa vaiheessa eli *aksiaalisessa koodauksessa* tarkoituksena on koota aineistoa takaisin yhteen sen jälkeen, kun se on avoimessa koodauksessa purettu pienempiin osiin.

Aksiaalisessa koodauksessa siis järjestetään avoimen koodauksen perusteella syntynyt laaja määrä koodeja uudelleen, lajittelemalla niitä niiden välisten yhteyksien perusteella. (Strauss & Corbin 1998, Charmazin 2006, 60 mukaan.) Strauss ja Corbin (1998, Charmazin 2006, 61 mukaan) esittävät aksiaalisen koodauksen hyödyttävän tutkittavan ilmiön kehystämistä ja sen ympärillä vallitsevien olosuhteiden tarkastelua. Kirjasin jo alustavan koodauksen aikana ylös, mikäli jokin koodi esiintyi yleisesti tai oli selkeästi yhdistettävissä johonkin toiseen koodiin. Aksiaalisesti koodatessa siis jatkoin tätä aineiston uudelleen organisointia. Lajittelun jälkeen nimesin avoimen koodauksen koodeista muodostetut kategoriat jollakin sellaisella käsitteellä, joka mahdollisimman hyvin ja tiiviisti kuvasi avoimista koodeista muodostettua kokonaisuutta. Aksiaalisessa sekä seuraavan vaiheen tarkentavassa koodauksessa koodasin aineiston kahteen kertaan tarkastellen eri tutkimuskysymyksiä eri koodauskierroksilla. Aineistoa oli paljon ja se oli monelta osin niin rikasta, että sen pohjalta olisi ollut mahdollista tarkastella myös muita tutkimusongelmia kuin mitkä tälle tutkimukselle olin asettanut. Näin ollen aksiaalisen koodauksen ensimmäisellä kierroksella lajitteletin ja nimesin kategoriat, jotka kuvasivat rauhanvälitysprosessia vuorovaikutusprosessina ja toisella kierroksella vastaavasti jäsensin vuorovaikutusosaamista kuvaavat kategoriat. Esimerkkejä aksiaalisessa koodauksessa syntyneistä kategorioista on nähtävillä taulukossa 2 ja 3, sivuilla 31 ja 32.

Koodauksen kolmannessa vaiheessa eli *tarkentavassa koodauksessa (focused coding)* aineistoa tarkastellaan aiemman koodauksen perusteella merkittävimpien ja yleisimpien kategorioiden valossa. Näiden kategorioiden perusteella tehdään entistä tarkempaa ja analyttisempaa aineiston kategorisointia. (Charmaz 2006, 57–58.) Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että kävin läpi tutkimuskysymys kerrallaan aksiaalisen koodauksen kategorioita ja vertasin niitä toisiinsa etsien niiden väliltä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Samalla jatkoin aksiaalisessa koodauksessa muodostettujen kategorioiden vertaamista alustavan koodauksen koodeihin ja tarkensin niitä tarvittaessa. Tämän jälkeen muodostin neljä pääkäsitettä, jotka vastasivat kysymykseen, millaisia ominaispiirteitä rauhanvälitysprosessilla on vuorovaikutusprosessina sekä kolme pääkäsitettä, jotka kuvasivat prosessissa tarvittavaa vuorovaikutusosaamista (ks. taulukko 2 ja 3 sivuilla 31 ja 32). Pääkäsitteet pitivät sisällään aksiaalisen koodauksen keskenään samankaltaisia, paljon toistuvia kategorioita. Pääkäsitteiksi muodostin tarkentavan koodauksen perusteella yhteensä seitsemän käsitettä,

jotka ovat *monivaiheisuus, monitasoisuus, tavoitteellisuus ja haavoittuvaisuus* sekä *luottamuksen rakentaminen, yhteisen ymmärryksen rakentaminen ja ilmapiirin rakentaminen*.

TAULUKKO 2 Esimerkit ensimmäisen tutkimuskysymyksen koodeista

Käsite	Kategoria	Alakategoria	Alustava koodi
Monivaiheinen	Prosessin vaiheet		Pohjustusvaihe, neuvotteluvaihe, yhteisymmärryksen saavuttaminen
	Kokouskierrokset		Aiheesta useita kokouskierroksia, Kokouskierros useamman päivän ajan
	Vuorovaikutuksen funktiot eri vaiheissa		Luottamuksen rakentaminen pohjustusvaiheessa
Monitasoinen	Vuorovaikutuksen taso	Interpersonaalinen	Keskusteluyhteyden avaaminen, Luottamuksen rakentaminen
		Ryhmä	Sisäisen yhteisymmärryksen rakentaminen
		Ryhmien välinen	Kantojen esittäminen, Agendasta keskustelu
	Tilan taso	Konkreettinen	Venuen merkitys, Venuen eristyneisyys
		Abstrakti	Sääntöjen rakentama tila, Ilmapiiri
		Formaali	Jaetut puheenvuorot, Tietty istumapaikat
		Epäformaali	Kahvitauoilla keskustelu, Ei-rajattu tila
Tavoitteellinen	Päätavoite		Sodan loppuminen, Sovintoon pääseminen
	Välitavoitteet		Luottamuksen rakentaminen, Oikeiden toimijoiden identifiointi
	Tavoitteen saavuttamiseen vaikuttavat tekijät		Vuorovaikutuksen mahdollistuminen
Haavoittuvainen	Prosessin suojeleminen		Salassapidettävyys, Eristetty alue
	Konfliktin tulehtuneisuus		Traumatisoivat kokemukset, negatiiviset emootiot
	Ulkoiset uhat		Itsemurhapommittajien uhka

TAULUKKO 3 Esimerkit toisen tutkimuskysymyksen koodista

Käsite	Kategoria	Alustava koodi
Luottamuksen rakentaminen	Integriteetti	Rehellisyys prosessin mahdollisuuksista, Prosessissa tulee olla aito ja vilpitön
	Vuorovaikutussuhteen rakentaminen	Kestävä prosessi vaatii konfliktiosapuolten vuorovaikutussuhteen, Ystävystyminen henkilön S kanssa
	Kolmannen osapuolen rooli	Puhutaan ammatillisesta uskottavuudesta, Neuvottelijan statuksella on merkitystä
Yhteisen ymmärryksen rakentaminen	Kuunteleminen	Osapuolten tulee kuunnella toistensa näkemyksiä, Ilman aktiivista kuuntelemista ei ole mahdollisuutta päästä eteneempään
	Yhteisymmärryksen vaiheittaisuus	Yhteisymmärrys osapuolten sisällä, Pienemmästä ryhmästä kohti jaettua yhteisymmärrystä
	Periaatteista neuvottelemisen	Periaatteista keskusteleminen tärkeää, Osapuolet itse määrittävät säännöt keskustelulle
Turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentaminen	Kunnioittava vuorovaikutus	Toisille puhutaan kunnioittavasti, Toinen osapuoli ei huutele väliin
	Myönteinen asennoituminen	Positiivinen suhtautuminen toiseen osapuoleen, Jaettu innostus yhteistyössä
	Tunteiden hallinta	Turhautumisen purkaminen fasilitaattorille, Tunnekuohut voivat myrkyttää ilmapiiriä

Samalla kun koodasin aineistoa kirjoitin itselleni muistiinpanoja esimerkiksi aineistosta esiin nousevista ristiriitaisuuksista, koodien yhteyksistä toisiinsa, mahdollisesta yläkategoriasta tai prosessin vuorovaikutukseen vaikuttavista taustatekijöistä. Muistiinpanojen kirjoittaminen (*memo-writing*) on osa konstruktivistista ankuroitua teoriaa ja sen tarkoituksena on auttaa analysoimaan aineistoa ja sen koodia heti alusta pitäen. Muistiinpanot tuovat esiin niitä ajatuksia, kysymyksiä tai vertailuja, jotka nousevat mieleen analyysiprosessin edetessä. (Charmaz 2006, 72–73.) Esimerkiksi alustavan, aksiaalisen tai tarkentavan koodauksen koodit eivät välttämättä pysty tuomaan esiin kaikkia niitä ajatuksia, mitä aineisto ja sen analyysi herättävät. Muistiinpanojen avulla erilaisiin kysymyksiin ja koodien yhteneväisyyksiin oli helppo palata analyysin edetessä. Muistiinpanoni olivat esimerkiksi seuraavan kaltaisia:

Yhteisymmärrys helpommista asioista → Luottamus rakentuu, koska pystytään pääsemään yhteisymmärrykseen → Innostaa jatkamaan keskustelua ja rakentamaan yhteistä ymmärrystä myös vaikeammista asioista → Jaettu innostus vaikuttaa vv-ilmapiiriin?

Vuorovaikutuksen eri tilat ja vuorovaikutuksen eri funktiot yhteydessä toisiinsa? Epäformaali tila: vv-suhteen rakentuminen, kokemusten jakaminen ja tilanteet, joissa saa purkaa pahaa oloa vs. formaali tila: viralliset neuvottelut, joissa keskustellaan agendasta, haetaan muutosta ja yritetään löytää ratkaisu konfliktiin, tunnekuohujen välttäminen?

Muistiinpanojen kirjoittamisen osana toimi myös klusterointi (*clustering*), jossa muistiinpanoja tehdään ryhmittelemällä analyysin edetessä syntyneitä ajatuksia, koodeja ja niiden välisiä yhteyksiä visuaalisesti mallintamalla. Tarkoituksena on lähteä liikkeelle isommasta otsikosta tai teemasta ja liikkua kohti pienempiä osia samalla merkiten niiden välille syntyviä yhteyksiä tai ketjuja. (Charmaz 2006, 86–87.) Itselleni tämä tarkoitti lukuisten käsitekarttojen piirtämistä ensin yksitellen jokaisesta yleisimmin aineistosta esiin nousevasta teemasta kummankin tutkimuskysymyksen osalta, jotka lopulta muodostivat koodauksen pääkäsitteet sekä lopuksi kummankin tutkimuskysymyksen pääkäsitteistä ja niiden sisällä esiintyvien kategorioiden yhteyksistä. Työskennellessäni vertasin siis jatkuvasti koodauksessa muodostettuja alustavia koodeja niitä kuvaaviin kategorioihin, kategorioita toisiinsa ja pääkäsitteisiin sekä pääkäsitteitä keskenään. Jatkamalla tätä koodauksen tulosten jäsentämistä ja vertaamista visuaalisesti, pystyin hahmottamaan sekä rauhanvälitysprosessia vuorovaikutusprosessina sen ominaispiirteiden kautta että prosessissa tarvittavaa vuorovaikutusosaamista kokonaisuuksina.

Viimeisenä osana analyysiä rakensin rauhanvälitysprosesseissa tarvittavaa vuorovaikutusosaamista kuvaavan mallin. Molempia tutkimuskysymyksiä yhdistävän visuaalisen mallin rakentaminen osoittautui haastavaksi useiden eri pääkäsitteiden ja kategorioiden sekä niiden välisten yhteyksien vuoksi, joten päädyin tässä työssä jäsentämään ainoastaan vuorovaikutusosaamista kuvaavien prosessien yhteyttä toisiinsa ja prosessin tavoitteeseen (ks. kuvio 1 sivulla 55). Näin, että tämän tutkimuksen tavoitteen kannalta erityisen merkityksellistä oli havainnollistaa juuri vuorovaikutusosaamista kuvaavien prosessien syntyä sekä merkitystä rauhanvälitysprosessille. Mallintaessani vertasin tarvittavasta vuorovaikutusosaamisesta saamieni tulosten pääkäsitteitä ja kategorioita toisiinsa sekä tarkastelin niiden keskinäisiä suhteita. Lisäksi vertasin pääkäsitteitä jatkuvasti tekemiini muistiinpanoihin ja ajatuskarttoihin. Tämän avulla huomasin, että kaikilla vuorovaikutusosaamista ilmentävillä prosesseilla nähtiin olevan vahva yhteys tavoitteen saavuttamiselle. Lisäksi huomasin luottamuksen, yhteisen ymmärryksen ja turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamisen linkittyvän toisiinsa niin, että yhden

vuorovaikutusosaamista ilmentävän prosessin rakentaminen mahdollisti ja edellytti samalla myös kahden muun prosessin rakentumista.

5 TULOKSET

5.1 Rauhanvälitysprosessi vuorovaikutusprosessina

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää rauhanvälittäjien näkemyksiä rauhanvälitysprosesseissa tarvittavasta vuorovaikutusosaamisesta. Tavoitteeseen pyritään vastaamaan selvittämällä ensin, millaisia ominaispiirteitä rauhanvälitysprosessilla on vuorovaikutusprosessina rauhanvälittäjien näkemysten mukaan, jonka jälkeen keskitytään tarkastelemaan rauhanvälittäjien käsityksiä ja kokemuksia prosessissa tarvittavasta vuorovaikutusosaamisesta. Vaikka rauhanvälitysprosessia vuorovaikutusprosessina ja siinä tarvittavaa vuorovaikutusosaamista ei ole mielekästä tai mahdollista täysin erottaa toisistaan, on ne tulosten raportoinnin selkeyttämiseksi jaettu omiksi alaluvuikseen.

Tässä alaluvussa keskitytään tarkastelemaan, millaisia ominaispiirteitä haastateltavat näkevät rauhanvälitysprosessilla olevan vuorovaikutusprosessina. Koska rauhanvälitysprosessit ovat konflikteista, osapuolista, prosessien virallisuusasteesta ja niiden tarkemmista tavoitteista riippuen erilaisia, tämän tutkimuksen tulosten perusteella ei ole tarkoitus muodostaa tarkkaa kuvausta, joka sopisi kaikkiin eri rauhanvälitysprosesseihin vuorovaikutusprosesseina. Esimerkiksi prosessin vaiheet tai kesto voivat vaihdella hyvinkin paljon, eivätkä prosessit tulosten mukaan useinkaan ole lineaarisia. Haastateltavien mukaan rauhanvälitysprosessin virallisuus määrittää myös paljon sitä, millaista vuorovaikutusta eri osapuolten välillä tapahtuu ja kuinka paljon yksittäiset osallistujat voivat vaikuttaa prosessin etenemiseen. Tulokset kuitenkin osoittavat tiettyjen ominaispiirteiden kuvaavan rauhanvälitysprosesseja vuorovaikutusprosesseina. Haastateltavien näkemysten mukaan näitä piirteitä ovat *monivaiheisuus, monitasoisuus, tavoitteellisuus* sekä *haavoittuvaisuus*.

5.1.1 Rauhanvälitysprosessin monivaiheisuus

Tulosten mukaan rauhanvälitysprosessi vuorovaikutusprosessina nähdään monivaiheisena. Haastateltavat kuvasivat rauhanvälitysprosesseissa esiintyvän lukuisia eri vaiheita, joiden määrä ja kesto vaihtelevat prosessista riippuen. Vaiheiden lukumäärää ja kestoa määrittävät

haastateltavien mukaan esimerkiksi prosessin ajallinen kesto, tavoite ja virallisuusaste. Tulokset kuitenkin osoittavat varsinaisesta sovittelu- tai neuvotteluprosessista löytyvän usein kolme päävaihetta, joiden sisään mahtuu prosessista riippuen useampia välivaiheita. Haastateltavien näkemysten mukaan etenkin viralliseen rauhanvälitysprosessiin voi liittyä monivaiheista ja pitkällistä työtä ennen varsinaisen sovittelu- tai neuvotteluprosessin pohjustusvaihetta sekä mahdollisen rauhansopimuksen jälkeen tapahtuvaa rauhanrakennusta. Seuraava esimerkki kuvaa virallisen prosessin monivaiheisuutta:

H2: -- tässä on hirveen monta vaihetta tässä rauhanprosessissa, on tää valmisteluvaihe sitten on tää itse neuvotteluvaihe, joka kesti kahdeksan kuukautta ja sitten oli tämä hyvin tärkeä osa, joka on osa tätä vuorovaikutuskokonaisuutta on tää Y joka on siis tällainen rauhansopimuksen implementaation ensimmäinen vaihe, joka oli puolitoista vuotta.

Haastateltavien kuvauksista ilmenee prosessissa esiintyvän ensin valmistelu- tai pohjustusvaihe, jonka aikana pyritään identifioimaan oikeita toimijoita käynnissä olevaan konfliktiin liittyen sekä käymään keskusteluja näiden toimijoiden kanssa mahdollisen sovittelun tai dialogin aloittamisesta sekä tarpeista ja toiveista siihen liittyen. Seuraavat esimerkit kuvaavat toimijoiden identifiointia ja tavoittamista rauhanvälitysprosessin alkuvaiheessa:

H3: Me sit sovittiin, et henkilö A lähtee tekemään tämmöstä baseline studya maahan B ja käytännössä haastatteli muistaakseni noin 400 ihmistä siellä yrittäen selvittää, et ketkä maassa B on keskeisiä heimon vanhimpia ja johtajia.

H4: Ja on kuitenkin tilanne, jossa maassa on virallinen transitioprosessi, jossa pyritään uudelleen muokkaamaan sitä koko poliittista järjestelmää. Siinä tilanteessa me identifioitiin näitä tahoja, niiden johtajia ja tuotiin niitä yhteen tällasiin epävirallisiin keskusteluihin. Lopulta näitä tahoja oli samoja, jotka sitten kun maassa järjestettiin virallinen kansallinen dialogi, osallistu siihen kansalliseen dialogiin.

Haastateltavat kertoivat, kuinka toive tai tarve prosessin käynnistämiseksi voi tulla kolmannen osapuolen tai konfliktiosapuolen taholta. Tästä riippumatta haastateltavat kuvasivat pohjustusvaiheen pitävän sisällään erityisesti vuorovaikutusta kolmannen osapuolen ja konfliktiosapuolten välillä. Tulokset osoittavatkin pohjustusvaiheen pitävän sisällään myös luottamuksen rakentamista kolmannen osapuolen ja kummankin konfliktiosapuolen välillä. Luottamuksen rakentaminen kolmannen osapuolen puolesta kumpaankin konfliktiosapuoleen erikseen nähtiin välttämättömänä, jotta prosessia olisi mahdollista viedä eteenpäin. Eräs haastateltava kuvasi, kuinka valmisteluvaiheessa keskusteluja käytiin yksitellen konfliktiosapuolten kanssa, koska konfliktiosapuolten yhteen tuominen ei ollut vielä siinä kohtaa mahdollista:

H2: [– –] ei ollut mitään mahdollista edes teoriassa tuoda näitä osapuolia mitenkään yhteen edes puhelimitse keskustelemaan ennen tätä [neuvottelujen alkua kaupungissa Y]. Eli tää valmistelu tapahtui yksinomaan one to one, eli ensin mä työskentelin 7 kuukautta tän itsenäisyysliikkeen johdon kanssa, sit mä menin maahan X ja tapasin valtion X tulevan varapresidentin oikean käden, varaministerin ja kerroin hänelle mitä valmisteluja mä olen tekemässä.

Tulosten mukaan prosessin toiseksi vaiheeksi haastateltavat kuvasivat neuvottelu- tai kokousvaiheen, jonka aikana käytiin useita kokouskierroksia. Haastateltavat kertoivat ensimmäisten kokouskierrosten pitävän sisällään luottamuksen rakentamista kaikkien osapuolten välillä sekä prosessin periaatteiden, agendan ja tavoitteiden määrittämistä. Tämän jälkeen jokaisesta agendana olevasta temasta pyrittiin rakentamaan yhteisymmärrystä osapuolten välille erilaisten keskustelujen, neuvotteluiden tai työpajojen muodossa. Haastateltavat kuvasivat neuvotteluvaiheen pitävän sisällään useita kokouskierroksia liittyen aina kuhunkin käsiteltävään asiaan. Prosessin monivaiheisuutta kuvasikin tiettyyn agendaan liittyvien kokouskierrosten toistuminen spiraalimaisesti niin kauan, kunnes asiassa pystyttiin pääsemään jonkinlaiseen lopputulemaan tai keskustelut riittivät mahdollistamaan seuraavaan aiheeseen siirtymisen. Seuraavat haastateltavien kertomat esimerkit kuvaavat, millaisia vuorovaikutustilanteita neuvotteluvaiheessa esiintyy:

H4: Sit kun he tulee paikan päälle niin se on se eka kohta, missä se kommunikaatio niitten kaikkien välillä alkaa. Siinä meillä on paljon vähemmän mahdollisuuksia luoda sitä luottamusta, mutta me aloitetaan sillä, tai mä aloitan sillä, että mä kerron hyvin tarkkaan vielä kerran, ketä me ollaan, miksi me kaikki ollaan siellä ja mitkä on sen säännöt. Ja sitten ehkä vielä toinen semmoinen asia, mikä siinä keskustellaan niin kun etukäteen ja vähän paikan päälläkin on agenda, eli mikä mistä keskustellaan.

H2: ei tämmösessä virallisessa, jossa molemmilta osapuolilta on 5 virallista osallistujaa, ei kaikki oo samaa mieltä ja nämä complementary additional side discussions, niissä ratkastiin ehkä 80 prosenttia kysymyksistä. Eli kun me tultiin seuraavana päivänä tai seuraavalle neuvottelukierrokselle pöydän ääreen niin me oltiin jo valmisteltu niitä.

H4: Mutta sitten toinen on se agenda, että mistä keskustellaan, niin sehän on semmoinen tuhoavan riittävä asia niin se tavallaan sitä kartoitetaan etukäteen, mutta sitten saatetaan käyttää jopa usea kokouskierros. Jos kokouskierros on aina 2–3 päivää, niin saatetaan käyttää useampi kierros siihen, että mistä täällä keskustellaan.

Haastateltavien näkemyksistä ilmenee neuvotteluvaiheen pitävän sisällään myös laajalti epäformaalia vuorovaikutusta, jota tapahtui varsinaisten kokouskierrosten välissä ja taukojen aikana. Tällaisia epäformaaleja vuorovaikutustilanteita olivat haastateltavien mukaan esimerkiksi tauot tai yhteisruokailut. Haastateltavat näkivät nämä oleellisena osana neuvotteluvaiheessa tapahtuvaa luottamuksen ja yhteisen ymmärryksen rakentamista.

Tulosten mukaan prosessin onnistuessa kolmannessa vaiheessa osapuolet pystyvät saavuttamaan yhteisymmärryksen ja näin ollen pääsemään ainakin osittain prosessille asetettuihin tavoitteisiin. Haastateltavat kuvasivat, kuinka virallisessa prosessissa tämä vaihe pitää sisällään myös rauhansopimuksen allekirjoittamisen, mikä osaltaan sisältää lukuisia omia vaiheitaan aina lakiteknisistä seikoista käännöstekstien tarkastuksiin. Eräiden haastateltavien mukaan virallisissa prosesseissa rauhansopimuksen allekirjoittamista seurasi vielä sopimuksen implementaatio- eli täytäntöönpanovaihe. Epävirallisissa prosesseissa virallisen sopimuksen sijaan lopputulema saattoi pitää sisällään yhteisen ymmärryksen vahvistamista muiden dokumenttien avulla. Seuraavat esimerkit kuvaavat prosessin tavoitteen täyttymistä yhteisymmärryksen vahvistumisen kautta:

H3: Se oli vaikea kokous, sitä uhkas itsemurhapommittajat ja kesti kolme viikkoa ennen kun me saatiin sopu aikaseks. Mut sen kokouksen seurauksena paikassa M tää heimojen välinen taistelu loppu.

H5: Ja sitten tavallaan myöskin tuli se varsinainen sopimus, josta sitten tavallaan päästiin yhteisymmärrykseen esimerkiksi niistä muutostarpeista, mitä puolueen sisällä pitäisi tapahtua ja se virallisesti allekirjoitettiin ja sille sopimukselle saatiin ikään kuin niin sanotut [henkilöt], jotka valvoo sen toteutusta.

Haastateltavien kertomukset osoittavat, että prosessin kolmannessa vaiheessa, ennen virallisen sopimuksen allekirjoittamista, saatettiin prosessissa annettujen lupauksen pitävyyttä pyrkiä varmistamaan myös muiden konfliktissa osallisina olevien ihmisten osalta. Eräs haastateltava kuvaa seuraavassa esimerkissä, kuinka ennen rauhansopimuksen allekirjoittamista haluttiin neuvotteluvaiheessa sovittujen asioiden varmistaa olevan mahdollisia myös käytännössä, ja että konfliktissa osallisena olleiden ryhmien jäsenet olivat valmiita sitoutumaan prosessissa neuvoteltuihin rauhanehtoihin:

H1: Sit siinä tuli sellanen vaihe ennen kun sitä rauhansopimusta tehtiin, se oli saatu jo paikassa x niinkun kirjattua, mutta henkilö x ei halunnut laittaa siihen nimeään, ennen kuin selvitettiin et puhuuk nää heppulit niinkun sellasta asiaa mihin niillä on valta tai valtuudet. Eli semmonen reality checki piti tehdä ja sitä varten siihen värvättiin minut ja henkilö y ja meidän työnjako oli sellanen, että henkilö y varmisti sen mitä valtio x sano ja aikooko ne pitää lupauksensa ja minun tehtävä oli ottaa yhteys sisseihin ja varmistaa se että pitääkö niiden komentoketju ja lupaukset paikkaansa.

Tulokset osoittavat vuorovaikutuksella olevan erilaisia funktioita prosessin eri vaiheissa. Prosessien niin sanottujen kolmen päävaiheen sisällä olevista pienemmistä vaiheista voidaan haastateltavien kuvausten mukaan nähdä vuorovaikutuksen eri tehtävät ja merkitykset vaiheesta riippuen. Ensimmäisessä vaiheessa vuorovaikutuksen tehtävänä oli haastateltavien mukaan tavoittaa oikeat henkilöt ja saada heidät motivoitumaan ja kiinnostumaan yhteistyöstä. Lisäksi ensimmäisessä vaiheessa vuorovaikutuksella kolmannen osapuolen ja

konfliktiosapuolten välillä haluttiin rakentaa vuorovaikutussuhteita ja näin ollen luottamusta, mikä mahdollistaisi vuorovaikutusprosessin alkamisen kaikkien osapuolten välillä.

Osapuolten välisessä vuorovaikutuksessa myös sovittiin käytännönjärjestelyistä, kuten matkustusaikatauluista tai vapaapäivien järjestämisestä neuvottelujen ajaksi.

Neuvotteluvaiheessa vuorovaikutuksella pyrittiin haastateltavien näkemysten mukaan rakentamaan konfliktiosapuolten edustajien välisiä vuorovaikutussuhteita ja sitä kautta rakentamaan luottamusta osapuolten välille. Erityisen merkittävä rooli vuorovaikutuksella oli tässä kohtaa neuvottelutilanteissa, joissa pyrittiin ehdottamaan, keskustelemaan ja tekemään päätöksiä rauhanprosessia ja konfliktia koskevista asioista. Lisäksi vuorovaikutuksen funktioina nähtiin myös osapuolten ryhmäytyminen, toisen osapuolen kokemusten ja ajatusten kuuleminen sekä ymmärtäminen ja yhteisen ymmärryksen rakentaminen osapuolten välillä.

Kolmannessa, yhteisymmärryksen saavuttamisen vaiheessa, vuorovaikutuksen funktioita olivat haastateltavien mukaan yhteisen ymmärryksen vahvistaminen sanallisesti sekä kirjallisesti ja tulevista toimintaperiaatteista sopiminen. Haastateltavat kuvasivat, kuinka erilaisten kantojen ja päätösten sinetöinti vaati tarkkaa ja oikea-aikaista vuorovaikutusta eri osapuolilta. Erilaisten sanamuotojen ja käännösten vertaamiseen sekä tarkastamiseen tarvittiin osapuolten välistä vuorovaikutusta. Tulosten mukaan kirjallisten sopimusten laatiminen ja allekirjoittaminen vaati niin ikään vuorovaikutusta, jossa osapuolet varmistuivat sovittujen näkökantojen paikkansapitävyydestä ja tarkoituksenmukaisuudesta.

5.1.2 Rauhanvälitysprosessin monitasoisuus

Tulokset osoittavat rauhanvälitysprosessin olevan monivaiheisen lisäksi *monitasoinen*.

Haastateltavien näkemysten mukaan monitasoisuutta ilmenee sekä prosessissa käytettävän ja rakentuvan *tilan tasoilla* että *vuorovaikutuksen tasoilla*.

Tilan tasot

Haastateltavien näkemysten mukaan rauhanvälitysprosessissa esiintyy useita tasoja tilalle, jossa vuorovaikutus osapuolten välillä tapahtuu. Tilalla haastateltavat tarkoittivat esimerkiksi

fyysistä tilaa, jossa osapuolet voivat kokoontua tai vuorovaikutusta mahdollistavaa ilmapiiriä. Tulokset osoittavat prosessissa esiintyvien tilojen olevan *konkreettinen tila*, *abstrakti tila*, *formaali tila* ja *epäformaali tila*.

Tulosten mukaan konkreettisella tilalla haastateltavat tarkoittivat sitä tapahtumapaikkaa, eli venuea, johon rauhanvälitysprosessin osapuolet kokoontuvat selvittämään käynnissä olevaa konfliktia. Konkreettinen tila kuvattiin merkitykselliseksi tekijäksi vuorovaikutuksen rakentumisessa ja mahdollistumisessa osapuolten välille. Haastateltavien mukaan venueen jonkinasteinen eristyneisyys muusta maailmasta oli keskeistä prosessin ja siinä käytävien neuvotteluiden onnistumisen kannalta. Eristyneisyyttä haastateltavat kuvasivat paikalla, jonne vain asianosaisilla oli pääsy ja joka turvasi neuvottelurauhan osapuolille esimerkiksi rajaamalla median osallisuutta. Seuraavat esimerkit kuvaavat venueen eristyneisyyden merkitystä rauhanvälitysprosessin suljettuudelle:

H2: Ehkä yks tärkeä tekijä, joka ei unohdu, koska siihen on käytetty paljon huomiota kansainvälisesti, eli tämä venue, eli mikä on se tila, missä käydään neuvotteluja. Ja henkilö M oli jo kokenut neuvottelija ennen tätä ja ei olisi voinut olla parempaa paikkaa kuin V, joka on täysin eristetty, aidattu alue, johon ulkopuoliset ei pääse.

H4: Et kun me pyritään eristämään tarkotuksella niitä tilanteita, et me ei olla missään kaupungin – tai usein se riippuu tilanteesta, mut joskus me valitaan senkin takia, ettei esim media saa tietää, et tällanen kokous tapahtuu. Pääasia on se, et ne ei pääsis ulos sieltä alueelta. Et usein niin, et on joku kerros hotellissa tai pikkunen huvila, jossa on vähän hotellihuoneita tai pienempi hotelli, jotta ne ryhmäytyy. Jotta aamiaisella ei oo paljoo muita kun he.

Haastateltavien näkemysten mukaan konkreettinen tila koettiin myös merkitykselliseksi epäformaalin vuorovaikutuksen ja näin ollen vuorovaikutusta mahdollistavan ilmapiirin rakentumisen kannalta. Jollakin tavoin suljetumpi ja eristetympi konkreettinen tila nähtiin mahdollistavan osapuolten epäformaalin vuorovaikutuksen esimerkiksi aamupalalla tai kahvitauolla, jossa he väistämättä törmäsivät toisiinsa.

Haastateltavien kokemukset osoittavat, kuinka rauhanvälitysprosessissa merkityksellistä on konkreettisen tilan lisäksi tietynlaisen abstraktin tilan rakentuminen. Abstraktilla tilalla haastateltavat tarkoittivat sellaista tilaa, joka rakentuu tietyistä säännöistä ja periaatteista, prosessiin osallistuvien henkilöiden vuorovaikutustaidoista ja asenteista sekä vuorovaikutuksen mahdollistavasta ilmapiiristä. Eräs haastateltava kuvasi seuraavan esimerkin mukaisesti, kuinka prosessissa rakentuneista säännöistä ja periaatteista muodostuva tila mahdollistaa sellaisen vuorovaikutuksen konfliktiosapuolten välillä, mitä ei välttämättä muuten tapahtuisi ollenkaan:

H4: Ja se nainen suuttu hyvin pahasti, se löi nyrkkiä pöytään ja sanoi “Tänään mun joukoista on kuollut 16 ihmistä kadulla sun armeijan toimesta, et sä jumalauta kuuntelet mua.” Ja se vielä todennäköisesti käytti jotakin painosanaa. Ja se oli täysin hiljaa sen jälkeen se armeijan edustaja. Ja tavallaan ilman tota tilaa, joka me ollaan luotu ja niitä sääntöjä, niin tollasta kommunikaatiota ei tapahtuis. Se nainen ei pääsis sanomaan, mitä sil on sanottavaa, eikä häntä kuunneltaisi.

Toinen haastateltava puolestaan kuvasi prosessissa tarvittavaa abstraktia tilaa turvallisenä tilana, joka mahdollistaa osallistujien itseilmaisun. Seuraava esimerkki kuvaa turvallisen tilan merkitystä osallistujien vuorovaikutuksen syntymiselle:

H3: [– –] ja siinä [sovitteluprosessissa] niin kun tosi avainroolissa on niinku tän turvallisen tilan luominen, eli se, että ihminen kokee, että hänen on tässä niinku turvallista olla, hän pystyy ilmaisemaan itseään tai hänellä on tila ilmaista itseään.

Tulokset osoittavat prosessin vuorovaikutuksen osapuolten välillä olevan sekä formaalia että epäformaalia. Haastateltavien mukaan formaalia vuorovaikutusta tapahtui *formaalissa tilassa* ja epäformaalia vuorovaikutusta epäformaalissa tilassa. Tulosten mukaan formaali ja epäformaali tila rakentuvat sekä vuorovaikutustilanteen että fyysinen tilan vaikutuksesta.

Formaalilla tilalla haastateltavat tarkoittivat virallisempia tilanteita, kuten neuvottelutilanteita, joissa puheenvuorot olivat usein jaettuina ja keskustelulla oli selkeä, ennalta sovittu agenda. Formaalia tilaa määrittivät usein myös konkreettinen tila, kuten neuvotteluhuone, jossa osallistujat istuivat tietyillä paikoilla. Formaalina vuorovaikutuksena voidaan haastateltavien mukaan nähdä myös sellaiset interpersonaaliset, virallisista neuvottelutilanteista irralliset vuorovaikutustilanteet, joiden tavoitteena oli keskustella esimerkiksi seuraavan päivän agendasta. Eräs haastateltava kuvasi seuraavan esimerkin mukaisesti, kuinka formaali tila mahdollisti virallisten kannanottojen jakamisen sekä yhteisymmärryksen vahvistamisen:

H5: Ja siihen myöskin sitten taas tietyllä tavalla liittyy se formaalien tilojen tärkeys koska ne formaalit tilat - niinku mä puhuin niistä kannanotoista aiemmin, että niistä sitten tällä tavalla sinetöitiin, se että nää on meidän viralliset kannat, niin ne osoitti sen ikään kuin, että on joku yhteisymmärrys yhden osapuolen sisällä, että sitä olisi vaikea jollain tavalla sinetöidä pelkästään epäformaaleis tilanteissa.

Formaalissa tilassa vuorovaikutusta haastateltavien mukaan määrittivät myös keskustelun fasilitointi. Haastateltavien mukaan formaalissa tilassa kolmas osapuoli toimi usein keskustelujen fasilitaattorina mahdollistaen näin tasapuoliset mahdollisuudet eri osapuolille jakaa omia kannanottojaan ja näkemyksiään.

Epäformaalilla tilalla tulosten mukaan viitattiin kaikkeen virallisten neuvottelu- ja vuorovaikutustilanteiden ulkopuolella tapahtuvaan vuorovaikutukseen, kuten kahvi- ja vessataukoihin tai yhteisiin illallisiin. Epäformaalissa tilassa vuorovaikutusta ei ohjattu esimerkiksi kolmannen osapuolen taholta samalla tavalla kuin formaalissa tilassa, vaan vuorovaikutusosapuolet itse määrittivät, kuinka kauan kukin sai puhua ja mistä aiheista keskusteltiin. Tällainen epäformaalissa tilassa tapahtuva keskustelu nähtiin merkitykselliseksi muun muassa toisen osapuolen inhimillistämisen sekä yhteisen ymmärryksen rakentamisessa:

H4: Me käytetään esim sitä, että me saatetaan valita ravintola, jonne pitää mennä bussilla, koska silloin syntyy paljon enemmän sellasta inhimillistä keskustelua heidän välillä ja se on kaikkein tärkeintä, jotta toi [yhteinen ymmärrys] voi rakentua.

Epäformaalit tilat saattoivat formaalien tilojen tapaan sijaita venuella, mutta niissä istumajärjestyksellä ei ollut samalla tavalla merkitystä. Epäformaalit tilat saattoivat olla myös vähemmän rajattuja kuin formaalit tilat. Esimerkiksi kokoushuoneessa kaikilla oli mahdollisuus nähdä toisensa, mutta venuen ympärillä olevalla piha-alueella ihmiset saattoivat hajaantua toisistaan erilleen. Seuraava esimerkki kuvaa venuen merkitystä epäformaalille tilalle ja siinä tapahtuvalle vuorovaikutukselle:

H5: Kun taas missä me oltiin fyysisesti paikassa A, keskellä ei mitään jossa ne saattaa lähteä sieltä kokoustilasta kävelemään konfliktin eri osapuolten kanssa, vähän niinku istuu jonkun puun alla kahvilla ja niinku jutustella käydä, niit epävirallisia keskusteluita.

Erään haastateltavan mukaan formaalilla ja epäformaalilla tilalla oli vaikutusta siihen, kuinka osapuolet olivat toistensa kanssa tekemisissä ja millaista vuorovaikutusta osapuolten välille rakentui. Seuraavan esimerkin mukaisesti formaalissa tilassa osapuolet saattoivat käyttäytyä toisiaan kohtaan niin kuin eivät edes tuntisi heitä ja epäformaalissa tilassa puolestaan kohdata toisiaan ystävinä:

H5: He ovat olleet niinku maan S suuntaan samassa armeijassa taistelemassa yhteistä vihollista vastaan ja tavallaan on jännä, niinku huomioiden sen historian, niin tavallaan sen rajanveto formaalin ja informaalin välillä, koska sitten niissä formaaleissa tilanteissa he käyttäytyi myöskin toisiaan kohtaan tosi formaalisti, tiedätkö niinku että tietyn kaavan mukaan ja vähän niinku ikään kuin jopa ei tunnettaisi toisiaan. Ja sitten ne lähtee lounaalle, joka saa [ne] silleen hei hei hei how are you my friend [- -].

Haastateltavien näkemysten mukaan sekä formaalit että epäformaalit tilat ovat tärkeä osa rauhanvälitysprosessia niiden mahdollistaessa erilaisia vuorovaikutustilanteita sekä erityyppistä vuorovaikutusta osapuolten välille. Epäformaalissa tilassa tapahtuvat epäformaalit keskustelut ovat tulosten mukaan erityisen merkityksellisiä muun muassa

vastapuolen inhimillistämiseksi luottamusta rakennettaessa sekä toisen näkökantojen kuulemiseen yhteistä ymmärrystä rakennettaessa. Toisaalta taas formaalin tilan tuomat säännöt mahdollistavat haastateltavien mukaan muun muassa turvallisemman vuorovaikutusilmapiirin rakentumisen prosessissa. Formaalin tilan nähtiin myös mahdollistavan yhteisymmärryksen sinetöinnin ja vahvistamisen.

Vuorovaikutuksen tasot

Tulokset osoittavat rauhanvälitysprosessin monitasoisuutta kuvaavan myös *vuorovaikutuksen monitasoisuus*. Haastateltavat kuvasivat prosessin sisältävän vuorovaikutusta monella eri vuorovaikutuksen tasolla. Näitä prosessissa esiintyviä vuorovaikutustasoja ovat *interpersonaalinen, ryhmä ja ryhmien välinen*.

Haastateltavien mukaan interpersonaalisella tasolla tapahtuvaa vuorovaikutusta esiintyi niin samaa konfliktiosapuolta edustavien henkilöiden, eri konfliktiosapuolia edustavien henkilöiden sekä konfliktiosapuolta edustavan henkilön ja kolmatta osapuolta edustavan henkilön välillä. Tulokset osoittavat interpersonaalista vuorovaikutusta tapahtuvan läpi prosessin. Erityisen merkitykselliseksi interpersonaalinen vuorovaikutus koettiin prosessin alkuvaiheessa ennen varsinaisen neuvotteluvaiheen alkamista sekä neuvotteluvaiheen aikana epäformaaleissa tiloissa. Seuraava esimerkki kuvaa kolmannen osapuolen ja konfliktiosapuolen edustajan välistä ensimmäistä keskustelua, jonka tarkoituksena oli avata keskusteluyhteys konfliktiosapuolen kanssa:

H1: No me sitten pidettiin semmonen tunnin neuvottelu siitä ja juotiin kuraveteen tehtyä teetä ja mä sitten kyselin luuleksä saavas nää tottelemaan itseäs ja hän kerto, että kyllä näin on, ja kyl se siltä näyttikin että tulee mahdollisuus. --. Okei se oli niinkun tyydyttävä keskustelu ja paiskasimme kättä ja mä kerroin, että neuvottelut jatkuu paikassa Y ja tämä keskustelumme välittyy eteenpäin.

Haastateltavien kokemusten mukaan interpersonaalista vuorovaikutusta esiintyi paljon myös luottamuksen rakentamisen yhteydessä. Haastateltavat kertoivat todellisen luottamuksen rakentamisen tapahtuvan kahdenkeskisissä vuorovaikutustilanteissa esimerkiksi kahvitauoilla. Luottamusta nähtiin rakentavan myös itsestäkertominen, jota tapahtui interpersonaalisessa vuorovaikutuksessa sekä konfliktiosapuolten edustajien välillä että kolmannen osapuolen edustajan ja konfliktiosapuolen edustajan välillä. Itsestäkertomista saattoi olla esimerkiksi konfliktin vaikutusten jakaminen henkilökohtaiseen elämään liittyen

tai prosessiin osallistumisen intresseistä kertominen. Lisää itsestäkertomisesta osana luottamuksen rakentamisen prosessia kerrotaan luvussa 5.3.1.

Tulokset osoittavat rauhanvälitysprosessien sisältävän ryhmätason vuorovaikutusta. Ryhmävuorovaikutusta esiintyi haastateltavien mukaan jokaisen prosessiin osallistuvan osapuolen sisäisesti. Sekä kolmas osapuoli että konfliktiosapuolet koostuivat omista ryhmistään, joissa osapuolet keskenään neuvottelivat omista kannoistaan, rakensivat keskinäistä yhteisymmärrystä sekä työstivät ehdotuksia ja kantojaan neuvottelutilanteita varten. Seuraavassa esimerkissä käsitellään venuen merkitystä konfliktiosapuolen sisäisen ryhmävuorovaikutuksen mahdollistamisessa:

H5: Ja niinku se on ihan sellainen, niinku konkreettisesti meidän piti mahdollistaa se, että siellä on just tarpeeksi vuorovaikutustilaa niiden osapuolten sisällä eli ihan sillain fyysisesti jo niinku venuen puolesta ja aikataulut puolesta, että siellä oli aikaa tavata sisäisesti ja käydä läpi niitä kantoja.

Lisäksi haastateltavien mukaan ryhmävuorovaikutusta esiintyi kaikkien osapuolten kesken etenkin formaaleissa neuvottelutilanteissa sekä epäformaaleissa kaikkien yhteisissä tilanteissa, kuten illallisilla tai bussimatkoilla. Eri osapuolten edustajien ja kolmannen osapuolen välille nähtiin voivan muodostua myös pienempiä ryhmiä, jolloin ryhmävuorovaikutusta saattoi esiintyä esimerkiksi rauhanvälittäjän tai dialogifasilitaattorin sekä konfliktiosapuolten pääneuvottelijoiden välillä.

Prosessin kaikkien osapuolten kesken tapahtuvan ryhmävuorovaikutuksen lisäksi tulokset osoittavat rauhanvälitysprosessin vuorovaikutuksen pitävän sisällään myös eri ryhmien välistä vuorovaikutusta. Näitä ryhmiä ovat haastateltavien kuvausten mukaan kumpikin konfliktiosapuoli sekä kolmas osapuoli. Haastateltavat kertoivat näiden ryhmien olevan toistensa kanssa vuorovaikutuksessa sekä epäformaaleissa että formaaleissa tilanteissa, mutta erityisesti virallisissa neuvottelutilanteissa, joissa ryhmät esittivät omia näkökantojaan sekä tekivät ryhmänä ehdotuksia prosessin kulkuun tai konfliktinhallintaan liittyen. Seuraava esimerkki kuvaa prosessissa esiintyvää ryhmien välistä vuorovaikutusta tilanteessa, jossa ryhmät tuovat esiin omia kantojaan ja pyrkivät osoittamaan oman ryhmän sisällä vallitsevaa yhteisymmärrystä:

H5: -- sitten niissä virallisissa tilaisuuksissa, niin se että ”no näin me sanotaan tästä” heijastaa tai niinku osoitetaan, et meil on ryhmänä sisäinen yhteisymmärrys. Ja sitten se toinen ryhmä taas ottaa kantaa omana ryhmänään.

Haastateltavien näkemysten mukaan ryhmien välistä vuorovaikutusta esiintyi myös virallisten neuvottelutilanteiden ulkopuolella. Näissä tilanteissa ryhmien välisen vuorovaikutuksen saatettiin kuitenkin nähdä muuttuvan ryhmätason vuorovaikutukseksi, ryhmien jäsenten irroittautessa tiukoista ryhmäidentiteeteistään ja kohtaavan toisiaan omista henkilökohtaisista identiteeteistään käsin. Myös ryhmäytyminen vaikutti erään haastateltavan mukaan ryhmien välisen vuorovaikutuksen vaihtumisessa ryhmävuorovaikutukseksi. Haastateltava kertoi tilanteesta, jossa bussimatalla illalliselle konfliktiosapuolet istuivat omissa ryhmissään laulaen omien ryhmiensä lauluja, kun taas paluumatkalla eri osapuolten edustajat istuivat bussissa sekaisin ja lauloivat yhtenä ryhmänä kaikille yhteisiä lauluja:

H4: -- Ja oli vielä ruuhka-aika, se kesti tuhottoman kauan se bussimatka ravintolaan. Ne niin kun istu bussissa vähän niin kun omien ryhmiensä kanssa ja laulo omien ryhmien lauluja --. Ja kun ne tuli takasin sieltä, ja huom. näissä ei ikinä käytetä alkoholia, varsinkaan näissä kulttuureissa, niin ne istu täysin sekaisin siellä bussissa ja laulo sellasia lauluja, mitkä oli heille yhteisiä, eli sellasia kansallisia lauluja.

Tulosten mukaan rauhanvälitysprosesseissa esiintyy siis monentasoista vuorovaikutusta. Haastateltavat osoittavat kertomuksissaan, että vuorovaikutustilanteet saattavat määrittää sitä, minkä tasoista vuorovaikutusta tilanteessa esiintyy. Vuorovaikutuksen taso voikin riippua esimerkiksi vuorovaikutustilanteen formaaliudesta tai käytössä olevasta tilasta. Haastateltavien näkemysten perusteella samassa vuorovaikutustilanteessa voi kuitenkin esiintyä monia vuorovaikutuksen tasoja ja eri tasojen rajapinnat voivat olla usein hyvin häilyviä.

5.1.3 Rauhanvälitysprosessin tavoitteellisuus

Tulokset osoittavat rauhanvälitysprosessin olevan haastateltavien näkemysten mukaan luonteeltaan tavoitteellinen ja tavoitteiltaan moninainen. Haastateltavat kuvasivat prosesseissa esiintyvän useita tavoitteita, jotka olivat keskenään eritasoisia. Jonkin päätavoitteen lisäksi prosesseihin sisältyi usein monia pienempiä välitavoitteita, joiden avulla prosessin keskeiseen tavoitteeseen oli mahdollista päästä. Keskeisiksi tavoitteiksi haastateltavat kuvasivat rauhan saavuttamisen lisäksi muun muassa aseellisen konfliktin loppumista, rauhansopimuksen allekirjoittamista, turvallisten elinolojen takaamista siviileille, keskusteluyhteyden rakentamista osapuolten välille tai osapuolten välistä anteeksiantoa.

Seuraava esimerkki kuvaa, kuinka tavoitteina prosessiin osallistumiselle voi olla halu päästä takaisin oman perheen luokse tai turvata perheen elämän jatkuminen:

H3: [- -] niin ne on siinä neuvottelupöydässä todennäköisesti sen takia, että he ymmärtää, että se tuhoaminen ei niinku tule onnistumaan, että ne näkee sen niinku ihmisen toisessa, että toi haluaa mennä sinne perheensä luo, lopettaa, tulla sieltä puskasta pois tai lapset pääsee kouluun tai saa olla niinku turvassa.

Eräs haastateltavista nosti esiin, kuinka prosessin tavoitteena voi olla myös yksilön toiminnassa tai asenteissa tapahtuva muutos, joka mahdollistuu osana ryhmässä toimimista. Tällaisen muutoksen seurauksena yksilö voi esimerkiksi huomata olevansa enemmän sovittelija kuin riitelijä. Seuraava esimerkki kuvaa, kuinka prosessissa tavoiteltavaa voi olla yksilön roolin muutos osana ryhmää:

H4: Mutta sitten mä mietin sitä heidän, niin se on se ryhmäytyminen ja sitten just se, että jotkut heistä löytää sieltä sen sovittelijan itsestään tai huomaa, että sellainen rooli on heille parempi kuin se riitelemine ja niin kun sellainen heissä jokaisessa tapahtuva roolin muutos ja asennemuutos toista kohtaan. Niin niin tavallaan toi on sitten koko sen koko sen toiminnan pointti.

Toinen haastateltava puolestaan kertoi, kuinka prosessin tavoitteena voi olla ylisukupolvisen trauman katkeaminen tai yksilön mahdollisuus käsitellä omaa traumaansa. Haastateltavan mukaan prosessissa esimerkiksi luottamuksen ja sovinnon rakentaminen voi edellyttää sitä, että kipeistä asioista puhutaan ensi kertaa ääneen, jolloin tietoisuus konfliktin pitkäkestoista, jopa ylisukupolvisista vaikutuksista lisääntyy:

H3: Ja konteksti X on semmonen, missä on paljon vaikenemista ja puhumattomia asioita. Sen työpajan aikana mun tietojen mukaan useampi, viiskin ihmistä puhui asioista ekaa kertaa elämässään, joista he ei ollu koskaan puhunu kenellekään, ja hyvin kipeistä ja henkilökohtasista asioista.

Tulosten mukaan tavoitteiden saavuttamista mahdollistivat ja tukivat monet eri tekijät prosessissa. Haastateltavien mukaan tavoitteen saavuttamisen kannalta tärkeää oli kaikkien prosessin kannalta keskeisten osapuolten ja toimijoiden paikallaolo. Haastateltavien mukaan erityisesti kolmannelta osapuolelta vaadittiin kykyä identifoida prosessin kannalta oikeita toimijoita sekä löytää tasapaino eri toimijoiden osallisuuden välillä. Seuraava esimerkki kuvaa, kuinka prosessissa tasapainoillaan eri ryhmien osallisuuden ja osallistujamäärän kanssa:

H4: Ja monesti he saattaa sit sanoa, että me halutaan vielä toi pikkuryhmä tänne lisäksi, koska he saattaa haluta esim painottaa heidän kaltaistaan ajattelua. Ja meidän työ on löytää siihen joku selitys, minkälainen balanssi siellä on niiden toimijoiden välillä, miks on noin ja noin monta tosta ryhmästä ja miks noin ja noin monta tuolta, jälleen kerran, koska se on epävirallista fasilitointia. - - mutta no se olisi sama sama tyyliset virallisissa neuvotteluissa.

Haastateltavien näkemykset osoittavat prosessin tavoitteiden saavuttamisen olevan vaiheittaista ja kompleksista. Tavoitteiden saavuttaminen on tulosten mukaan kiinni monista vuorovaikutustekijöistä. Erityisen merkittävää tavoitteen saavuttamisen kannalta nähtiin olevan vuorovaikutuksen mahdollistuminen osapuolten välillä. Ilman avointa ja arvostavaa vuorovaikutusta osapuolten välillä tavoitteen saavuttaminen nähtiin mahdottomana. Haastateltavat kuvasivat myös, kuinka sääntöihin tai periaatteisiin sitoutuminen tapahtui osapuolten välisessä vuorovaikutuksessa. Sääntöjen ja periaatteiden noudattamisen taas nähtiin tukevan luottamuksen ja vuorovaikutusilmapiirin rakentumista, jotka puolestaan mahdollistivat päätavoitteen saavuttamista.

Tulosten mukaan tavoitteisiin pyrkivää tai tavoitteiden saavuttamista mahdollistavaa vuorovaikutusta esiintyi osana sekä formaalia että epäformaalia vuorovaikutusta. Epäformaalit tilanteet, kuten illalliset tai kahvitauot näyttäytyivät haastateltavien mukaan hyvin keskeisinä tilanteina tavoitteiden saavuttamisen kannalta. Luottamusta pystyttiin esimerkiksi haastateltavien kokemusten mukaan rakentamaan nimenomaan niissä epäformaaleissa tilanteissa, joissa osapuolilla oli mahdollisuus vapaamuotoisempaan ja henkilökohtaisempaan keskusteluun toistensa kanssa.

5.1.4 Rauhanvälitysprosessin haavoittuvaisuus

Tulokset osoittavat rauhanvälitysprosessin näyttäytyvän luonteeltaan haavoittuvaisena. Haastateltavien kuvaamat konfliktit olivat aseellisia, joka osaltaan teki kuvatuista konflikteista väkivaltaisista ja lisäsi niiden vaikutusta ympäröivään maailmaan. Näiden konfliktien hallitseminen näyttäytyikin tulosten valossa monella tapaa vaativana ja kriittisenä, mikä osaltaan selittää rauhanvälitysprosessien haavoittuvaisuutta. Tulosten mukaan prosessin haavoittuvaisuutta kuvaa *konfliktin tulehtuneisuus, tarve prosessin suojelemiselle ja ulkoiset uhat*.

Haastateltavat kuvasivat, kuinka rauhanvälitysprosesseissa käsiteltävät konfliktit ovat usein tulehtuneita, jolloin niihin liittyy negatiivisia emootioita, vahvaa tunnelatausta sekä traumatisoivia kokemuksia. Haastateltavat kertoivat, kuinka sodan vaikutuksia ihmisen henkilökohtaiseen elämään ei voida sulkea pois, vaikka konfliktia pyrittäisiin hallitsemaan

poliittisena prosessina. Eräs haastateltava myös nosti esiin, kuinka konfliktin osapuolet voivat kantaa mukanaan konfliktista aiheutunutta ylisukupolvista traumaa, jolla on omalta osaltaan merkittävä vaikutus osapuolten elämään. Tällaisilla tekijöillä nähtiin olevan vaikutusta rauhanvälitysprosessiin, jossa tulehtunutta konfliktia pyritään hallitsemaan. Vaikutuksista kertoo haastateltavien mukaan muun muassa se, ettei vuorovaikutus konfliktiosapuolten välillä tulehtuneessa konfliktitilanteessa ole itsestään selvää, vaan se vaatii osaltaan paljon työtä.

Tulosten mukaan prosessin haavoittuvuutta kuvaa tarve prosessin suojelulle. Haastateltavat näkivät, että prosessia voidaan yrittää suojella muun muassa eristämällä sitä muusta maailmasta ja esimerkiksi meneillään olevista väkivaltaisista yhteenotoista. Eristämiseen voitiin haastateltavien mukaan vaikuttaa sillä, että vain prosessiin valituilla toimijoilla oli mahdollisuus osallistua konfliktin ratkaisemiseen, eikä ulkopuoliset pystyneet vaikuttamaan prosessin kulkuun. Myös venueen eli tapahtumapaikan valinnalla pyrittiin suojelemaan prosessia. Haastateltavat kuvasivat, kuinka venuelle pääsyä haluttiin rajoittaa eristämällä sitä niin, ettei ulkopuolisilla ollut pääsyä alueelle:

H2: Ehkä yks tärkeä tekijä, joka ei unohdu, koska siihen on käytetty paljon huomiota kansainvälisesti, eli tämä venue, eli mikä on se tila, missä käydään neuvotteluja. Ja ei olisi voinut olla parempaa paikkaa kuin paikka X, joka on täysin eristetty, aidattu alue, johon ulkopuoliset ei pääse.

H5: - - esimerkiksi se venue niinku sen kokouspaikan merkitys oli tosi suuri ja kokouspaikan sijainti, jossa ei ollut tiedotusvälineitä eikä tällaista.

Osaltaan prosessin suojelusta kertoi myös median osallisuuden ja tiedon saamisen rajaaminen. Haastateltavien mukaan median osallisuutta pyrittiin rajaamaan esimerkiksi venueen syrjäisellä sijainnilla, joka pyrittiin pitämään medialta salassa. Sen lisäksi prosessin sääntöihin saattoi kuulua tietyt ehdot siitä, milloin ja millaisia lausuntoja osapuolet saivat medialle antaa. Eräs haastateltava kuvasi, kuinka neuvottelukierrosten aikana kenelläkään ei ollut lupaa antaa medialle lausuntoja, jottei se haittaisi prosessin etenemistä. Seuraavat esimerkit kuvaavat prosessin suojelemista medialta:

H2: Meillä oli ehdoton kieltä neuvottelujen aikana, kumpikaan osapuoli ei saanut antaa mitään lausuntoja medialle. Ja se on osa tätä vuorovaikutusta, että steriloidtiin tai varmistettiin tämä meidän prosessin kulku ja aina sitten neuvottelukierroksen päätyttyä, jotka kesti 2-6 päivää niin henkilö Y ja meidän neuvottelutiimi piti ensimmäisen tiedotustilaisuuden kello 15 ja kello 16 molemmat toiset osapuolet saivat pitää omista lähtökohdistaan.

H4: Et kun me pyritään eristämään tarkoituksella niitä tilanteita, et me ei olla missään kaupungin keskustassa tai usein se riippuu tilanteesta, mut joskus me valitaan senkin takia [syrjäinen sijainti], ettei esim. media saa tietää, et tällanen kokous tapahtuu.

Vaikka prosessia pyritäänkin suojelemaan eristämällä sitä ulkopuolisilta tahoilta, sotatoimilta ja medialta, voi prosessiin siitä huolimatta kohdistua ulkoisia uhkia, jotka tekevät prosessista ja sen vuorovaikutuksesta haavoittuvaisen. Luottamuksen rakentaminen ja sen mahdollistava vuorovaikutus voidaan nähdä rikkoutuvan helposti, mikäli prosessia haavoittaa jokin ulkopuolinen uhka. Myös konfliktissa tapahtuvat muutokset, joiden vaikutukset näkyvät konkreettisesti rauhanvälitysprosessin ulkopuolella, voivat haavoittaa prosessin sisällä tapahtuvaa vuorovaikutusta ja vaikuttaa siihen, millainen ilmapiiri keskusteluissa rakentuu. Seuraavat esimerkit kuvaavat kuinka ulkoiset uhat, kuten itsemurhapommittajat tai sotatoimet voivat vaikuttaa rauhanvälitysprosessin vuorovaikutusprosesseihin haavoittavasti:

H3: Se oli vaikea kokous, sitä uhkas itsemurhapommittajat ja kesti kolme viikkoa ennen kun me saatiin sopu aikaseks - - niin näissä olosuhteissa se luottamus on tosi haavoittuvainen

H4: Siellä kuoli siellä kaduilla kuitenkin ihmisiä myös niinä päivinä, kun näitä keskusteluja käytiin, koska siellä oli myös sit valtion armeija kaduilla. Niin se myös vaikuttaa siihen, mitä siellä keskusteluissa tapahtuu.

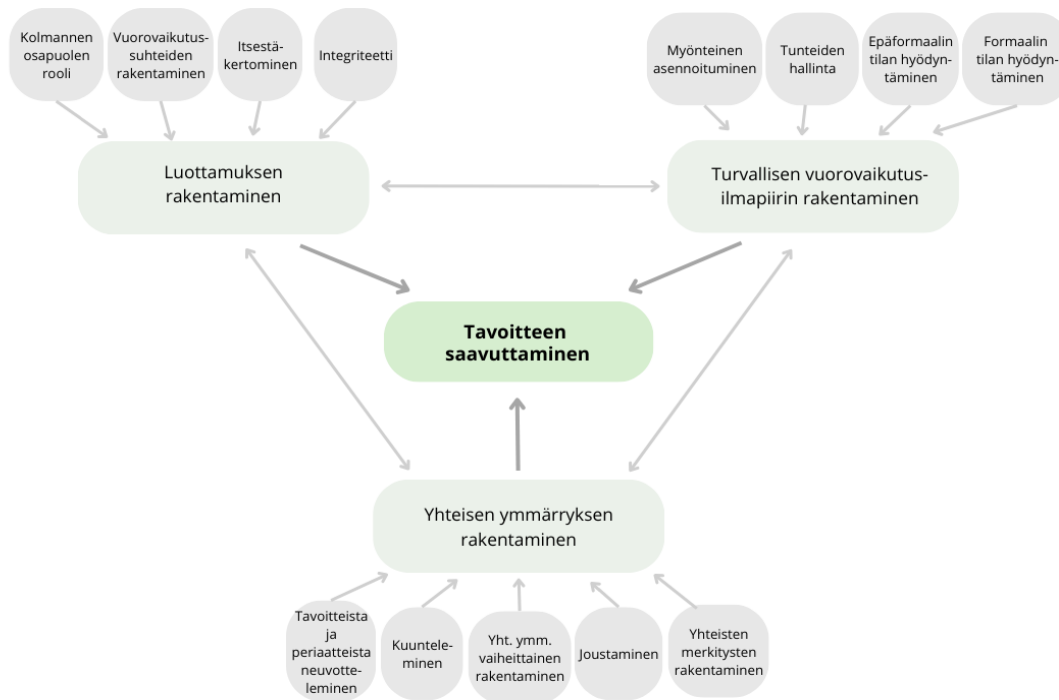
Tulosten mukaan rauhanvälitysprosessit vuorovaikutusprosesseina ovat monella tapaa haavoittuvaisia. Haavoittuvaisuus osaltaan tekee prosessista myös haastavan, sillä vuorovaikutuksen hallintaan nähtiin vaikuttavan myös monet konfliktin ytimessä, mutta suojellun rauhanvälitysprosessin ulkopuolella tapahtuvat tekijät ja toimijat. Tulokset osoittavat rauhanvälitysprosesseissa tarvittavan paljon työtä muun muassa kolmannen osapuolen taholta, jotta vuorovaikutus haavoittuvassa tilanteessa on ylipäättään mahdollista.

5.2 Vuorovaikutusosaaminen rauhanvälitysprosesseissa

Tässä alaluvussa raportoidaan tulokset rauhanvälitysprosesseissa rauhanvälittäjien näkemysten mukaan tarvittavasta vuorovaikutusosaamisesta. Osana tuloksia esitellään myös malli (ks. kuvio 1 seuraavalla sivulla) rauhanvälitysprosessin kannalta keskeisestä vuorovaikutusosaamisesta. Tulokset osoittavat vuorovaikutusosaamista rauhanvälitysprosesseissa ilmentävän erityisesti *luottamuksen rakentamisen, yhteisen ymmärryksen rakentamisen ja turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamisen* prosessit.

5.2.1 Malli vuorovaikutusosaamisesta rauhanvälitysprosesseissa

Tässä alaluvussa esitellään tulosten pohjalta jäsennetty rauhanvälitysprosesseissa tarvittavaa vuorovaikutusosaamista kuvaava malli (kuvio 1). Malli selittää rauhanvälitysprosesseissa keskeisten vuorovaikutusosaamisen prosessien rakentumista, niiden merkitystä prosessille sekä niiden suhdetta toisiinsa.

KUVIO 1 Vuorovaikutusosaaminen rauhanvälitysprosesseissa

Tulosten mukaan rauhanvälitysprosessissa vuorovaikutusosaamisella on keskeinen rooli prosessin tavoitteen saavuttamisen kannalta. Haastateltavien näkemysten mukaan vuorovaikutusosaamista kuvaavat prosessit luottamuksen, yhteisen ymmärryksen ja turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamisesta mahdollistavat jokainen omalta osaltaan prosessin tavoitteen saavuttamisen. Sen lisäksi, että näiden kolmen vuorovaikutusosaamisen prosessin kautta on mahdollista saavuttaa prosessin päätavoite, kuten aseellisen konfliktin loppuminen, kuvaavat ne myös prosessin pienempiä välitavoitteita.

Haastateltavien näkemysten mukaan luottamuksen, yhteisen ymmärryksen sekä turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamista ei voida pitää täysin erillisinä prosesseina, vaan ne linkittyvät toisiinsa mahdollistaen toinen toistensa rakentumisen. Luottamuksen

rakentamiselle on välttämätöntä sellainen vuorovaikutusilmapiiri, jossa esimerkiksi avoin itsestäkertominen koetaan turvalliseksi. Yhteisen ymmärryksen rakentuminen taas rakentaa luottamusta, kun konfliktiosapuolet huomaavat yhteisten ja jaettujen käsitysten toistensa kanssa olevan mahdollisia.

Yhteisen ymmärryksen rakentamiseen linkittyvät niin ikään turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentuminen ja luottamuksen rakentuminen. Turvallinen vuorovaikutusilmapiiri mahdollistaa haastateltavien näkemysten mukaan sellaisten keskustelujen ja neuvottelujen käymisen osapuolten kesken, joissa yhteistä ymmärrystä on ylipäättään mahdollista rakentaa. Samoin luottamuksella nähtiin olevan merkitystä sille, kuinka avointa dialogia yhteisymmärrystä vaativista asioista pystyttiin käymään.

Lisäksi tulokset osoittavat, että turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamista tukee yhteisen ymmärryksen ja luottamuksen rakentamisen prosessit. Haastateltavat näkivät yhteisen ymmärryksen esimerkiksi vuorovaikutuksen periaatteista rakentavan turvallista vuorovaikutusilmapiiriä. Myös luottamuksen rakentuminen toista konfliktiosapuolta kohtaan mahdollisti haastateltavien mukaan optimistisen suhtautumisen prosessin mahdollisuuksia kohtaan, mikä osaltaan vaikutti myönteiseen asennoitumiseen ja näin turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentumiseen.

Seuraavissa alaluvuissa raportoidaan tarkemmat tulokset siitä, millainen rauhanvälitysprosessille ominainen vuorovaikutus rakentaa kutakin prosessissa tarvittavaa vuorovaikutusosaamisen prosessia.

5.2.2 Luottamuksen rakentaminen

Tulokset osoittavat luottamuksen rakentamisen olevan keskeinen osa rauhanvälitysprosessia. Haastateltavien mukaan luottamuksen rakentamista rauhanvälitysprosesseissa voidaan pitää ensisijaisena tehtävänä. Vaikka kolmannen osapuolen merkitys luottamuksen rakentamisessa korostui erityisesti prosessin alkuvaiheessa, luottamuksen rakentamiseen nähtiin tarvittavan kaikkien prosessiin osallistuvien osapuolten yhteistä panosta ja osaamista. Kaikkien osapuolten vuorovaikutuskäyttäytymisen nähtiin vaikuttavan luottamuksen rakentumisen

onnistumiseen prosessissa. Tulosten mukaan luottamusta rauhanvälitysprosesseissa rakennetaan *kolmannen osapuolen roolin avulla, vuorovaikutussuhteissa, itsestäkertomisen kautta, integriteetillä sekä yhteisen ymmärryksen rakentamisella.*

Vaikka luottamuksen rakentaminen koettiin nimenomaan yhteisenä prosessina, nähtiin kolmannen osapuolen roolilla olevan merkitystä luottamuksen rakentumiselle. Pitkälle edenneissä konflikteissa osapuolten keskinäinen epäluottamus toisiinsa on suurta, jolloin vuorovaikutuksen ja keskinäisen luottamuksen rakentamisen mahdollistaminen vaatii ensin luottamusta kolmanteen osapuoleen. Haastateltavien mukaan luottamus kolmanteen osapuoleen rakentuu muun muassa tämän ammattitaidon, statuksen ja puolueettomuuden perusteella. Myös kunnioitus kolmatta osapuolta kohtaan rakentaa luottamusta, joka voi mahdollistaa rauhanvälitysprosessin alkamisen. Haastateltavien kuvaukset osoittavat siis luottamuksen rakentumisen kolmannen osapuolen ja konfliktiosapuolen välillä voivan mahdollistaa luottamuksen rakentamiseen tarvittavan vuorovaikutuksen synnyn myös konfliktiosapuolten välille. Toisaalta eräs haastateltava kuvasi seuraavan esimerkin mukaisesti, kuinka kolmannella osapuolella voi olla myös osapuolten välistä luottamusta heikentävä vaikutus:

H5: [- -] ja siis silleen, että niinku on jännä mikä siinä välittäjän roolissa on myöskin se, että miten se rooli voi edesauttaa tai nakertaa sitä luottamusta näiden osapuolten välillä niin kun hyvin konkreettisella tavalla.

Haastateltavat näkivät sekä kolmannen osapuolen ja konfliktiosapuolten, konfliktiosapuolten keskinäisen että kaikkien yhteisen luottamuksen rakentuvan vuorovaikutussuhteissa. Tulosten mukaan luottamusta pyrittiin ensin rakentamaan kolmannen osapuolen toimesta henkilökohtaisesti jokaisen prosessiin osallistujan kanssa luomalla yksilöllinen vuorovaikutussuhde. Tämän jälkeen prosessissa haluttiin haastateltavien mukaan panostaa siihen, että konfliktiosapuolten edustajien väliset keskinäiset vuorovaikutussuhteet voisivat kehittyä, mikä puolestaan voisi mahdollistaa luottamuksen rakentumisen konfliktiosapuolten välille. Kaikkien prosessiin osallistuvien keskinäisen luottamuksen rakentaminen ryhmässä nähtiin mahdolliseksi, kun osallistujien keskinäiset vuorovaikutussuhteet olivat kehittyneet. Jotta prosessi voitiin saada kestäväälle pohjalle, tarvittiin erään haastateltavan mukaan riittävästi tilaa vuorovaikutussuhteen rakentamiselle. Haastateltavat kokivat, että vuorovaikutuksen ja sitä kautta vuorovaikutussuhteen rakentaminen osapuolten välillä mahdollistaisi luottamuksen rakentamista. Seuraavat esimerkit kuvaavat vuorovaikutussuhteiden rakentamisen merkitystä osana luottamuksen rakentamista:

H4: Ja se on osa sitä luottamuksen rakentamista, eli mejjän ensisijainen tehtävä on rakentaa luottamus erikseen jokaiseen, joka on paikalla jo etukäteen ja sit paikan päällä ja sitten yhdessä.

H3: Ja jos heidän vuorovaikutussuhteet ei kehity ton konfliktin toisen osapuolen kanssa ja sitä kautta myös luottamus konfliktin osapuolen kanssa niin eihän se silloin oo kestävä. Eli millä tavalla antaa tähän henkilökohtaseen reflektioon ja vuorovaikutussuhteen rakentamiseen tilaa ja siihen keskinäisen luottamuksen rakentamiseen tilaa, joka joutuu tosi moniin puristustesteihin.

Tulosten mukaan vuorovaikutussuhteiden kehittämisessä ja näin luottamuksen rakentumisessa nähtiin merkittävänä tekijänä osapuolten itsestäkertominen. Itsestäkertominen koettiin tärkeäksi niin fasilitaattorin kuin konfliktiosapuolten toimesta. Haasteltavien mukaan fasilitaattoriin eli kolmanteen osapuoleen oli todennäköisempää muodostaa luottamuksellinen suhde silloin, kun tämä avasi omia taustojaan ja tavoitteitaan. Myös jonkinlaisen samaistumisinnan saaminen kolmanteen osapuoleen saattoi auttaa luottamuksen rakentamisessa. Seuraavat esimerkit kuvaavat fasilitaattorin itsestäkertomista osana luottamuksen rakentamista:

H2: [- -] meidän ensimmäinen tapaaminen oli kolme ja puoli tuntia, ei oltu koskaan ennen tavattu. Mä olin valmistellu PowerPoint-esityksen, jossa mä esittelin mun koulutuksen, työhistorian, kiinnostuksen kohteet. Ja he sano, että me ollaan vuosien ajan tavattu kymmeniä kymmeniä ihmisiä, ihmisiä tulee ja ihmisiä menee, ja kukaan ei oo meille koskaan kertonu näin, että mitä se edustaa, mistä se tulee ja mitkä sen tavoitteet on.

H4: Siinä on myös hirveen tärkeätä saada samaistuspinta, et sä et ole vain se kalliiseen jakkupukuun pukeutunut, kansainväliselle organisaatiolle työskentelevä henkilö, vaan sä oot lähestyttävä asiantuntija, jolla on jotain linkkejä tähän konfliktimaailmaan, joka voi jotenkin ymmärtää teitä. Esimerkiksi mun puolikas perhe tulee konfliktimaasta ja mä puhun paikallista kieltä, niin se auttaa hyvin paljon siinä, et mun kanssa yleensä halutaan puhua siitä. Ja se on osa sitä luottamuksen rakentamista [- -].

Myös konfliktiosapuolten itsestäkertomisella nähtiin olevan erityistä merkitystä luottamuksen rakentamisessa, sillä se tuki inhimillisemmän kuvan rakentamista toisesta osapuolesta.

Tulosten mukaan luottamuksen rakentamisessa merkityksellistä on vastapuolen inhimillistäminen ja mahdollisen dehumanisoidun kuvan purkaminen toisesta osapuolesta. Haastateltavat kertoivat toisen inhimillistämässä tärkeää olevan juuri itsestäkertominen ja epäformaalit keskustelut, joiden avulla oli mahdollista oppia tuntemaan toista henkilökohtaisella tasolla. Itsestäkertomisen voitiin nähdä antavan osapuolille mahdollisuuden itse määrittää ja sanoittaa omaa identiteettiään sen sijaan, että muiden käsitys heistä tai heidän identiteetistään perustuisi ainoastaan siihen, että he edustavat toista konfliktiosapuolta.

Haastateltavien mukaan luottamuksen rakentamisessa auttoi myös se, että konfliktiosapuolet kertoivat henkilökohtaisista kokemuksistaan aseellisesta konfliktista ja sen vaikutuksista heidän ja heidän perheidensä elämään. Myös erilaisten vaikeiden ja traumaattisten kokemusten avaaminen ja jakaminen ja näin itsensä näyttäminen haavoittuvaisena nähtiin inhimillistävänä ja luottamusta rakentavana itsestäkertomisena. Seuraava esimerkki kuvaa inhimillisen ja epämuodollisen vuorovaikutuksen merkitystä luottamuksen rakentamisessa:

H4: Ja sitten on hirveen paljon semmosta, että sen session jälkeen ne kahvitaumat ja lounaat ja muut on aivan hirvittävän tärkeitä. Niissä kohdissa tapahtuu se todellinen luottamuksen rakennus, koska kun ne on sanonu ne asiansa, kun ne menee sinne ja juo kahvia yhdessä siellä ulkopuolella niin sillan se tapahtuu se inhimillinen, epämuodollinen kommunikaatio niiden välillä [- -].

Tulosten mukaan itsestäkertomisella ja sen inhimillistävällä vaikutuksella nähtiin olevan merkitystä vuorovaikutussuhteen kehittymisessä, mikä aiemmin raportoitujen tulosten mukaan mahdollistaa luottamuksen rakentamisen osapuolten välillä. Seuraava esimerkki kuvaa, kuinka epäformaali vuorovaikutus ja sitä seurannut inhimillistävä itsestäkertominen voivat muokata ja kehittää konfliktiosapuolten vuorovaikutussuhdetta:

H4: Ja sitten se, että siinä on niitä inhimillisosioita ja niitä, että toikin on myös ihminen ja sitten siitä tulee mun kaveri, jolloin se vuorovaikutus ja se suhde mahdollistaa sitä luottamuksen rakentamista eri tavalla.

Tulokset osoittavat osapuolten integriteetin eli rehellisyyden, vilpittömyyden ja avoimuuden esiintymisen vuorovaikutuksessa rakentavan luottamusta. Rehellisyydellä haastateltavat tarkoittivat esimerkiksi totuudenmukaista viestintää siitä, mitä prosessilla oli mahdollista saavuttaa ja mitä ei. Tällainen rehellisyys koettiin keskeiseksi luottamuksen rakentamisen kannalta, jolloin prosessiin ei liittyisi epärealistisia odotuksia tai suurenneltuja lupauksia, jotka saattaisivat myöhemmin esiin tullessaan rikkoa luottamuksen. Eräs haastateltava kuvasi seuraavan esimerkin mukaisesti, kuinka rehellisyys ja avoimuus osana luottamuksen rakentamisen prosessia oli tärkeämpää kuin oman aseman suojeleminen:

H2: Esimerkiksi itsenäisyysliikkeelle mä kerroin hyvin kylläkin diplomaattisesti ja varovasti, että A ei koskaan voi saada itsenäisyyttä nykyisessä maailmantilanteessa. He tietenkin suuttu siitä, mutta mä pidin paljon tärkeämpänä kertoa sen totuuden kuin suojella jotain omaa asemaa tai roolia.

Myös rehellisyys ja avoimuus kaikkien osapuolten välillä koettiin merkitykselliseksi erityisesti tiedon jakamisen kohdalla. Haastateltavat kuvasivat tärkeäksi tehdä ainoastaan sellaisia lupauksia, jotka pystyivät pitämään ja toisaalta myös informoimaan toista osapuolta, mikäli asiat eivät sujuneetkaan suunnitelmien mukaisesti. Tällaista toimintaa toivottiin ja

odotettiin haastateltavien mukaan myös konfliktiosapuolilta. Seuraava esimerkki kuvaa rehellisen ja suoran tiedonvälityksen merkitystä luottamuksen rakentamisessa:

H1: Jos sellanen tapahtuu, että jokin menee pieleen, niin on aivan äärimmäisen oleellista, että sille keskustelukumppanille kerrotaan se, että se ei saa saada jotain kolmatta kautta tietää, että nyt se mitä on puhuttu, ei toteudu. Se pitää kertoa heti ja joo, se on hyvin oleellinen asia.

Tulosten mukaan onnistuneessa luottamuksen rakentamisessa integriteettiä tarvitaan kaikilta osapuolilta. Luottamuksen rakentaminen koettiin haastavana, mikäli jokin osapuoli ei suostunut tai kyennyt avoimeen ja rehelliseen vuorovaikutukseen toisten osapuolten kanssa. Haastateltavien näkemykset osoittavat prosessin vaatimaa luottamuksen rakentamista olevan myös se, että osapuolet ymmärtävät integriteetin merkityksen osana kestävästä rauhanprosessista ja kykenevät toimimaan sen mukaisesti, vaikka se ei aina palvelisi osapuolen omaa etua parhaimmalla mahdollisella tavalla. Toisen osapuolen intressien tuntemus ja ymmärtäminen voikin seuraavan esimerkin mukaisesti kuulua luottamuksen rakentamisen prosessiin:

H4: Et jokainen, joka tulee tollaseen prosessiin, niin niillä on oma intressi eli kun tää on niin kun intressipohjaista rauhanvälitystä, niin hehän pyrkii tavoittelemaan jotakin jokainen taho. On hirveen tärkeitä ymmärtää näitä intressejä ja se kuuluu siihen luottamuksen rakennusprosessiin.

Vilpittömyys intresseistä nähtiin tärkeäksi tekijäksi luottamuksen rakentamisessa myös fasilitaattorin puolelta. Haastateltavien näkemysten mukaan luottamusta rakentavalla vilpittömyydellä tarkoitettiin aitoa halua auttaa konfliktin selvittämisessä ja näin lievittää konfliktista aiheutuvaa kärsimystä. Lisäksi eräs haastateltavista kuvasi vilpittömyyden rauhanvälitysprosessissa tarkoittavan myös konkreettisen avun tarjoamista osana sovittelutyötä. Haastateltavan mukaan konfliktiosapuolet saattoivat testata kolmannen osapuolen luottamuksen arvoisuutta kysymällä esimerkiksi lääkkeellistä apua konfliktialueelle. Näihin avunpyyntöihin vastaaminen nähtiin vilpittömyyden osoituksena, joka mahdollisti luottamuksen rakentumista. Seuraavat esimerkit kuvaavat, kuinka luottamuksen rakentamiseen nähtiin tarvittavan puheiden lisäksi tekoja, jotka viestivät vilpittömyydestä:

H3: Ja tavallaan tää on yks esimerkki siitä, et luottamus ei voi olla vaan puheiden varassa, vaan osapuolten pitää niinku tuntea se, että you have the skin in the game eli et sä oot niinku tosissas siinä ja sä haluat antaa siinä prosessissa niille ihmisille sen minkä sä pystyt. Et sulla ei oo vaan niinku omat intressit pelissä.

H3: Mä tarkotan sillä sellasta, että jos ystävä on tosi pulassa ja pyytää apuun vaikka keskellä yötä, niin se on tosi ystävä, joka menee apuun riippumatta siitä minkälainen kokous sillä on seuraavana aamuna tai mitä sillä on omia paineita. Ja tällä mä tarkotan ennen kaikkea sitä, että jos menee tämmöseen

äärimmäisen rikkiin tilanteeseen ja haluaa voittaa ihmisten luottamuksen niin sitä ei kyllä saa sitten pettää.

Tulosten mukaan myös kyky rakentaa yhteistä ymmärrystä käsiteltävistä asioista rakentaa luottamusta osapuolten välille. Haastateltavien näkemysten mukaan kaikkien osapuolten välistä luottamusta rakensi yhteisymmärrykseen pääseminen käsiteltävissä sisällöissä. Yhteisymmärrykseen pääseminen tarjosi haastateltavien mukaan konfliktiosapuolille oivalluksen, että asioista on mahdollista olla myös yhtä mieltä, mikä puolestaan vahvisti luottamusta toiseen osapuoleen ja yhteiseen työskentelyyn. Eräs haastateltava kuvasi seuraavan esimerkin mukaisesti, kuinka yhteisen ymmärryksen rakentuminen helpompien kysymysten kautta rakensi luottamusta ja auttoi näin ollen siirtymään kohti vaikeampia käsiteltäviä asioita:

H5: Kun se että useimmitenhan lähdetään vähän niinku helpoimmista kysymyksistä, koska sitten sitä kautta se luottamuskin rakentuu, että todetaan, että me löydetään jotain yhteistä ja me pystytään pääsemään johonkin yhteisymmärrykseen niin se myöskin voi innostaa sitten niinku jatkamaan sitä keskustelua ja sitten vähitellen siirtymään kohti niitä vaikeampia kysymyksiä.

Seuraavassa luvussa tarkastellaan tarkemmin yhteisen ymmärryksen rakentamista rauhanvälitysprosessissa tarvittavana vuorovaikutusosaamisena.

5.2.3 Yhteisen ymmärryksen rakentaminen

Kuten luvussa 5.1 ilmeni, on rauhanvälitysprosessille ominaista pyrkiä johonkin tavoitteeseen, kuten aseellisen konfliktin loppumiseen, sovintoon konfliktiosapuolten välillä tai rauhansopimuksen allekirjoittamiseen. Tulokset osoittavat, että tavoitteen määrittämisen ja sen saavuttamisen kannalta merkityksellistä vuorovaikutusosaamista on yhteisen ymmärryksen rakentaminen. Tässä luvussa raportoidaan tulokset siitä, mistä ja miten yhteistä ymmärrystä rauhanvälitysprosesseissa rakennetaan. Tulosten mukaan yhteistä ymmärrystä rakentavia prosesseja ovat *periaatteista neuvottelemisen, tavoitteista neuvottelemisen, kuuntelemisen, yhteisymmärryksen vaiheittaisuus, joustavuus ja yhteisten merkitysten rakentaminen.*

Yhteisen ymmärryksen rakentaminen rauhanvälitysprosesseissa on usein pitkä ja haastava prosessi. Haastateltavien näkemykset osoittavat, että prosessille ja yhteisen ymmärryksen

rakentamiselle tärkeää on ensin tulla yhteisymmärrykseen siitä, millaiset periaatteet ohjaavat prosessia ja siinä käytävää dialogia. Jotta yhteistä ymmärrystä konfliktin syistä, seurauksista tai ratkaisuksista voidaan rakentaa, on kaikkien osapuolten hyväksyttävä tietyt säännöt ja toimintaperiaatteet prosessille. Rauhanvälitysprosessi vaatiikin kaikilta osapuolilta kykyä ja motivaatiota sitoutua noudattamaan yhteisiä periaatteita.

Haastateltavat kokivat, että periaatteiden määrittämisessä osapuolet pyrkivät löytämään tasapainoa sen välillä, kenellä on valta päättää dialogin säännöistä. Eräs haastateltava kuvaa, kuinka konfliktiosapuolilla on tarve itse määrittää säännöt tulevalle dialogille. Samalla hän kuitenkin nostaa esiin, kuinka kolmannella osapuolella on lähtökohtaisesti tietyt säännöt ja periaatteet keskustelulle, jota heidän luomassa tilassa käytetään. Osallistuakseen prosessiin, on konfliktiosapuolten sitouduttava näihin kolmannen osapuolen määrittämiin periaatteisiin, vaikka samalla heillä on halua ja oikeus luoda omat periaatteensa keskustelulle. Seuraavat esimerkit kuvaavat vallan tasapainottelua periaatteiden määrittämisessä:

H4: Ja se mikä on hyvin tärkeää on puhua periaatteista, et millasilla periaatteilla siihen pöytään tullaan. Ja se on hyvin hyvin vaativa keskustelu, koska totta kai näiden tarve on määrittää itse nämä säännöt sille, että miten keskustellaan, kenen kanssa keskustellaan ja mistä keskustellaan.

H4: Ja tää on meidän fasilitattoreina ja dialogin johtajina on tärkeää taas osottaa, että tää on meidän luoma tila ja tässä tilassa on meidän periaatteet sille keskustelulle, ja jos niitä ei halua noudattaa niin silloin sinne ei tule.

Tulosten mukaan yhteisen ymmärryksen rakentaminen on tärkeää myös tavoitteiden osalta. Prosessin onnistumisen kannalta on haastateltavien mukaan keskeistä, että osapuolilla on yhteinen jaettu tavoite. Osapuolet osallistuvat prosessiin omien tavoitteidensa kanssa, joiden pohjalta tulisi muodostaa yhteinen tavoite koko prosessia ajatellen. Vaikka haastateltavien mukaan konfliktiosapuolet itse määrittävät prosessin tavoitteen, on kolmannella osapuolella rooli neuvotella osapuolten kanssa tavoitteista ja niiden yhteen tuomisesta. Näin ollen yhteistä ymmärrystä tavoitteesta ja sen sisällöistä rakennetaan jaetusti kaikkien prosessiin osallistuvien kesken. Seuraavat esimerkit kuvaavat yhteisymmärryksen rakentamisen merkitystä tavoitteen kannalta:

H1: No kaikilla tulis ehdottomasti olla käsitys siitä, että ne suurinpiirtein samaan maaliin pyrkii.

H2: Ja maan Z hallitukselle tärkeintä oli se, että itsenäisyystavoitteesta luovutaan ja se me vakuutettiin henkilön A kanssa heti alkuvaiheessa, että siitä ei ole huolta. Toisaalta taas itsenäisyysliikkeen edustajat, miten heille taataan, että armeija ei kosta heillä ja siellä voidaan kehittää sitä heidän provinssia ja maakuntaansa.

Haastateltavan kokivat, että prosessissa yhteisen ymmärryksen rakentamisen kannalta keskeistä on aktiivinen kuuntelu kaikkien osapuolten välillä. Haastateltavien näkemysten mukaan kaikilla osapuolilla tulisi olla kyky ja halu aidosti kuunnella toista osapuolta. Yhteisen ymmärryksen rakentaminen ja näin ollen prosessissa eteneminen nähtiin mahdottomana, mikäli jokin osapuoli ei ollut valmis kuuntelemaan toista osapuolta. Seuraava esimerkki kuvaa aidon ja aktiivisen kuuntelemisen merkitystä yhteisen ymmärryksen rakentamisessa:

H5: No sanoisin oikeastaan yksi mikä on tärkein on kyky kuunnella, kyky aidosti, aktiivisesti kuunnella. Jos siihen ei ole kykyä, niin ei ole kyllä minkäänlaista mahdollisuutta päästä eteenpäin

Vuorovaikutusosaamisella pyrittiin haastateltavien mukaan myös vastaamaan siihen, mikäli jokin osapuoli tai osapuolen edustaja ei ollut valmis tai suostuvainen kuuntelemaan toista osapuolta. Tällöin yhteisen ymmärryksen rakentamista mahdollistavana tekijänä nähtiin eri ihmisten kyky sanoittaa asioita eri tavoin. Haastateltavien mukaan ihminen saattaa kuunnella jotakuta helpommin kuin toista, jolloin yhteisen ymmärryksen rakentamisessa voi auttaa se, että saman viestin kuulee toisen henkilön sanoittamana. Tulosten mukaan asioiden toisella tavalla sanoittamisessa oli erityinen rooli kolmannella osapuolella, kuten fasilitaattorilla. Toisaalta eräs haastateltava nosti esiin, kuinka joskus myös konfliktiosapuolten edustajista, joku voi löytää sovittelijan roolin itsestään, auttaen näin esimerkiksi omia edustajiaan ymmärtämään vastapuolen näkökulmia toisella tavalla. Seuraavassa esimerkissä haastateltava kuvaa eri tahojen kuuntelemisen merkitystä yhteisen ymmärryksen rakentamisessa:

H5: No siin sit esimerkiks, että ihmiset kuuntelee eri tahoja eri lailla, että voi olla että se joka ei kuuntele yhtä saattaa kuunnella toista. Ihmiset voi kuulla eri paikoissa eri tavalla ja siinäkin tavallaan se niinku vaikka paikan merkitys, että toista saattaa olla helpompi kuulla sitten jossain toisessa, toisen tyyppisessä ympäristössä.

Tulokset osoittavat rauhanvälitysprosesseissa yhteisen ymmärryksen rakentuvat vaiheittaisesti. Haastateltavien mukaan yhteisymmärrystä voitiin rakentaa ensin esimerkiksi yhden konfliktiosapuolen sisällä, jonka jälkeen muutama eri konfliktiosapuolten edustaja neuvotteli ja keskusteli osapuolten näkemyksistä keskenään. Kun tämä pieni ryhmä eri osapuolten edustajia onnistui pääsemään jonkinlaiseen yhteisymmärrykseen, voitiin ajatuksia esitellä hieman laajemmalle joukolle, joka puolestaan vahvisti aiemman ryhmän ehdotuksia tai toi mukaan keskusteluun toisenlaista näkökulmaa. Näin haastateltavien mukaan prosessissa onnistuttiin rakentamaan yhteistä ymmärrystä kaikkien osapuolten välillä ja luomaan omistajuutta niille näkökannoille, joita prosessin aikana pienemmissä ryhmissä

rakennettiin. Pienemmän ryhmän kesken saavutettua yhteisymmärrystä validoitiin suuremmalla joukolla asteittain niin, että omistajuutta johonkin yhteiseen näkökantaan pystyttiin lisäämään. Seuraava esimerkki kuvaa yhteisen ymmärryksen rakentumista vaiheittain pienemmästä ryhmästä kohti suurempaa:

H5: Sitten ehkä sen vuorovaikutuksen näkökulmasta just toi oli, niinku me monesti tehtiin siis semmoista lähestymistapaa, että oli niinku muutamat henkilöt ensin jotka työsti vaikka jotain kantaa, siis ihan vaikka yksi tai kaks henkilöä per osapuoli, ja sitten kun he pääsi johonkin yhteisymmärrykseen sitä laajennettiin, elikkä sitten sinne tuotiin muutama muu lisää, jotka vähän niinku tavallaan jollain tavalla tarkisti sitä, mikä se sopiva suomenkielinen sana olisikaan, mutta että se jotenkin vahvisti, että se mitä ollaan ajettu siinä on kuitenkin sen laajemman osapuolen yhteinen sisäinen ymmärrys.

Tulosten mukaan yhteisymmärryksen rakentaminen kaikesta konfliktiin liittyvästä on kuitenkin harvoin mahdollista. Tästä johtuen haastateltavien mukaan eri osapuolten joustavuus nähtiin vuorovaikutuksessa tärkeänä yhteistä ymmärrystä rakentavana tekijänä. Haastateltavien näkemysten mukaan tärkeää oli osapuolten kyky tunnistaa, mikä on keskeistä prosessin onnistumisen kannalta ja tarvittaessa joustaa vähemmän merkittävistä asioista, jotta yhteisymmärrys esimerkiksi tavoitteesta tai tarvittavista toimenpiteistä rauhan saavuttamiseksi oli mahdollista saavuttaa. Kolmannen osapuolen roolilla oli erään haastateltavan mukaan merkitystä erityisesti siinä, että konfliktiosapuolten oli mahdollista kuulla ja tarkastella asioita eri näkökulmista, mikä osaltaan helpotti joustavuutta prosessissa:

H5: Että siinä vaiheessa että kun on ne kannat ja niistä, jotta lähdetään rakentamaan yhteisymmärrystä, niin jonkun on vähän joustettava tai on jotenkin ajateltava niitä uudesta vinkkelistä, puettava asioita eri tavalla sanoiksi ja siinä sitten sekä välittäjän rooli, joka auttaa ehkä näkemään niitä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, ja sitten myöskin ne epäviralliset keskustelut niiden välillä saattaa [auttaa] löytää vähän joustoa tai jonkinlaisii uudenslaisii asetelmii, jossa sitten eri kannatkin löytää paremmin toisensa.

Tulokset osoittavat, että yhteisen ymmärryksen rakentamisessa tärkeää on yhteisten merkitysten rakentaminen. Rauhanvälitysprosesseissa voi prosessista riippuen olla isoja eroja osapuolten välillä siinä, kuinka kokeneita he ovat toimimaan esimerkiksi poliittisissa prosesseissa. Haastateltavien kokemusten mukaan toista konfliktiosapuolta voi olla edustamassa esimerkiksi korkeasti koulutettu ministeri, kun taas toisen osapuolen edustajat voivat koostua tavallisista kansalaisista, joiden koulutustaso tai poliittinen kokemus on verrattain hyvin erilaista. Seuraavat esimerkit kuvaavat toimijoiden erilaisia taustoja rauhanvälitysprosesseissa:

H1: Tää on aika mielenkiintosta, koska se niin kun tämä rauhanprosessin ylätaso, joka täällä paikassa Y käytiin, niin se käytiin huippupoliitikkojen, akateemisesti koulutettujen tohtorien tason ihmisten välillä

ja sit siellä oli joku henkilö S, joka kumisaappaineen oli siellä viidakossa, joka nyt oli jonkun kokonen maanviljelijä ja taksikuski niinku semmosena linkkinä.

H4: Ja jos otetaan huomioon se, et nää ihmiset ei oo ikinä puhunu politiikkaa. - - Esim. yks taho oli sotinu valtiota, isoa valtiota vastaan pienen pienessä omassa maakunnassaan - -. Ja huhu kertoo, et tää heidän johtajansa asu oikeesti luolassa. Niin se, että yhtäkkiä heidän pitäs keskustella perustuslain naiskysymyksistä, niin se matka on erittäin pitkä myös asiallisesti, joillekin heistä. Toiset heistä taas on perustuslakiasiantuntijoita, juristeja, jotka on 20 vuotta istunu parlamentissa.

Tällaisissa tilanteissa haastateltavien mukaan kolmannelta osapuolelta tarvitaan apua siinä, että osapuolet voisivat jollain tavalla päästä lähemmäs toisiaan esimerkiksi käsitteiden ja termien ymmärtämisessä. Haastateltavien näkemykset osoittavatkin, että yhteistä ymmärrystä eri käsitteiden ja sanojen merkityksistä rakennetaan formaaleissa tilanteissa, kuten kokouskierrosten aikana, usein kolmannen osapuolen avulla. Haastateltavien mukaan yhteistä ymmärrystä rakennettaessa on siis neuvoteltava siitä, mitä eri sanoilla tietyissä yhteyksissä tarkoitetaan. Haastateltavat kertoivat näissä tilanteissa tarvittavan eri osapuolten kykyä jakaa omaa tietämystään toisten kanssa sekä sanoittaa asioita eri tavoin. Seuraavat esimerkit kuvaavat tarvetta neuvotella merkityksistä osapuolten välillä etenkin terminologisissa kysymyksissä:

H4: Mutta se on niillä [kokemattomilla konfliktiosapuolten edustajilla] niin kehittymässä vasta, että se täytyy ottaa jotenkin huomioon se, että ne on hyvin erilaisia ne niiden kyvyt ilmaista itseään siis sekä ihan ihan niin kun jopa kielellisesti että terminologisesti, että sitten ihan jopa se, miten ne on noissa tilanteissa.

H1: Ja sitten, kun ne erot voi olla niin valtavia, niin ei auta, kun kysyy, mitä sä tolla tarkoitat, mitä se on, kerro ja kuunnella pitää. Ja tää pitää ymmärtää, että tää on ihan oikea ongelma. Näihin merkityksiin saattaa jäädä kiinni niin kun kala verkkoon.

Haastateltavien mukaan yhteisen ymmärryksen rakentaminen nähtiin keskeisenä vuorovaikutusosaamista ilmentävänä prosessina rauhanvälitysprosesseissa. Haastateltavat kuvasivat, kuinka yhteistä ymmärrystä pystyttiin rakentamaan neuvottelemalla sekä prosessin periaatteista että tavoitteista. Tämä osaltaan mahdollisti ryhmän yhtenäisen käsityksen prosessin toimintatavoista sekä päämäärästä. Lisäksi ryhmän jäsenten kyky kuunnella toisia aktiivisesti sekä joustaa tarvittaessa omista kannoistaan, mahdollistivat yhteisen ymmärryksen rakentamisen. Haastateltavien kokemukset osoittivat yhteisymmärryksen rakentumiselle olevan merkityksellistä myös yhteisten merkitysten rakentaminen etenkin poliittisesti eritasoisten toimijoiden kesken. Yhteisymmärryksen rakentamista nähtiin edesauttavan lisäksi sen vaihteellisuus, eli liikkuminen pienempien ryhmien yhteisymmärryksestä kohti kaikkien osapuolten jaettua yhteisymmärrystä.

5.2.4 Turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentaminen

Tulosten mukaan rauhanvälitysprosesseissa tarvittavaa vuorovaikutusosaamista kuvaa turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentaminen. Turvallisella vuorovaikutusilmapiirillä haastateltavat tarkoittivat ilmapiiriä, joka mahdollisti konfliktiosapuolten välistä vuorovaikutusta sekä tuki avoimuutta ja myönteisyyttä prosessin vuorovaikutuksessa. Turvallisen vuorovaikutusilmapiirin nähtiin mahdollistavan osapuolten välisen vuorovaikutuksen, joka puolestaan oli ehto prosessin olemassaololle. Myönteisyydellä ja avoimuudella haastateltavat kertoivat olevan merkitystä sille, kuinka paljon ja millaista vuorovaikutusta osapuolten välille prosessin aikana syntyi. Turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamiseen nähtiin tarvittavan kaikkien prosessiin osallistuvien yhteistä panosta. Haastateltavien näkemysten mukaan turvallista vuorovaikutusilmapiiriä rauhanvälitysprosesseissa rakentaa *kunnioittava vuorovaikutus, myönteinen asennoituminen, tunteiden hallinta sekä epäformaalin ja formaalin tilan hyödyntäminen*.

Haastateltavat kuvasivat, kuinka turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentumiselle keskeistä oli kunnioittava vuorovaikutus eri osapuolia kohtaan. Haastateltavien mukaan kunnioittavalla vuorovaikutuksella tarkoitettiin esimerkiksi puheenvuoron sallimista toiselle, sitä ettei toisen päälle puhuta, ettei toisesta puhuta epäkunnioittavasti tai ilmaista väheksyvää asennoitumista toista kohtaan. Kunnioittava puhe toista osapuolta kohtaan saattoi esimerkiksi kuulua prosessin sääntöihin, joihin osapuolten oli sitouduttava. Säännöistä huolimatta vuorovaikutuskäyttäytyminen ei haastateltavien mukaan aina ollut kunnioittavaa, jolloin siihen pyrittiin puuttumaan kolmannen osapuolen toimesta esimerkiksi jakamalla puheenvuoroja tasaisesti osapuolten välillä. Seuraavat esimerkit kuvaavat kunnioituksen osoittamista ja kunnioituksen vaatimista eri osapuolilta:

H1: Siinä [vuorovaikutuksessa] tietysti on niinkun aivan oleellista, että toista ihmistä kohtaan osottaa kunnioitusta, ettei pidä sitä toista jotenkin vähempi älysenä.

H4: Sitten sääntöihin kuuluu se, että kaikki puhuu toisilleen kunnioittavasti ja kuuntelee jokaisen näkökulmaa ja jokaisella on siihen se tila, mutta sitten se tila kaikkeen on rajattu sen puheenjohtajan toimesta.

H4: mut mikrofoni kierrätetään niin, että mä seison keskellä ja annan mikrofonin ja mulla on kello soimassa ja mä annan sen seuraavalle, jos sitä tilaa ei niin kun anneta.

Tulokset ilmentävät, että turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamisessa tarvitaan kaikkien osapuolten myönteistä asennoitumista vuorovaikutukseen. Myönteisellä asennoitumisella tarkoitettiin muun muassa motivaatiota osallistua vuorovaikutukseen, optimismia siihen, että yhteisymmärrys on mahdollista saavuttaa, sekä valmiutta tarkastella ja muuttaa omia negatiivisia asenteita toista osapuolta kohtaan. Haastateltavien näkemysten mukaan asennemuutos toista osapuolta kohtaan tuki turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamista, mikä osaltaan mahdollisti yhteisen ymmärryksen rakentumisen prosessin aikana. Eräs haastateltava nosti esiin myös, kuinka jaettu innostus yhteistä tavoitetta kohtaan sekä optimismi yhteisymmärryksen saavuttamisesta ruokki positiivista ilmapiiriä, mikä osaltaan vei myös prosessia eteenpäin:

H2: Tässä kaikki osapuolet olivat niin haltioituneita, että me päästään eteenpäin eli kaikilla oli innostusta, että tää voikin onnistua. Ja se jaettu innostus sitten osaltaan vaikutti myös siihen ilmapiiriin myönteisesti.

H2: Ja ehkä vielä mitä vuorovaikutusta, niin uskoa siihen, että tää ei oo vaan kahvinjuontia, vaan viitekehys oli semmoinen mikä oli rakennettu, et siin oli todella uskottavat elementit, et tästä voi syntyä jotain, jo alusta lähtien. Eli positiivisuus ja optimismi, siihen että tässä voidaankin yhdessä saavuttaa yhteisymmärrys.

Tulosten mukaan turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamisessa tarvitaan tunteiden hallinnan taitoja, kuten kykyä ilmaista ja käsitellä tunteita tarkoituksenmukaisesti. Haastateltavat kertoivat myös, että osa tunteiden hallintaa on jaettu ymmärrys siitä, missä tilanteissa tunteiden näyttäminen tai purkaminen on sallittua ja milloin se mahdollisesti häiritsee turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamista ja näin ollen prosessin etenemistä. Eräs haastateltava kuvasi, kuinka tunteiden ilmaiseminen ja hallitseminen ovat vahvasti esillä tilannekuvaa läpikäydessä. Keskusteltaessa siitä, millaisia vaikutuksia meneillään olevalla konfliktilla juuri tällä hetkellä on, osapuolet saattoivat näyttää vahvoja tunnereaktioita. Seuraava esimerkki kuvaa, kuinka tilannekuvaa tarkasteltaessa tunteet voivat purkautua kummallakin osapuolella erilaisin tavoin:

H4: Ja se tilannekuva kohta on sellainen, että kun siitä puhutaan, että mitä nyt tapahtuu, niin se on se on se tunteellisin ja siinä sitä tunteen hallintaa on kaikkein eniten. Että siinä on tilanteita, jossa joku kävelee huoneesta ulos ja siinä on tilanteita, jossa saatetaan huutaa ja siinä on tilanteita, jossa joku saattaa herkistyä.

H2: Ja ehkä se toinen on se, että aika hyvin meillä pystyttiin tunteet hallitsemaan, eli meillä tapahtu pari episodua, jotka helposti myrkyttää ilmapiirin ja vaikka kuinka toinenkin osapuoli ymmärtää, että toinen sano sen tunnekuohussa niin se tietty korrektius on hirveen tärkeä tämmösessä prosessissa ja siinä me onnistuttiin hyvin.

Haastateltavat kertoivat, kuinka tunteiden hallintaan liittyi osaltaan konfliktiosapuolten tunteiden purkaminen kolmannelle osapuolelle. Fasilitaattori saattoi esimerkiksi päivän päätteeksi istua alas toisen konfliktiosapuolen edustajan kanssa, jotta tämä sai purkaa turhautumisen ja vihan tunteita toista osapuolta kohtaan. Näin ollen tunteiden purkaminen ei erään haastateltavan mukaan häirinnyt varsinaista työskentelyä kokouskierrosten aikana. Toisen haastateltavan mukaan prosessin alkuvaiheessa saattoi olla tarpeellista tarjota konfliktiosapuolille mahdollisuus purkaa esimerkiksi sotakokemuksia ja niihin liittyviä tunteita kolmannelle osapuolelle. Seuraavien esimerkkien kautta haastateltavat avaavat tunteiden hallintaa kolmannen osapuolen roolin näkökulmasta:

H2: Ja tämä, että he saavat [kahden kesken] purkaa turhautumista ja toisaalta omaa vihaansa valtion X keskushallintoa kohtaan, niin toimivat tämmösinä paineventtiileinä.

H4: Sitten paikan päällä niin siinä alussa tai etukäteen aina, kun ihmiset tulee esimerkiksi kokoukseen paikan päälle, niin alussa - - heillä saattaa olla paljon huolia, jotka he haluaa nostaa. Ja he saattaa haluta tilittää pitkiäkin pätkiä siitä heidän kokemuksestaan myös meille ja se onkin hyvä koska se puhdistaa hirveästi sitä ilmaa jo, jos he saa kertoa sitä heidän kokemuksestaan etukäteen.

Tulokset osoittavat epäformaalin ja formaalin tilan hyödyntämisen rakentavan turvallista vuorovaikutusilmapiiriä. Virallisen, esimerkiksi säännöistä ja periaatteista kumpuavan ilmapiiriin lisäksi haastateltavat näkivät epävirallisissa tilanteissa ja tiloissa syntyvän vuorovaikutuksen rakentavan turvallista vuorovaikutusilmapiiriä, sillä niissä välittömämpi toisen osapuolen kohtaaminen oli mahdollista. Tällaisia vuorovaikutustilanteita olivat esimerkiksi kahvitauot ja yhteiset illalliset. Nämä tilanteet antoivat prosessiin osallistuville henkilöille mahdollisuuden hyödyntää prosessin sisällä olevaa aikaa ja tilaa vapaamuotoiseen vuorovaikutukseen. Tulosten mukaan turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamiseen epäformaalin vuorovaikutuksen kautta tarvittiin kolmannen osapuolen ymmärrystä tarjota aikaa ja tilaa vapaamuotoisempaan vuorovaikutukseen. Konfliktiosapuolilta puolestaan tarvittiin motivaatiota hyödyntää tarjottu aika ja tila esimerkiksi vuorovaikutussuhteen rakentamiseen toisen osapuolen edustajan kanssa. Seuraava esimerkki kuvaa epäformaalin tilan merkitystä turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamisessa:

H5: [- -] me koettiin että se ilmapiiri oli välillä - oli tosi tärkeätä, että se ei ollut pelkästään virallinen ilmapiiri, vaan että päästiin semmoiseen jotenkin avoimeen ja välittömään ilmapiiriin, ja siinä esimerkiksi se venue niinku sen kokouspaikan merkitys oli tosi suuri ja kokouspaikan sijainti, jossa ei ollut tiedotusvälineitä eikä tällaista, että ne pääs siellä myös keskenään vapaammin viettämään aikaa.

Epäformaalin tilan lisäksi tulokset osoittavat formaalilla tilalla ja sitä rakentavilla säännöillä ja periaatteilla olevan merkitystä turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentumiselle.

Haastateltavat näkivät formaaleissa tiloissa tietynlaisten selkeiden raamien edesauttavan turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamista, mikä osaltaan saattoi vaikuttaa positiivisesti myös turvallisuuden tunteeseen epäformaaleissa vuorovaikutustilanteissa. Säännöillä nähtiin olevan seuraavien esimerkkien mukaisesti merkitystä sekä kunnioittavan vuorovaikutuksen mahdollistumiselle että kuulluksi tulemisen kokemuksen vahvistumiselle:

H4: Sitten sääntöihin kuuluu se, että kaikki puhuu toisilleen kunnioittavasti ja kuuntelee jokaisen näkökulmaa ja jokaisella on siihen se tila, mutta sitten se tila kaikkeen on rajattu sen puheenjohtajan toimesta. Se osaltaan mahdollistaa sitä vuorovaikutustilaa ja sitä ilmapiiriä käydä niitä keskusteluita.

H5: Että tietyllä tavalla siis semmoiset diplomaattiset säännöt auttaa siinä [eri osapuolten kuulluksi tulemisessa] se tietynlainen formaalius auttaa.

Turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamiseen nähtiin siis tulosten mukaan tarvittavan prosessiin osallistuneiden henkilöiden kykyä noudattaa ja arvostaa yhteisiä periaatteita sekä myönteistä asennoitumista prosessia ja siinä tapahtuvaa vuorovaikutusta kohtaan. Myönteinen asennoituminen prosessiin ja sen vuorovaikutukseen osaltaan mahdollisti jaetun innostuksen syntymisen. Lisäksi turvallista vuorovaikutusilmapiiriä tukevana voitiin nähdä jaettu käsitys siitä, millaisissa tilanteissa tunteiden purkaminen oli toivottavaa ja milloin mahdollisesti haitallista prosessin etenemisen kannalta. Tulosten mukaan sekä epäformaalien että formaalien tilojen merkityksen ymmärtäminen sekä näiden tilojen hyödyntäminen vuorovaikutuksessa tuki prosessin kokonaisvaltaisen turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamista.

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Tulosten pohdinta

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaista vuorovaikutusosaamista rauhanvälitysprosessissa tarvitaan rauhanvälittäjien näkemysten mukaan. Tavoitteeseen pyritään vastaamaan selvittämällä ensin, millaisia ominaispiirteitä rauhanvälitysprosessilla on vuorovaikutusprosessina rauhanvälittäjien näkemysten mukaan, jonka jälkeen keskitytään tarkastelemaan rauhanvälittäjien näkemyksiä kyseisessä prosessissa tarvittavasta vuorovaikutusosaamisesta.

Tulokset osoittavat haastateltavien näkevän rauhanvälitysprosessille vuorovaikutusprosessina olevan ominaista sen monivaiheisuus, monitasoisuus, tavoitteellisuus ja haavoittuvaisuus. Prosessin monivaiheisuuteen liittyy usein kolme päävaihetta, joiden sisälle mahtuu useita pienempiä välivaiheita. Tulosten mukaan vuorovaikutuksella voidaan nähdä olevan erilaisia funktioita prosessin eri vaiheissa. Prosessin monitasoisuutta kuvaa rauhanvälitysprosessin eri tasot sekä tilan että vuorovaikutuksen osalta. Prosessin vuorovaikutuksen kannalta keskeisiä tilan tasoja ovat konkreettinen, abstrakti, formaali ja epäformaali. Prosessin vuorovaikutustasoja kuvaavat puolestaan interpersonaalinen, ryhmä- ja ryhmien välinen taso. Haastateltavat kuvasivat rauhanvälitysprosessille ominaista olevan myös sen tavoitteellinen ja haavoittuvainen luonne. Tavoitteellisuudella viitataan prosessin selkeään tavoiteorientaatioon sekä päätavoitteen että pienempien tavoitteiden osalta. Prosessin haavoittuvaisuutta kuvaa siinä käsiteltävän konfliktin tulehtuneisuus, tarve prosessin suojelemiselle ja ulkoiset uhat.

Tulosten mukaan rauhanvälitysprosessissa tarvittavaa vuorovaikutusosaamista ilmentävät luottamuksen rakentamisen, yhteisen ymmärryksen rakentamisen ja turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamisen prosessit. Tulokset osoittavat luottamuksen rakentamiselle olevan keskeistä kolmannen osapuolen rooli, vuorovaikutussuhteiden rakentaminen sekä niissä tapahtuva itsestäkertominen, integriteetti sekä yhteisen ymmärryksen rakentaminen. Yhteistä ymmärrystä tulosten mukaan rakennetaan neuvottelemalla prosessin periaatteista ja tavoitteista, aktiivisella kuuntelemisella, yhteisymmärryksen vaiheittaisuudella, joustavuudella ja yhteisten merkitysten

rakentamisella. Turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamisessa keskeistä tulosten mukaan on kaikkien osapuolten kunnioittava vuorovaikutus, myönteinen asennoituminen, tunteiden hallinta sekä epäformaalin ja formaalin tilan hyödyntäminen vuorovaikutuksessa.

Konflikteja on totuttu määrittelemään eri tavoin riippuen siitä, millä vuorovaikutuksen tasolla konflikti ilmenee. Esimerkiksi interpersonalisella konfliktilla on viitattu kahden tai muutaman ihmisen väliseen konfliktiin (Ting-Toomey & Oetzel 2013, 99–100), kun taas ryhmien välisellä konfliktilla tarkoitetaan yhden tai useamman ryhmän välistä konfliktia (Ellis & Maoz 2012, 32). Konfliktien ja näin ollen konfliktivuorovaikutuksen monitasoisuus on siis ollut nähtävissä konfliktien tutkimuksessa aiemminkin. Tämän tutkielman tulosten valossa on kuitenkin mielenkiintoista huomata, kuinka esimerkiksi rauhanvälitysprosesseissa selvitettävien kansainvälisten konfliktien sisään mahtuu monia eri vuorovaikutuksen tasoja. Tulosten mukaan kansainvälisissä konflikteissa esiintyviä vuorovaikutuksen tasoja ovat interpersonaalinen, ryhmä ja ryhmien välinen taso. Rauhanvälitysprosessia konfliktinhallintaprosessina kuvastaakin siis sen vuorovaikutuksen monitasoisuus. Jokaisella tasolla voidaan nähdä olevan keskeinen merkitys sekä tarvittavan vuorovaikutuksen että vuorovaikutusosaamisen rakentumiselle. Kansainvälisiä konflikteja ei siis ole mielestäni relevanttia tarkastella ainoastaan kansainvälisen tai poliittisen tason kautta, vaan on syytä ottaa huomioon, kuinka ne rakentuvat ja kuinka niitä hallitaan hyvin monen tasoisessa vuorovaikutuksessa.

Rauhanvälitysprosessien vuorovaikutuksen monitasoisuuden lisäksi tulokset osoittavat haastateltavien näkevän kyseisen vuorovaikutusprosessin monitasoisena myös tilan suhteen. Yllättävää oli se, miten monella tasolla ja tavalla sekä kuinka merkittävänä tekijänä tila käsitettiin osana prosessia. Aiempi tutkimus on osin keskittynyt tarkastelemaan joko konkreettisen tilan (ks. esim. Hartwell 2019, 462–463) tai epäformaalin vuorovaikutuksen merkitystä rauhanvälitysprosessille. Jäsentynyttä tutkimusta eri tilojen merkityksestä tai niiden suhteista toisiinsa ei kuitenkaan liiemmin ole. Yawanarajah (2021, 17) on todennut rauhanvälittäjien tukeutuvan epäformaaliuteen muun muassa silloin, kun he rakentavat vuorovaikutussuhteita osapuolten kanssa. Lisäksi epäformaali tila ja siinä käydyt epäformaalit keskustelut ovat Yawanarajahin (2021, 14) mukaan olleet rauhanvälitysprosesseissa keskeisiä tekijöitä. Yawanarajah (2021, 17) näkee kuitenkin, että epäformaali tila ja epäformaaleissa prosesseissa luotu ilmapiiri rakentuvat nimenomaan rauhanvälittäjän ja tämän tiimin toimesta sen sijaan, että niiden rakentumista tarkasteltaisiin

kaikkien rauhanvälitysprosessiin osallistuvien osapuolten yhteisenä toimintana. Näkisinkin tämän tutkimuksen tulosten tuovan lisäarvoa Yawanrajahin tutkimukseen osoittamalla esimerkiksi turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamisen olevan osapuolten yhteistä osaamista vaativa prosessi, jossa pelkän rauhanvälittäjän toiminnan tarkastelemisen sijaan huomiota tulisi kiinnittää esimerkiksi siihen, millaisten yhteisten periaatteiden ja sääntöjen neuvottelemisen ja toteuttamisen vuorovaikutuksessa rakentaa turvallista vuorovaikutusilmapiiriä.

Tuloksista käy ilmi, että osa vuorovaikutusosaamista kuvaavaa luottamuksen rakentamisen prosessia on haastateltavien mukaan osapuolten välinen integriteetti. Tämä pitää sisällään myös kyvyn avoimeen ja rehelliseen vuorovaikutukseen omista intresseistä sekä motivaation tunnistaa ja ymmärtää toisten intressejä ryhmän yhteiseen toimintaan ja tavoitteeseen liittyen. Morrealen (2009, 446) mukaan vuorovaikutusosaamisen eettisyyteen kuuluu vuorovaikutusosapuolten omien tavoitteiden, intressien ja toiveiden tasapainottaminen suhteessa toisten vastaaviin, jotta vuorovaikutuksessa on mahdollista päästä kaikkia osapuolia hyödyttävään lopputulokseen. Vuorovaikutusosaamisen eettinen ulottuvuus on kuitenkin liitetty pitkälti nimenomaan yksilön osaamiseksi, vaikka omien ja toisen intressien tavoittelu vaatii aina vuorovaikutusta ja näin ollen myös yhteistä osaamista eri osapuolten välillä. Eettistä osaamista tarkasteltaessa huomiota tulisi kiinnittää pelkän yksilön kykyjen tai motiivien sijaan myös ryhmän toimintaan. Esimerkiksi luottamuksella ja turvallisella vuorovaikutusilmapiirillä voidaan ajatella olevan merkitystä sille, kuinka hyvin ryhmän jäsenet pystyvät tavoittelemaan kaikkien yhteistä etua osana prosessia. Luottamuksen ja turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentaminen taas vaatii kaikkien osapuolten panosta ja osaamista pelkän yksilön osaamisen sijaan.

Integriteetin lisäksi luottamusta rakennetaan tulosten mukaan itsestäkertomisen kautta, mikä mahdollistaa sekä vuorovaikutussuhteen kehittymisen että mahdollisen dehumanisoidun kuvan purkamisen toisesta osapuolesta. Tällainen ei-inhimillinen kuva toisesta on voinut syntyä osana toiseuttamisen prosessia sekä niiden representaatioiden kautta, joita toisesta konfliktiosapuolesta on oman ryhmän sisällä jaettu. Holliday ym. (2010) osoittavatkin, että osaavaa kulttuurienvälistä vuorovaikutusta on kyky tiedostaa ja tarkastella sitä, millaisia yleistyksiä tai millaista vähättelyä liitämme toiseen ihmiseen, joka edustaa eri ryhmää kuin me itse. Lisäksi osaamista kuvaa kyky yrittää välttää näihin käsityksiin pohjautuvan kuvan rakentamista toisesta ja tämän identiteetistä. Tulosten mukaan itsestäkertomisella voidaankin

vaikuttaa siihen, että osapuolten on mahdollista oppia tuntemaan toinen toisensa omista lähtökohdistaan ja identiteetistään käsin. Aseellisen konfliktin vaikutukset voivat kuitenkin olla niin traumatisoivia, että pelkkä toiseutetun kuvan tiedostaminen ja pyrkimys sen välttämiseen ei välttämättä yksin auta lisäämään itsestäkertomista puolin ja toisin. Toisaalta tulokset osoittavat esimerkiksi luottamuksen rakentamisen ja turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamisen prosessien olevan kytköksissä toisiinsa, jolloin luottamuksen rakentaminen jaetusti itsestäkertomisen kautta voi mahdollistua turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentuessa.

Luottamuksen rakentamiseen liittyi toiseutetun kuvan purkamisen ja itsestäkertomisen lisäksi oleellisena osana myös muut uuden paradigman mukaiset kulttuurienvälisen vuorovaikutusosaamisen prosessit. Vuorovaikutussuhteiden rakentamisella ja integriteetin vaalimisella pyrittiin mahdollistamaan osapuolten oman identiteetin määrittäminen ja viestiminen osana rauhanvälitysprosessien vuorovaikutusta. Erityisesti luottamusta rakentava avoimuus ja haavoittuvaisuus osapuolten välisessä vuorovaikutuksessa tukee Hollidayn ym. (2010) ajatusta erilaisten representaatioiden purkamisesta osana kulttuurienvälisiä vuorovaikutusosaamista. Lisäksi esimerkiksi Dervinin ja Keihään (2010; 2013, 125-126) näkemykset kulttuurienvälisestä osaamisesta ristiriitaisen ja tekopyhän puheen välttämisen sekä tunteiden hallinnan kautta ovat yhteydessä tämän tutkimuksen tuloksiin turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamisesta. Erityisen mielenkiintoista olikin siis huomata, kuinka haastateltavat eivät nähneet tai tuoneet esiin kulttuurienvälisyyteen liittyviä kysymyksiä vuorovaikutusprosessia haastavana tai hankaloittavana asiana. Haastateltavat eivät esittäneet konfliktia kulttuurista johtuvana tai mahdottomana ratkaista esimerkiksi osallisena olevien ryhmien erilaisten taustojen takia, vaan pyrkivät vaalimaan ajatusta siitä, että ihminen tuli kohdata ihmisenä.

Vuorovaikutusosaaminen rauhanvälitysprosesseissa ei ole saanut aiemmassa tutkimuksessa osakseen juurikaan huomiota. Carlin (2024) on tutkimuksessaan keskittynyt tarkastelemaan rauhanvälittäjien tiedollista kompetenssia, joka pitää sisällään myös yksilön vuorovaikutuskyvyt. Carlinin (2024, 205–207) mukaan yksittäisen rauhanvälittäjän kompetenssilla voidaan nähdä olevan merkitystä rauhanvälitysprosessin onnistumisen kannalta. Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että rauhanvälittäjällä kolmantena osapuolena on keskeinen rooli monissa sellaisissa prosessin vaiheissa, jotka mahdollistavat koko prosessin etenemistä ja tukevat sen onnistumista. Tästä huolimatta tulosten mukaan

rauhan saavuttamisen kannalta keskeisten prosessien, eli luottamuksen, yhteisen ymmärryksen ja turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamiseen tarvitaan kaikkien osapuolten osallisuutta. Vaikka rauhanvälittäjällä ja tämän osaamisella voidaan nähdä olevan merkitystä prosessin onnistumisen kannalta, tulee välittäjän tai dialogifasilitaattorin rooli ja osaaminen näkyväksi osana ryhmää, jonka toimintaan vaikuttavat kaikki osapuolet. Esimerkiksi turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamisessa rauhanvälittäjä voi luoda tilaan sääntöjä, jotka pyrkivät takaamaan kunnioittavan vuorovaikutuksen kaikkien osapuolten välille. Jos konfliktiosapuolten edustajat eivät kuitenkaan sitoudu noudattamaan näitä sääntöjä, ei turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentuminen ole mahdollista. Tällaisessa tilanteessa erityisen tarvittavaa vuorovaikutusosaamista onkin rakentaa yhteistä ymmärrystä osapuolten kesken neuvottelemalla prosessin säännöistä ja yhteisesti tiedostaa kaikkien osallistujien vuorovaikutuskäyttäytymisen merkitys turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentumiselle.

Tulokset osoittavat siis vahvasti rauhanvälitysprosessin olevan vuorovaikutuksessa rakentuva prosessi, jonka etenemiseen vaikuttavat siihen osallistuvat ihmiset sekä se, millaista vuorovaikutusta ja vuorovaikutusosaamista heidän välilleen muodostuu.

6.2 Johtopäätökset ja jatkotutkimushaasteet

Johtopäätöksinä voidaan todeta rauhanvälitysprosessin näyttäytyvän vuorovaikutuksen näkökulmasta moniulotteisena ja kompleksisena prosessina, jossa osapuolten tarvitsemaa vuorovaikutusosaamista ilmentävät luottamuksen rakentamisen, yhteisen ymmärryksen rakentamisen sekä turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamisen prosessit. Lisäksi kaikkien prosessin osallistujien muodostaman ryhmän vuorovaikutusosaamisen voidaan nähdä rakentavan prosessin kannalta keskeisiä toimintoja, joita ei olisi mahdollista saavuttaa vain yksittäisen ihmisen osaamiseen nojaamalla.

Tämän tutkimuksen tulosten avulla on mahdollista lisätä rauhanvälitysprosessien parissa toimivien ihmisten käsitystä siitä, millaisia ominaispiirteitä rauhanvälitysprosessilla on vuorovaikutusprosessina. Vuorovaikutusprosessin ominaispiirteiden ymmärtäminen puolestaan auttaa hahmottamaan vuorovaikutuksen ja vuorovaikutusosaamisen merkitystä

juuri rauhanvälitysprosesseissa. Lisäksi tämä tutkimus tarjoaakin rauhanvälitysprosesseissa työskenteleville ihmisille, kuten rauhanvälittäjille laajempaa ja jäsentyneempää ymmärrystä vuorovaikutusosaamisen merkityksestä rauhanvälitysprosessin onnistumiselle. Tällaista ymmärrystä on muun muassa se, millainen vuorovaikutus rakentaa luottamusta, yhteistä ymmärrystä ja turvallista vuorovaikutusilmapiiriä, sekä kuinka näitä prosesseja voidaan rakentaa prosessiin osallistuvien vuorovaikutusosapuolten kesken. Näiden tekijöiden ymmärtäminen ja vuorovaikutuksen moniulotteisuuden hahmottaminen osana rauhanvälitysprosesseja voi tarjota mahdollisuuden entistä tehokkaampaan, tarkoituksenmukaisempaan ja eettisesti kestävämpään vuorovaikutukseen rauhanvälitysprosesseissa.

Sen lisäksi, että tutkimuksen tuloksista saadaan arvokasta tietoa siitä, millaista vuorovaikutusosaamista rauhanvälitysprosesseissa tarvitaan, tarjoaa tutkimus myös ylipäättään lisää tietoa vuorovaikutusosaamisen jäsentämisestä konfliktinhallintaprosesseissa. Siinä missä vuorovaikutusosaamista edelleen tarkastellaan monin paikoin yksilön osaamisena, mahdollistaa tämä tutkimus vuorovaikutusosaamisen ymmärtämistä ja jäsentämistä pelkkää yksilön osaamista laajempaan ilmiönä. Sen lisäksi, että jäsenitys voi auttaa vuorovaikutusosaamisen hahmottamisessa prosessuaalisesta näkökulmasta, lisää se käsitystä siitä, millaista osaamista konfliktinhallintaprosesseissa sen osapuolilta tarvitaan. Näkisinkin, että vuorovaikutusosaamista kuvaavat prosessit luottamuksen, yhteisen ymmärryksen ja turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamisesta ovat sovellettavissa myös muihin konfliktinhallintaprosesseihin kuin rauhanvälitysprosesseihin.

Vaikka rauhanvälitysprosesseissa tarkastellut kansainväliset konfliktit omaavat erilaisia ominaispiirteitä verrattuna muun tasoisiin konflikteihin, ovat konfliktit vuorovaikutusilmiöinä monella tapaa myös samankaltaisia. Siinä missä konteksti ja taso vaikuttavat muun muassa siihen, millaiset mittasuhteet konfliktin saa ja millaisia vaikutuksia sillä on ympäröivään maailmaan, on konflikteissa kyse ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa syntyvistä keskinäisten tavoitteiden tai toiveiden ristiriidoista. Koulumaailmassa työskennellessäni olen nähnyt ja selvittänyt lukemattomia välituntiriitoja, joissa yhtäläillä konfliktiosapuolet ovat jollakin tapaa riippuvaisia toisistaan ja kohtaavat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa erimielisyyttä tai ristiriitaisuutta toiveissaan tai tavoitteissaan. Näissä tilanteissa opettaja toimii kolmannen osapuolen tavoin sovittelijana yrittäen auttaa rauhan ja sovinnon rakentumisessa osapuolten välille. Tämän tutkimuksen tulosten myötä olen tällaisissa

sovittelutilanteissa pyrkinyt yhdessä oppilaideni kanssa miettimään, miten voimme rakentaa luottamusta toisiimme, tehdä tilanteesta kaikille turvallisen olla ja keskustella sekä rakentaa yhteistä ymmärrystä riidan syistä ja toimintatavoista tulevaisuudessa. Tämän kaltaisen työskentelyn kautta oppilaat ovat muun muassa itse halunneet luoda keskustelulle periaatteen, jossa toisen päälle ei saa puhua, vaan kummankin osapuolen on saatava kertoa oma näkemyksensä asiasta. Oppilaiden sitoutuminen yhdessä neuvoteltuun sääntöön on pääasiassa ollut parempi tällöin kuin yksin opettajan puolelta annettuna.

Tutkimusta rauhanvälitysprosesseista vuorovaikutuksen näkökulmasta olisi mielestäni tarpeen jatkaa. Esitän seuraavaksi neljä mielestäni keskeistä jatkotutkimushaastetta, joihin vastaaminen tulevaisuudessa voisi mielestäni tukea ymmärryksen lisäämistä aiheen parissa sekä kehittää tarvittavaa vuorovaikutusta ja vuorovaikutusosaamista sekä rauhanvälitysprosesseissa että muissa konfliktinhallintaprosesseissa. Ensimmäisenä jatkotutkimushaasteena näkisin sekä rauhanvälitysprosessin vuorovaikutusprosessina että siinä tarvittavan vuorovaikutusosaamisen tarkastelemisen jatkamisen joko konfliktiosapuolten näkemyksistä käsin tai havainnoimalla rauhanvälitysprosessin vuorovaikutustilanteita. Näin voitaisiin rakentaa entistä kokonaisvaltaisempaa kuvaa siitä, miltä rauhanvälitysprosessi vuorovaikutusprosessina näyttää ja millaista, erityisesti kaikkien yhteistä vuorovaikutusosaamista siinä tarvitaan.

Toiseksi jatkotutkimushaasteeksi nostaisin rauhanvälitysprosesseissa toimivien osapuolten eritasoisen osaamisen tukemisen osana prosessia. Tuloksista ilmenee, kuinka konfliktiosapuolten edustajilla voi olla hyvin eritasoista osaamista liittyen poliittisiin prosesseihin tai vuorovaikutuskäyttämiseen. Tulosten mukaan esimerkiksi yhteisistä merkityksistä prosessissa esiintyville sanoille käydään muun muassa tämän vuoksi paljon neuvotteluja. Lisäksi kolmannen osapuolen tehtävänä on tällöin tukea ja tarvittaessa kouluttaa sellaista tai sellaisia konfliktiosapuolia, joilla ei ole riittävästi poliittista osaamista prosessissa toimimiseen. Mielenkiintoista olisikin jatkossa tutkia sitä, kuinka tai millaisin keinoin prosessin eri osapuolet voivat vuorovaikutuksessa tukea ja mahdollistaa tuon eron kaventumista tai prosessin onnistumista tasoeroista huolimatta.

Kolmantena jatkotutkimushaasteena esittäisin eri tilojen merkityksen, niiden yhteyden toisiinsa ja niissä esiintyvän erilaisen vuorovaikutuksen tarkastelemisen osana rauhanvälitysprosessia. Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat rauhanvälitysprosessin olevan

monitilainen pitäen sisällään konkreettisen ja abstraktin tilan sekä formaalin ja epäformaalin tilan. Nämä tilat nähtiin merkitykselliseksi niin luottamuksen, yhteisen ymmärryksen kuin turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentumisen kannalta. Lisäksi prosessin eri tilat mahdollistivat monenlaisen vuorovaikutuksen syntymistä ja rakentumista, mikä omalta osaltaan mahdollisti prosessin etenemisen kohti tavoitetta. Jatkotutkimusta kaivattaisiin lisäämään syvempää ymmärrystä siitä, millainen yhteys näillä tiloilla on toisiinsa: Millainen vaikutus konkreettisella tilalla on epäformaalin tilan rakentumiselle? Entä kuinka abstrakti tila tukee formaalissa tilassa tapahtuvaa vuorovaikutusta? Kiinnostavaa olisi myös tarkastella syvemmin, millaista prosessin kannalta keskeistä vuorovaikutusta mikäkin tila mahdollistaa. Toisaalta erityisen ajankohtaista olisi myös tutkia rauhanvälitysprosessin monitilaisuuden merkitystä ja toteutumista teknologiavälitteisesti tapahtuvissa rauhanvälitysprosesseissa: Millaisia muutoksia rauhanvälitysprosessin vuorovaikutuksessa tapahtuisi ilman konkreettista tilaa? Entä miten teknologiavälitteinen ympäristö mahdollistaa luottamuksen rakentamisen osana prosessia?

Neljännän jatkotutkimushaasteen osalta näkisin mielekkäänä tarkastella tämän tutkimuksen vuorovaikutusosaamista kuvaavien tulosten sovellettavuutta muihin konfliktinhallintaprosesseihin. Kiinnostavaa olisi tutkia, millainen merkitys luottamuksen, yhteisen ymmärryksen ja turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamisella on muissa konteksteissa, kuten kouluissa tai työyhteisöissä esiintyvissä konfliktinhallintaprosesseissa. Merkityksellistä olisi myös selvittää, millainen vuorovaikutus rakentaa esimerkiksi luottamusta silloin, kun konflikti tapahtuu eri kontekstissa kuin rauhanvälitysprosessissa.

7 ARVIOINTI

Tutkimusprosessiin kuuluu olennaisena osana tutkimuksen ja siinä tehtyjen valintojen arviointi. Siinä missä laadullisia tutkimustraditioita on useita, voidaan laadullista tutkimusta myös arvioida useilla eri tavoilla ja kriteereillä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 118). Tämän tutkimuksen menetelmänä on käytetty Charmazin (2006) konstruktivistista ankkuroitua teoriaa, jolloin on myös tarkoituksenmukaista arvioida tutkimusta Charmazin sille asettamien kriteerien mukaisesti. Vaikka Charmazin (2006, 182–183) mukaan ankkuroidun teorian arviointiin vaikuttaa se, millaisia lähtökohtia ja odotuksia tutkimukselle on asetettu, voidaan kriteeristönä lähtökohtaisesti pitää luotettavuutta (*credibility*), alkuperäisyyttä (*originality*), resonanssia (*resonance*) ja hyödyllisyyttä (*usefulness*). Lisäksi arvioin tutkimusaiheen sensitiivisyyden vuoksi tutkimuksen eettisyyttä.

Luotettavuutta arvioitaessa voidaan pohtia, linkittyykö tehty tutkimus riittävästi tutkimusasetelmaan tai -aiheeseen, onko kerätty aineisto riittävää takaamaan tulosten luotettavuuden, onko aineistosta tehtyjen havaintojen ja kategorioiden vertaaminen keskenään ollut systemaattista tai onko tutkimuksessa esitetty riittävästi luotettavia perusteluita tehtyjen väitteiden tueksi (Charmaz 2006, 182). Tämän tutkimuksen voidaan nähdä vastaavan sille asetettuun tavoitteeseen, jossa tarkoituksena on selvittää rauhanvälittäjien näkemyksiä rauhanvälitysprosesseissa tarvittavasta vuorovaikutusosaamisesta. Haastateltavien subjektiivisten näkemysten pohjalta on ollut mahdollista rakentaa yleisempää käsitystä ja jäsenystä tutkitusta aiheesta. Havainnoimalla kerätty aineisto olisi voinut jossain määrin palvella tutkimusaihetta ja -asetelmaa paremmin. Rauhanvälitystilanteiden havainnoiminen on kuitenkin haasteellista muun muassa prosessien sensitiivisyyden ja havainnointiin vaadittujen resurssien osalta, minkä vuoksi haastattelu voidaan nähdä tarkoituksenmukaisena vaihtoehtona tämänkaltaisen tutkimuksen toteuttamiseksi. Narratiiviset haastattelut takasivat runsaan ja monipuolisen aineiston, jota pystyttiin hyödyntämään tämän tutkimuksen tavoitteen mukaisesti.

Analyysivaihe toteutettiin systemaattisesti kahteen kertaan jatkuvasti eri koodausvaiheiden tuloksia toisiinsa verraten. Toisaalta analyysin edetessä aineistoa oppi tuntemaan koko ajan paremmin, jolloin jälkikäteen ajateltuna koodaus olisi ollut mahdollista tehdä vielä systemaattisemmin. Esimerkiksi sama koodi saattoi toimia vastauksena kumpaankin

tutkimuskysymykseen, jolloin tämän yhteyden olisi voinut koodata tarkemmin heti alusta pitäen. Koodauksen yhteydessä kirjoitin kuitenkin jatkuvasti muistiinpanoja, joiden avulla pystyin hahmottamaan eri tutkimuskysymyksiä yhdistäviä teemoja. Vaikka olenkin pyrkinyt mahdollisimman johdonmukaiseen ja systemaattiseen eritasoisten koodien vertaamisen keskenään, asettaa ankkuroidulle teorialle tyypillinen aineiston pilkkominen todella pieniin osiin tälle oman haasteensa. Muutamaan otteeseen analyysivaiheessa kadotin metsän puilta tarkastellessani hyvin pieniä ja yksityiskohtaisia koodeja. Tässä auttoi kuitenkin kerta toisensa jälkeen aineiston pariin palaaminen ja kokonaisten kertomusten ja merkityskokonaisuuksien lukeminen, jolloin pystyin vakuuttumaan aineiston pohjalta rakennettujen kategorioiden paikkansapitävyydestä.

Tulosten raportoinnissa pyrin niin ikään johdonmukaisuuteen ja selkeyteen. Tulokset rauhanvälitysprosessista vuorovaikutusprosessina luovat perustaa vuorovaikutusosaamisen tarkastelemiselle. Lisäksi rauhanvälitysprosessia vuorovaikutusprosessina kuvaavat tulokset tukevat tuloksia rauhanvälitysprosessissa tarvittavasta vuorovaikutusosaamisesta. Näin ollen tulokset itsessään tarjoavat perusteluita toisten tulosten paikkansapitävyyden rakentaen niistä koherentin kokonaisuuden. Myös tuloksiin nostamani aineistoesimerkit tukevat raportoituja tuloksia ja lisäävät niiden luotettavuutta. Pohdinnassa olen puolestaan peilannut tuloksia aiempaan tutkimustietoon ja osoittanut tulosten relevanttiutta sekä aikaisempaan tietoon pohjaten että sitä haastaen.

Tutkimuksen alkuperäisyydestä kertoo muun muassa analyysissa syntyneet uudet kategoriat sekä niiden tuomat uudet näkökulmat tutkimusaiheeseen, tutkimuksen tarjoama uusi käsitteellinen jäsennys sekä tutkimuksen tuoma teorettinen lisäarvo aikaisempaan tutkimukseen verrattuna (Charmaz 2006, 182). Aineistonkeruumenetelmänä narratiivinen haastattelu mahdollisti tiedon keräämisen rauhanvälitysprosessien vuorovaikutustilanteista ja niissä tarvittavasta vuorovaikutusosaamisesta rauhanvälittäjien omista näkemyksistä käsin. Näin ollen valmis haastattelurunko ei ohjaillut haastateltavia kertomaan prosessien vuorovaikutuksesta tai vuorovaikutusosaamisesta vain sellaisia asioita, joita esimerkiksi aiemmassa tutkimuksessa konfliktinhallintaan tai vuorovaikutusosaamiseen liittyen olisi käsitelty. Myös esittämäni jatkokysymykset pohjasivat haastateltavien itse esiin tuomiin asioihin. Tämä mahdollisti esimerkiksi aiemmista vuorovaikutusosaamista kuvaavista teorioista irrallisen aineiston keräämisen, jossa rauhanvälittäjien omat näkemykset vuorovaikutuksesta ja vuorovaikutusosaamisesta nousivat keskiöön.

Haastatteluaineiston pohjalta pyrin ankkuroidun teorian mukaisesti pilkkomaan aineiston mahdollisimman pieniin osiin ja sen jälkeen kokoamaan sen uudestaan niin, että sen kategoriat ja käsitteet kuvaisivat alkuperäisen aineiston lisäksi mahdollisimman jäsentyneesti tarkasteltavaa ilmiötä. Koska tutkimusaiheena vuorovaikutusosaaminen rauhanvälitysprosesseissa on hyvinkin tuore eikä sitä ole juuri tutkittu, oli kategorioiden ja käsitteiden jäsentäminen mahdollista ilman aiemman tutkimuksen liiallista vaikutusta. Toisaalta en tehnyt ankkuroidulle teorialle tyypillistä viivytettyä kirjallisuuskatsausta, jolloin on mahdollista, että aiemmat tähän tutkimusaiheeseen liittämäni teoreettiset jäsennykset ja tutkimukset ovat osittain tietoisesti tai tiedostamatta vaikuttaneet jäsennykseeni. Lisäksi aiemmin opinnoissani jäsentämäni tieto konflikteista ja vuorovaikutusosaamisesta on mahdollisesti vaikuttanut siihen, miten olen nimennyt joitakin käsitteitä tai kategorioita. Konstruktivistisessa ankkuroidussa teoriassa ei kuitenkaan nähdä, että täysi objektiivisuus olisi mahdollista, jolloin on luonnollista, että oma taustani ja aiempi ymmärrykseni tutkittavasta aiheesta ovat vaikuttaneet siihen, millaisen jäsennyksen tutkijana tästä aineistosta olen saanut rakennettua.

Resonanssia arvioitaessa tarkastellaan esimerkiksi sitä, kuvaako tutkimus kokonaisvaltaisesti tutkittua asiaa sekä kuinka siirrettävissä tai sovellettavissa tutkimustulokset ovat tutkimuksen kohderyhmään ja sen ulkopuolelle (Charmaz 2006, 182–183). Sekä tutkimuksen kokonaisvaltaisuutta että siirrettävyyttä arvioitaessa tulee ottaa huomioon, että tutkimukseen on haastateltu ainoastaan rauhanvälitysprosesseihin rauhanvälittäjinä tai dialogifasilitaattoreina osallistuneita henkilöitä. Näin ollen tutkimustulokset jättävät kokonaan ulkopuolelle sen, miten rauhanvälitysprosessiin osallistuneet konfliktiosapuolten edustajat näkevät rauhanvälitysprosessien vuorovaikutuksen sekä siinä tarvittavan vuorovaikutusosaamisen. Vaikka haastattelut pitivät sisällään kertomuksia kaikkien prosessin osapuolten vuorovaikutuskäyttäytymisestä, ovat ne siitä huolimatta rauhanvälittäjien subjektiivisia näkemyksiä omasta ja toisten osapuolten toiminnasta. Lisäksi on hyvä huomioida, että vaikka aineisto on ollut rikasta, laajaa ja monipuolista, on se ainoastaan viiden rauhanvälittäjän kuvaus valitsemastaan onnistuneesta prosessista. Jos tarkastelussa olisi ollut myös epäonnistuneita rauhanvälitysprosesseja, olisi prosessin vuorovaikutuksesta ollut mahdollista saada kokonaisvaltaisempi kuva.

Toisaalta tutkimustulosten mukaiset käsitteet kuvaavat rauhanvälitysprosessia laajasti avaten sille ominaisia piirteitä vuorovaikutusprosessina sekä tarkastellen millaiset keskeiset prosessit kuvaavat siinä tarvittua vuorovaikutusosaamista. Siinä missä osa tuloksista on hyvinkin kontekstisidonnaisia juuri rauhanvälitysprosessille, voidaan vuorovaikutusosaamiseen liittyviä tuloksia pitää siirrettävinä myös muihin konfliktinhallintaprosesseihin.

Tutkimuksen hyödyllisyyttä kuvaa se, millaisia soveltamismahdollisuuksia tutkimus ja siinä tehdyt havainnot tarjoavat sekä ihmisten jokapäiväiseen elämään että mahdolliseen aiheen jatkotutkimukseen. Lisäksi hyödyllisyyttä voidaan arvioida sen mukaan tarkastelemalla, miten tutkimus kontribuoi tiedon lisääntymistä ja maailman kehittymistä parempaan suuntaan. (Charmaz 2006, 183.) Kuten resonanssia arviotaessa on soveltamismahdollisuuksien kohdalla hyvä tarkastella sitä, kuinka siirrettävää kontekstisidonnainen tieto on esimerkiksi muihin konfliktinhallintaprosesseihin. Toisaalta omakohtaiset kokemukseni tutkimuksen tulosten siirrettävyydestä pienemmän mittakaavan konflikteihin on ollut onnistunutta ja lisännyt omaa osaamistani konfliktinhallintaan liittyen. Näkisin, että vuorovaikutusosaamista kuvaavat prosessit luottamuksen, yhteisen ymmärryksen ja turvallisen vuorovaikutusilmapiirin rakentamisesta ovat sovellettavissa niin koulumaailmaan, työyhteisöihin kuin oikeudenkäyntiä korvaaviin sovitteluihin.

Tutkimusaiheena näkisin rauhanvälitysprosessien tarkastelun vuorovaikutuksen näkökulmasta edelleen tärkeänä ja hyödyllisenä. Rauhanvälityksen lisäksi moni muu rauhanprosessien työmuoto rakentuu nimenomaan vuorovaikutuksessa, jolloin hyödyllistä on tarkastella esimerkiksi sitä, millaista vuorovaikutusta tarvitaan, millaisia erityispiirteitä siihen tässä kontekstissa liittyy tai mitkä tekijät vaikuttavat vuorovaikutuksen mahdollistumiseen. Näkisinikin jatkotutkimuksen tämän aiheen parissa erityisen merkitykselliseksi, jotta tulevaisuudessa rauhanvälitysprosesseja tai ylipäätään rauhanprosesseja olisi mahdollista ymmärtää kokonaisvaltaisemmin. Laajempi ymmärrys ja siihen pohjautuva koulutus prosessien parissa toimiville henkilöille voisi taata tarkoituksenmukaisempia, kestävämpiä ja onnistuneempia rauhanprosesseja, joilla puolestaan voisi olla valtava merkitys sekä konfliktialueiden siviiliväestölle sekä maailmanlaajuiselle turvallisuudelle.

Tutkimusaiheen ja kerätyn aineiston ollessa paikoin hyvinkin sensitiivistä olen halunnut nostaa Charmazin (2006) kriteerien lisäksi tarkasteluun tutkimuksen eettisyyden.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2013, 11) laatiman hyvän tieteellisen käytännön

perustana toimivat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto. Ohjeistuksen eettisyyteen ja ennakkointiin kuuluu huolehtia tieteelliseen toimintaan tarvittavista luvista ja suostumuksista ennen aineistonkeruuta. Tieteellinen toiminta ei myöskään saa vaarantaa tutkijan tai tutkittavien terveyttä tai turvallisuutta. Lisäksi eettisestä toiminnasta kertoo arvostus muita tutkijoita, tutkittavia henkilöitä sekä ylipäättään yhteiskuntaa kohtaan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013, 13.) Tutkimuksessani olen ottanut nämä eettiset ohjeistukset huomioon. Toimitin haastateltaville etukäteen tiedotteen tutkimuksesta, tietosuojailmoituksen sekä osallistumissuostumuslomakkeen. Näin ollen haastateltavilla oli riittävästi aikaa perehtyä tutkimukseen ja siinä käsiteltäviin tietoihin ennen haastatteluaikaa ja suostumuksen antamista. Lisäksi kävin ennen haastattelun aloittamista suullisesti läpi keskeisimmät kohdat sekä vastasin kaikkiin haastateltavien kysymyksiin.

Hyvään tieteellisen käytäntöön liittyy oleellisesti myös tutkimusaineistojen käsittelyyn ja hallintaan liittyvät seikat. Näitä ovat muun muassa tietosuojalainsäädännön, vaitiolo- ja salassapitovelvollisuuden sekä luottamuksellisuuden velvoitteet. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013, 13.) Haastateltavien kanssa toimiessani, kerätyn aineiston käsittelyssä sekä tutkimustulosten raportoinnissa olen ottanut huomioon salassapidon merkityksellisyyden tutkittavan aiheen sensitiivisyyden vuoksi. Haastateltavia eikä heidän käsittelemiä prosesseja pitäisi olla mahdollista tunnistaa tutkimusraportista. Aineistosta anonymisoitiin jo litterointivaiheessa kaikki paikkoihin, ihmisiin tai ajankohtiin viittaavat ilmaukset. Kaikki tutkimuksessa kerätyt henkilötiedot, kuten äänitallenteet, hävitetään asianmukaisesti heti tutkimuksen päätyttyä.

8 KIRJALLISUUS

Arasaratnam, L. A. 2014. Ten years of research in intercultural communication competence (2003 - 2013): A retrospective. *Journal of Intercultural Communication*, 35.

Ashmore, R. D., Jussim, L., Wilder, D. 2001. *Social Identity, Intergroup Conflict, and Conflict Reduction*. Oxford University Press.

Babbitt, E. F. 2009. The evolution of international conflict resolution: From Cold War to peacebuilding. *Negotiation Journal*, 25 (4), 539–549.

Barge, J. K. 2014. Communication competence and systemic practice. Teoksessa S. W. Littlejohn & S. McNamee (toim.) *The coordinated management of meaning. A festschrift in honor of W. Barnett Pearce*. Lanham: Rowman & Littlefield, 137–159.

Beardsley, K. 2011. *The Mediation Dilemma*. Cornell University Press.

Beebe, S. A., & Barge, J. K. 1994. Small group communication. Teoksessa W. G. Christ (toim.) *Assessing communication education: A handbook for media, speech and theatre educators*. New York: Routledge, 257–290.

Bercovitch, J. & Houston, A. 1996. The study of international mediation: Theoretical issues and empirical evidence. Teoksessa J. Bercovitch (toim.) *Resolving international conflicts: The theory and practice of mediation*. Boulder: Lynne Rienner, 11–35.

Breidenbach, J. & Nyíri, P. 2009. *Seeing culture everywhere: From genocide to consumer habits*. University of Washington Press.

Broome, B. J. & Collier, M. J. 2012. Culture, Communication, and Peacebuilding: A Reflexive Multi-Dimensional Contextual Framework, *Journal of International and Intercultural Communication*, 5(4), 245-269.

Cahn, D. D. & Abigail, R. A. 2014. *Managing conflict through communication (5. painos)*. Pearson.

Canary, D. J. & Weger, H. 2015. Competence in conflict management. Teoksessa C. R. Berger, M. E. Roloff, S. R. Wilson, H. P. Dillard, J. Caughlin & D. Solomon (toim.) *The international encyclopedia of interpersonal communication*. John Wiley and Sons.

Charmaz, K. 2006. *Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis*. Sage.

Cho, J. & Landau, D. M. 2023. In Search of the Golden Formula: Trends in Peace Mediation Research and Practice. *Civil Wars*, 25(2–3): 317–40.

Dervin, F. & Keihäs, L. 2013. Johdanto uuteen kulttuurienväliseen viestintään ja kasvatukseen. Suomen kasvatustieteellinen seura. *Kasvatusalan tutkimuksia 63*. Jyväskylän yliopisto paino: Jyväskylä.

Dervin, F. 2010. Assessing intercultural competence in language learning and teaching: a critical review of current efforts. Teoksessa Dervin, F. & Suomela-Salmi, E. (toim.) *New approaches to assessment in higher education*. Bern: Peter Lang, 155–172.

Doyle, L. & Hegele, L. 2005. Talks before the talks: Effects of pre-negotiation on reaching peace agreements in intrastate armed conflicts. *Journal of Peace Research*, 15.

ECP: Escola de Cultura de Pau. 2024. *Peace Talks in Focus 2023. Report on Trends and Scenarios*. Barcelona: Icaria.

Ellis, D. G. & Maoz, I. 2012. *Communication and Reconciling Intergroup Conflict*. Teoksessa Giles, H., & Gallois, C. (toim.) *The handbook of intergroup communication*. Routledge.

Ellis, D. G. & Maoz, I. 2012. *Communication and Reconciling Intergroup Conflict*. Teoksessa Giles, H., & Gallois, C. (toim.) *The handbook of intergroup communication*. Routledge.

Flick, U. 2018. *Doing grounded theory*. SAGE Publications.

Folger, J. P., Poole, M. S., & Stutman, R. K. 2013. Working through conflict: Strategies for relationships, groups, and organizations (7. painos). Pearson.

Frazier, Derrick V. 2006. "Third Party Characteristics, Territory and the Mediation of Militarized Interstate Disputes." *Conflict Management and Peace Science* 23 (4): 267–84. doi:10.1080/07388940600972628.

Gallois, C., Cretchley, J. & Watson, B. M. 2012. Approaches and Methods in Intergroup Communication. Teoksessa Giles, H. & Gallois, C. (toim.) *The handbook of intergroup communication*. Routledge.

Gouran, D. S. 2003. Communication skills for group decision making. Teoksessa Greene, J. O. & Burleson, B. R. (toim.) *Handbook of communication and social interaction skills*. New Jersey: Lawrence Erlbaum, 835–870.

Hartwell, L. 2019. Conflict Resolution: Lessons from the Dayton Peace Process. *Negotiation Journal* 35, 443-469. <http://dx.doi.org/10.1111/nejo.12300>

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino

.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2006. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö (4. painos). Helsinki: Yliopistopaino.

Holliday, A. 2010. *Intercultural Communication & Ideology*. SAGE Publications.

Holliday, A., Hyde, M. & Kullman, J. 2010. *Intercultural communication: An advanced resource book for students* (2. painos). Routledge.

Horila, T. & Valo, M. 2016. Yhteinen vuorovaikutusosaaminen tiimissä. Prologi : puheviestinnän vuosikirja 2016, 2016, 46-58.

Horila T. 2018. Vuorovaikutusosaamisen yhteisyys työelämän tiimeissä. Jyväskylän yliopisto.

Hyvärinen, M. & Löyttyniemi, V. 2009. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus (2. painos). Vastapaino.

Lakey, D., Canary, S. & Spillar, A. 2013. Managin Conflict In A Competent Manner: A Mindful Look At Events That Matter. Teoksessa Oetzel, J. G. & Ting-Toomey, S (toim.) The SAGE handbook of conflict communication (2. painos). SAGE.

Lehti, M. & Saarinen, J. 2014. Mediating asymmetric conflicts: A survey on Nordic studies on peacemaking. Teoksessa Lehti, M. (toim.) Nordic approaches to peace mediation. Research, practices and policies. Tampere: Juvenes Print, 11–90.

Ly, A. 2017. Making sense of communication and cultural differences in the workplace: The case of Sino-Scandinavian collaborations. Teoksessa Dervin, F. & Machart, R. Intercultural Communication with China: Beyond (Reverse) Essentialism and Culturalism? Springer, 111–132.

Morreale, S. P. 2009. Competent and incompetent communication. Teoksessa W. F. Eadie (toim.) 21st century communication: A reference handbook. Thousand Oaks: Sage, 444–453.

Nissinen, P. 2014. Rauhanvälitys osana käsitekirjoa. Teoksessa Nissinen, P. & Doty, A. (toim.) Rauhanvälitys – suomalaisia näkökulmia. Nordprint: Helsinki, 12-25.

Nwachukwu, C. A., Ajaero, I. D., Ugwuoke, J. & Odikpo, N. 2021. Is There Ethnic Othering in Newspapers' Coverage of Farmers/Herders Conflict in Nigeria? African Journalism Studies, 42(1), 56–74.

Olbertz-Siitonen, M. 2021. Practical applications of naturalistic inquiry in intercultural education. Journal of Praxis in Higher Education, Special Issue, 3(2).

Piiparinen, T. & Brummer, V. 2012. Globalised peace mediation. Teoksessa Piiparinen, T. & Brummer, V. (toim.) Global networks of mediation. Prospects and avenues for Finland as a peacemaker. Tampere: Juvenes Print, 9–15.

Putnam, L. 2013. Definitions and Approaches to Conflict and Communication. Teoksessa Oetzel, J. G. & Ting-Toomey, S (toim.) The SAGE handbook of conflict communication (2. painos). SAGE.

Carlin, E. R. 2024. Mediator Knowledge Competency: How Various Types of Mediator Training Impact the Success of the Peace Mediation Process. Teoksessa Proroković, D., Sellari, P. & Mifsud, R. (toim.) Global Security and International Relations After the Escalation of the Ukrainian Crisis, 175–220. https://doi.org/10.18485/iipe_gsirescu.2024.ch7.

Saastamoinen, R. 2009. Lähestymistapoja ja kehityskohteita kulttuurienvälisen vuorovaikutusosaamisen tutkimuksessa. Prologi. Puheviestinnän vuosikirja 2009, 48-63.

Spitzberg, B. H. & Changnon, G. 2009. Conceptualizing Intercultural Competence. Teoksessa Deardorff, D. K. (toim.) The Sage handbook of intercultural competence. Los Angeles: Sage.

Spitzberg, B. H. & Cupach, W. R. 1984. Interpersonal Communication Competence. Beverly Hills, CA: Sage.

Spitzberg, B. H. 1983. Communication competence as knowledge, skill, and impression. Communication Education 32, 323–329.

Spitzberg, B. H. 2003. Methods of interpersonal skill assessment. Teoksessa J. O. Greene & B. R. Burleson (toim.) Handbook of communication and social interaction skills. Mahwah: Lawrence Erlbaum, 93–134.

Spitzberg, B. H. 2011. The interactive media package for assessment of communication and critical thinking (IMPACCT©): Testing a programmatic online communication competence assessment system. Communication Education 60 (2), 145–173.

Spitzberg, B. H. 2015. The composition of competence: Communication skills. Teoksessa Hannawa, A. F. & Spitzberg, B. H. (toim.) Communication competence. Berlin: Walter de Gruyter, 237–269.

Stenlund, A. 2020. Grounded theory: Matka teoriaan. BoD - Books on Demand.

Stokoe, E. & Attenborough, F. 2015. Ethnomethodological methods for identity and culture. Conversation analysis and membership categorisation. Teoksessa Dervin, F. & Risager, K. (toim.), Researching identity and interculturality, (89–108). New York: Routledge.

Ting-Toomey, S. & Oetzel, J. G. 2013. Interpersonal conflict: Introduction to Interpersonal Conflict. Teoksessa Oetzel, J. G. & Ting-Toomey, S (toim.) The SAGE handbook of conflict communication (2. painos). SAGE.

Tracy, S. J. 2013. Qualitative research methods: Collecting evidence, crafting analysis, communicating impact. Chichester: Wiley-Blackwell.

Triandis, H. C. 2012. Culture and conflict. Teoksessa Samovar, L. A., Porter, R. E. & McDaniel, E. R. (toim.) Intercultural communication: A reader (13. painos). Wadsworth Cengage Learning, 34-44.

Tsai, M. J. 2013. Rethinking communicative competence for typical speakers. An integrated approach to its nature and assessment. Pragmatics & Cognition 21 (1), 158–177.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (uudistettu painos). Helsinki: Tammi.

Turner, C. 2019. ‘Soft ways of doing hard things’: women mediators and the question of gender in mediation. Peacebuilding, 8(4), 383–401.

<https://doi.org/10.1080/21647259.2019.1664369>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa, 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023.

TENK: Helsinki.

Uppsala Conflict Data Program. n.d. Definition of third party. Saatavilla:
https://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/#tocjump_528693712283671_50 Viitattu
3.11.2023.

Valkonen, T. 2003. Puheviestintätaitojen arviointi: näkökulmia lukiolaisten esiintymis- ja ryhmätaitoihin. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Humanities 7.

Wallensteen, P. & Svensson, I. 2014. Talking peace: International mediation in armed conflicts. *Journal of Peace Research*, 51(2), 315-327. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1177/0022343313512223>

Wencker, T. 2018. *Intrastate Conflict and Social Space in a Critical Realist Perspective. A Quantitative Analysis of the Formation of Non-State Actors and of Profiles of Violence in Asia and Oceania*. Heidelberg (Dissertation).

Yawanarajah, Nita. 2021. Informality and the Social Art of Mediation: How Pure Mediators Create Conditions for Making Peace. *New England Journal of Public Policy*, 33(1), artikkeli 10. <https://scholarworks.umb.edu/nejpp/vol33/iss1/10>.

YK. 2012. Tehokkaan rauhanvälityksen ohjeistus: Yhdistyneet kansakunnat. Suomennos: *The UN Guidance for Effective Mediation*, 2012. Saatavana:
https://um.fi/documents/35732/48132/tehokkaan_rauhanv%C3%A4lityksen_ohjeistus_yhdistyneet_kansakunnat_25.pdf/0a82bae0-df73-214b-70a1-8230d62b6cd7?t=1559922832882.
Viitattu 2.3.2023.

YK. 2016. *Basics of Mediation: Concepts and Definitions*. Saatavana:
<https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/Basics%20of%20Mediation.pdf>
Viitattu 2.3.2023.

Yungbluth, S. C. & Johnson, S. E. 2010. With Respect to Emotion in the Dominion of Rationality: Managing Conflict Through Respectful Dialogue. *Atlantic Journal of Communication*, 18(4), 211–226.